

tum esse debet: neq̃ ullum saluē maius esse bonum, existimandum: ut etiā victorijs, quæ contigerint, rectè uti queas. Non vides quanta sit Lacedæmoniorum de regum incolumitate sollicitudo? ad eò ut clarissimi quique ciues eos ueri soleant: quibus turpius est à capite regis pericula non depulisse, quàm clypeum abieciisse. Neq̃ illa etiā ignoras, quæ Xerxi Græcos opprimere seruitutis conato, & Cyro Persicum regnum sibi vendicare aggresso, acciderunt. Alter enim tantis prælijs victus, tot cladibus affectus, ut nullum simile exemplum quisquam norit; tamen quia vitam conseruauit, non ipse modo regnum recuperauit, sed idem filius suis reliquit; & Asiam ita firmavit, ut nihilo minus sit, quam prius formidanda. Cyrus autem, victis omnibus regiū exercitibus, cum summā rerum potitus esset: temeritate suā non seipsum diutaxat tanto imperio priuauit, sed & milites suos in extremum discrimen adduxit. Innumeros commemorare possim, qui, quum maximorum exercituum duces essent, quia ipsi immaturè perierunt, unā secum innumeros in exitium traxerunt. Sic satis verbosè Græculus ille senex. At Laconicè Panegyrista Constantino Cōstantii filio: Cladem suam, quamuis multi pereant, vulgus ignorat. compendium est de vincendorum hostium, duces sustulisse. Nec ineptè Quintilianus Declam. CCCXVII: Quantum Resp. detrimenti, quantum lacrimarum, quantum luctus amisso duce haberet, & fractis militum animis, & inclinatā in posterum spe? Quid ni? Legimus apud Silium lib. x. versu. 309:

Postquam spes Italum mentesq̃ in Consule lapsæ,

Ceu truncus capitis; seuis exercitus armis

Sternitur, & victrix toto furit Africa campo.

Comparatio elegans, sed & vera. Vnde apud Polyænū libro III: Ἰφικράτης τῶν σωτάξιν τῶν στραπέδων ἑκάζε τῷ σώματι θώρακα ἐκάλει τῶν φάλαγγα· χεῖρας τὰς ψιλὰς πόδας, τῶν ἵππων· κεφαλὰ τῶν στρατηγόν. τὰ μὲν δὲ ἄλλα, ὅταν ὑπὸ πλείπῃ, χωλόν, καὶ πηρόν τὸ στρατόπεδον. ὅταν δὲ ὁ στρατηγὸς ἀπὸ λήπῃ, τὸ πᾶν ἄχρηστον εἶχετο: Iphicrates ordinationem exercituum humano corpori assimilabat. Pedes phalangem appellabat, manus levis armatura milites, pedes equitatum, caput ducem. Reliquorum aliquod si desit, claudum & mancum exercitum esse: sin deficiat dux, totum inutilem discedere. Nihil dicere præter verum, patet ex istis Curtij libr. IV: Interim ad Mazæum superati regis fama peruenerat. itaq̃, quamquam validior erat, fortunā tamen partium territus, perculsis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem caussam suā sponte pugna remissa, sed occasione vincendi strenuè est usus &c. De Cossio quoque Livius, lib. IV: Cuius q̃, abscissum victor spiculo gerens, terrore cassis regis hostes fundit. Itaq̃, equitum quæq̃, fusa acies, quæ una fecerat anceps certamen. De Romanis à Tarentino impugnatis idem lib. XXVI: Ita in medio circumuenta Romana nanis capitur. hinc ceteris terror injectus, ut præ-

toriam nauem captam vidēre, fugientesq; passim, alie in alto merse, alie in ter-
ram remis abreptæ mox prædæ fucere. Sed & casu Flaminio scribit idem Pa-
tauius lib. XXII: Spoliare cupientem triarij obiectis clypeis arcuere. Magna
partis fuga inde primum capit: & iam nec lacus, nec montes obstabant pauo-
ri. per omnia arcta præruptaq; veluti cæci euadunt; armaq; & viri super a-
lium alij præcipitantur. pars magna, ubi &c. Transcriptionem quoque me-
retur lemma Epitomæ libri LXXV: L. Porcius Consul rebus prosperè gestis, fu-
sisq; aliquoties Marsis, dum castra eorum expugnat, cecidit. ea res hostibus
victoriam eius prælij dedit. Inde, tanquam si axioma esset, pronuntiat idem
Liuius de morte Genutij trib. pleb. lib. II: Tandem qui obuersati vestibulo
tribuni fuerant, nuntiant domi mortuum esse inventum. quod ubi in totam cō-
cionem pertulit rumor; sicut acies funditur duce occiso, ita dilapsi passim alij a-
lio. Iure igitur Anguem hæc imitetur exercitus noster, ὅπως γὰρ ἂν περὶ
εἰσέπει καὶ πληγαῖς ὁ ὄφις σωέχρηται, τὴν ἑαυτοῦ φυλάττει κεφαλὴν ἀβλαβῆ: Et
enim quibuscumq; aduersis casibus ac plagis serpens prematur, incolume atque
illæsum caput seruat: Isidorus Pelusiota libro I. Epist. CXXXVI. Qui idem
tamen etiam æmulabitur venatores margaritarum Indicarum ducem su-
um sequentium; quorum mentio Aeliani lib. XV. de Animal. cap. VIII:
Ἀγώνισμα δὲ ἄρα ποιουῦται συλλαβῆν αὐτὸν οἱ καλυμβηταὶ εἰ ὕψους. τέττα γὰρ
ῥημέναι, καὶ τὴν ἀγέλλω αἰῶσι πᾶσαν, ἐρήμῳ, ὡς ἂν εἴποι τις, καὶ ἀπερσάτω
ῥσαν. ἀτρεμεῖ γὰρ καὶ σὺν ἐπὶ πρὸς πιν οἶα δὴ πρὸς πόμνη τὸν νόμῳ ἀφρομένη κα-
τὰ πινὰ τυχὼν ἐχθρῶν. ἔως δὲ διαφύγῃ καὶ μάλα γε ζῆφῳς ἐξελίτῃ, καὶ περὶ γαίῃ, καὶ
ζώει τὸ ὑπὸ ἡμέραν: Summa contentione venatores idcirco certant ad capiendum
gregis ducem, quod eo capto, cunctum gregem rectione orbatum, non loco se mo-
uentem, assequuntur: quoniam diu quidem rex fugiendo elabi potest. sapienter eas
regit, & conseruat &c. Quippe cum in ductore militum adhuc longius se
extendat ea vis; ac mors eius vel mendacio ficta vel falso credita, exerci-
tum vnà penè exanimet. Notabilis casus Pyrrhi quī arma sua regia alteri
inducrat, apud Plutarchum in vita eius: Καὶ γὰρ ἡ Δράμειψις τῶν ὁπλῶν ἐν
καρπῷ πρὸς ζωτηρίῳ αὐτῇ γέννηεν, ἣ δὲ βασιλέως ὀλίγον ἐδέησεν ἀνατρέψαι τὰ
πράγματα καὶ διαρθεῖραι τὴν νίκην. πολλῶν γὰρ ἐπιειμένων δὲ Μεγακλέους, ὁπρῶ-
τῳ πατάξας καὶ καταβαλὼν αὐτὸν ὄνομα Δεξόος, ἀφαρπάξας τὸ κράνῳ καὶ
τὴν χλαμύδα, τῷ λαοῖν πρὸς πωδῶσεν, ἀναδεικνύων ἅμα καὶ βῶν ἀνερθεῖναι
τὸν Πύρρον. ὡς αὖ πρὸς τὰς τάξεις τῶν λαφύρων πρὸς φερομένων καὶ ἀναδει-
κνυμένων, τοῖς τε ῥωμαίοις χαρὰ μετ' ἀλαλαγμοῦ, καὶ τοῖς Ἕλλησιν ὀδυμῖα καὶ κα-
τὰ πλῆξιν. ἄλλοις δὲ μαθὼν ὁ Πύρρον τὸ γινόμενον παρήλαυε γυμνῷ τῷ περὶ ὥπῳ,
τὴν τε δεξιὰν ὀρέγων τοῖς μαχομένοις καὶ τῇ Φωνῇ σημειῶν ἑαυτὸν: Etenim armorum
commutatio in tempore fuit quidem regi salutatis, verum res eius penè ener-
tit, & conuulsit victoriam. Siquidem quum pterent multi Megaclem, qui prin-
ceps eum

ceps eum percussit & prostravit mortuum, Dexter nomine, casside detractâ & chlamyde advolat ad Albinum, ostendens simul ea & vociferans interfecisse se Pyrrhum. Dum ita per ordines transferuntur & ostentantur ea spolia; exultantes Romani tollunt clamorem; Græcos perplexitas & consternatio occupat, quousque cognitare Pyrrhus nudo capite obequitat aciem, dextram porrigens præliantibus, & qui esset, voce significans. Nec immemorabile istud de Scipione Liuii libro xxv: Pugnantibus hortantibus, imperatori & offerenti se ubi plurimus labor erat, latus dexterum lancâ traiecitur; cuneusq; is hostium, qui in confertos circa ducem impetum fecerat, ut ex animem labentemq; ex equo Scipionem vidit, alacres gaudio cum clamore per totam aciem nuntiantes discurrunt, imperatorem Rom. cecidisse. Hæc peruagata passim vox, ut & hostes haud dubie pro victoribus, & Romani pro victis essent, fecit. Fuga confestim ex acie dūce amisso, fieri cæpta est. Quæ cum ita sint, nemini ambiguum est, vtilissimū esse quod instillat Duci Onofander cap. xxiii. nempe si norit aduersariorum ducem curare in parte diuersâ, clarè vociferare, sic ut uterque exercitus exaudiat. Τέθεικεν ὁ τῶν πολεμίων στρατηγὸς: Occubuit hostium Imperator. cuius rationes ibidem vide. Nam non defuisse qui id etiam fecerint, docemur ex Frontini Stratagematis lib. ii. cap. iv: Val. Leuinus aduersus Pyrrhum, occiso quodam gregali, tenens gladium cruentum, exercitui utriusq; persuasit Pyrrhum interemptum. Quāobrem hostes destitutos se ducis morte credentes, consternati à mendacio, se pauidi in castra receperunt. Eodem penè effectu Iugurtha apud Sallustium: Dein Numida cognito Bocchi aduentu, clam cum paucis ad pedites convertit. Ibi Latinè (nam apud Numantiam loqui didicerat) exclamat, nostros frustra pugnare; paulò ante Marium suâ manu interfictum, simul gladium sanguine oblitum ostendere, quem in pugna satis impigrè occiso pedite nostro cruentauerat. Quod ubi milites accepere, magis atrocitate rei, quàm fide nunciij terrentur: simulq; barbari animos tollere & in percussos Romanos acrius incedere iamq; paulatim à fugâ aberant, cum &c. Perniciosior hæc opinio Parthis, de quibus sic Tacitus lib. vi. Annal: Inter quæ Pharasmanes Orodesq; dum strenuis adsunt, aut dubitantibus subveniunt, conspicui, eoq; gnari, clamore, telis, equis concurrunt. Instantius Pharasmanes, nam vulnus per galeam adegit, nec iterare valuit, prælatus equo. & fortissimis satellitum protegentibus sauciū. Fama tamen occisi falsò credita, exterruit Parthos, victoriâq; cōcissere. Acq; exitiosa castris Scleri, cuius memi. it tomo iii Zonaras: Καὶ πρῶτον ἐφθη παύσας τὸν Φωκᾶ ὁ σκληρὸς, ὡς μὲν εἰσι λέγουσι, χορῶν κατὰ τῆς κεφαλῆς ὡς δὲ ἔπειροι, ξίφει ἐπαετέϊατο αὐτὸν, τοῦ δὲ κλιθέντος πρὸς θάλασσαν μέρους, καὶ τῶν πλεονέχοντων ἐκκλίναντος ἐφθασεν τὸ ξίφος ἄκρον τὸ ὄσσε. ἔκπερσεν τὸ ἵππον δὲ Φωκᾶ. ὁ δὲ ἔγε Φωκᾶς αὐτὸν πλεονέχοντα σκληρὸν χορῶν καὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ ὁ πλεονέχων σκροδινάσας τὸν ἵππον τραχήλῳ ἐπέπεσεν, ὃν εἰ περὶ αὐτὸν

αὐτὸν κακῶς ἔχοντα θεασάμενοι, καὶ τῷ ἐκ τῆς πληγῆς αἵματι πεφυεμένον πει-
 πάντες σωέον, καὶ ἀπήγαγον εἰς πυγλὴν ἀνακτινόμενοι τε λειποψυχοῦντα τὸν ἄνδρα
 τῷ ὕδατι, καὶ τὸ καταρρέουσιν ἔαματ' ἀπερρύψαντες, καὶ ἔ' ἵπῳ ἐκείνῳ δόπο-
 εἰβάσαντες, ἐπίουσι τὰ εἰρημένα. ἐν τῷ δ' ὁ ἵπ' ὁ ἔ' σκληρὸν τὸν κατέχοντα,
 ἐκφυγὼν, καὶ δόποσκιρτίας ὀπιβάτης χωρὶς, ἐκρόανεν ἀνὰ τὸ σφαιρόπεδον αἵμα-
 τι τὴν χαίτην ἀβρόχ' ὄν ἰδόντα τὰ ἔ' σκληρὸν σφαττάματα (ὀπίσθησ' γὰρ ὁ
 ἵπ' ὁ, κεκλημέν' ἀγῶνι) καὶ οἰηθέντα πρὸς αὐτὸν ἡγεμόνα, ἀκρατῶς
 ὠρμήκεσαν πρὸς πυγλὴν. κατενοήσας δ' ἐπὶ τὸ γινόμενον ὁ Φωκᾶς, ἔπεισε τοὺς φάλα-
 σι, τὰς οἰκείας ὄψαθάρριώας, καὶ πολλοὶ μὲν ἀνῆλθον δόποτ' ἀντιπολεμῶν, πολλοὶ δ' ἐ-
 καὶ ἰλίσκοντο, πλείους δ' ἔ' ἀλλήλων ἐκτείνοντο συμπατάμενοι: *Sclerus prior,*
ut quidam tradunt, clauam in Phoca caput impigit: ut alij, enssem in eum li-
brauit, qui cum idem declinasset, extremo ense aurem equi eius refecit. *At*
Phocas contra Scleri capiti clauam ita illisit, ut obortâ vertigine in equi collum
prolapsum & cruentatum satellites eriperent, ac destitutum viribus equo depo-
situm, sanguine absterfo ad fontem recrearent. Interea eius equus, dum illi hac
 cura occupantur, elapsus eius manibus à quo tenebatur, sine sessore in castris in-
 βά sanguine manante exultans, effecit ut Scleri exercitus eo agnito (insignis e-
 nim erat, nomine *Aegyptius*) ducem cecidisse putans, effusè fugeret. Quâ oc-
 casione Phocas arreptâ, suosq; cohortatus fugientes persequitur, multos cedit, mul-
 tos capit: plures etiam à se inuicē conculcati, perierunt. Sic ille; quibus subne-
 ctenda isthæc Dionysij de Romulo, relato quidem ob vulnus intra mœ-
 nia, sed statim redeunte ad suos, libro secundo Antiquitatum: Καὶ ἔ' Ρ' ῶ-
 μύλας (ῥᾶον γὰρ ἤδη ἐκ ἔ' τραύματ' ἐκδοηθήσων) ὡς εἶχε τάχως, ἐγένετο αἰτί-
 στροφ' ἢ ἔ' ἀγῶν' τύχη, καὶ πολλὴν ἔχουσαν πλὴν μεταβολῇ. οἱ μὲν γὰρ φάλα-
 γοντες, ὡς τὸν ἡγεμόνα ἐκ τῆς ἀποσδοκῆς εἶδον, ἀναλαβόντες ἑαυτοὺς ἐκ ἔ'
 πρὸς δέξας, εἰς τάξιν καθίσταντο, καὶ οὐκ ἐπὶ ἀνεβάλλοντο μὴ ὁμοίως τοῖς ἐχθροῖς
 χωρεῖν. οἱ δ' ἐπὶ τέως κατέρχοντες αὐτοὺς, καὶ μηδεμίαν οἰόμενοι μηχανὴν εἶναι τὸ
 μὴ ἔ' κατὰ κράτ' πλὴν πόλιν αὐτῶν ἀλῶναι, ἐπείδ' αἰφνιδίον τε καὶ ὄψαθ' ἐ-
 θεάσαντο τῆς μεταβολῆς, περὶ ζωτηρίας αὐτῶν ἐσκόπων: *Cumque Romu-*
lus, qui se iam recollegerat ex vulnere, ad opem suis ferendam celeritate quan-
tâ poterat maximâ ex urbe adiolaret; confestim mutata est fortuna partium.
qui enim modò fugiebant, ut ducem suum ex insperato viderunt, receptis è recē-
ti metu animis, ordinibusque instauratis, sine morâ manus cum instantibus
conseruerunt: & qui fugientes intra mœnia compellebant, nec ullum obstare ma-
chinamentum putabant quò minus urbe vi potirentur, ad iam repentinam &
inopinatam mutationem ipsi de sua salute circumspicere cœperunt. Quin solo
 vulnere Ducis labi animis militem, etiam abundè confirmet vnica hi-
 storia Liuii. Libro enim III visitur: *Vulnere accepto agrè à circumstantibus*
creptus, & suorum animos turbauit, & ferociores hostes fecit. Lib. XXI: *Ut ve-*
 100 An-

rò Annibal ipse, dum murum incautius subit, aduersum femur tragulâ graui-
ter ictus cecidit; tanta circa fuga ac trepidatio fuit, ut non multum abesset,
quin opera ac vineæ defererentur. Eodem adhuc: Equestre prælium interim
commissum: in quo, quia Annibal saucius pugna excessit, pauore hostibus inie-
cto, defensum egregiè præsidium est. Lib. xxiv: Ibi signis collatis pugnatum
per quatuor ferme horas; egregièq; vincentibus Romanis signum receptui datum
est; quod Cn. Scipionis femur tragula confixum erat: pauorq; circa eum ceperat
milites, ne mortiferum esset vulnus. Lib. xxvi: Et suppressit impetum Roma-
norum vulnus Imperatoris Appij Claudij; cui suos ante prima signa adhortan-
ti, sub laevo humero summum pectus gasâ ictum est. Lib. xxvii: Non tamen
omiserunt pugnam Fregellani, donec integri Consules hortando, ipsiq; ex parte pu-
gnandorem sustinebant. Sed postquam vulneratos ambos Coss. Marcellum et-
iam transfixum lanceâ prolabantem ex equo moribundum videre; tum & ipsi
&c. Post aliquam multa: Annibal magnum terrorem hostibus morte Con-
sulis unius, vulnere alterius iniectum esse ratus; ne cui deesset occasione &c.
Lib. xxx: Sed donec stetit ante signa Mago, gradum sensim referentes ordines
tenorem pugna seruabant. posteaquam femore transfixo cadentem, auferrig; ex
prælio propè videre, ex tempore in fugam omnes conuersi &c. Sed ne unius testi-
monij auctoritate stare videamur; subueniemus ipsi voce Taciti, libro v.
Histor: Ac fortè Civilis lapsu equi prostratus: creditâ per utrumq; exercitum
famâ, vulneratum aut interfectum; immanè quantum suis pauoris, & hostibus
alacritatis indidit. Aduocabitur item Xenophon lib. vii. Ἑλληνικῶν: Οἱ δὲ
Λακεδαιμόνιοι μάλα ἀθύμως εἶχον, περὶ μέντοι ὁρῶντες τὴν Ἀρχίδαμον, ἀκε-
κοότες δὲ τὰ ὀνόματα τῶν τεθνηκότων, ἀνδρῶν τε ἀγαθῶν καὶ ἀχρόντων τῶν ἑπιφανέ-
στων: E contra Lacedemonii perquam deiectis erant animis, qui vulneratū
Archidamum cernerent, & interfectorum audissent nomina, virorum forti-
am ac prope clarissimorum. Circumspectè. nam etiam cuiuslibet præfecti
præterea egregii mors exercitui noxia. Liuius lib. ii. de L. Fabio: Sensit u-
traq; acies unius viri casum; cedebatq; inde Romanus. Dixi quod volui, simul-
atq; appēdiculę vicē præstiterit D. Chrysost. Homil. iii. ad Thessal. i. ca. iii:
Οὐ γὰρ ἔτις ὅτι τοῖς οἰκείοις πειρασμοῖς, ὡς ὅτι τοῖς τῶν διδασκάλων θορυβοῦσιν;
ἐπεὶ γὰρ ἔτις ὅτι τῶν οἰκείων θορυβῶν πειρασμῶν σφαπώτης, ὡς ὅταν τὸν σφατη-
γῶν ἴδῃ βεβλημένον: Non tam discipuli suis quàm magistrorum conturbantur
tentationibus: neque enim miles adeo conturbatur suis tentationibus, ut quan-
dum viderit sauciatum Ducem. Obsignabit autem hæc omnia chara-
cter Iosephi, qui, narrato penè occisum Davidē ab Achione, subiicit lib.
vii c. x. Antiq: Ἦνεγκε δὲ ὅτι τῶ παρ' ὀλίγον κινδυνεύσῃ τὸν βασιλέα χαλεπῶς τὸ
πλῆθος. καὶ εἰ ἡγεμόνες ὥρῃσαν αὐτὸν μήκετι μάχῃ ἀπαντῆσαι ζῶν αὐτοῖς, μή
δὲ ἀνδρείαν καὶ περὶ θυμὴν παθῶν τὴν τῶν δεινῶν, σφαπῇ τὸν λαόν τῶν δὲ αὐτὸν ἀ-

γαθῶν, ὅσα τε ἤδη παζέσχηκε, καὶ ὅσων ἐπὶ μεθέξουσιν πολλὰ βιώσαντες χρόνον:
*Quo Regis periculo graviter commotus est exercitus, & duces iureiurando eum
 devinxerunt, ne in posterum cum alijs interesset praelio, ne, si propter fortitu-
 dinem & audaciam humanam aliquid ei contingeret, populus eâ felicitate, quâ
 ex ipsius administratione percipiebat, orbaretur. Hinc nihil antiquius pru-
 dentioribus, quàm Ducis occisi corpus occultare. De Petili, Cos. Livius
 lib. xli: Ipse dum incautus ante signa obuersatur, missili traictus cecidit. Nec
 hostes ducem occisum senserunt; & suorum pauci qui viderant, haud negligenter;
 ut qui in eo victoriam verti scirent, corpus occultavere. Nec aliter ca-
 pienda eiusdem auctoris lib. iiii: iam in vestibulum per ruperant templi, cum
 P. Valerius inter primores pugnam ciens interficitur. P. Volumnius Consularis
 vidit cadentem. is dato negotio suis, ut corpus obtegerent, ipse in locum vicem-
 que Consulis pronolat: præ ardore impetug, tantæ rei sensus non pervenit ad
 militē. prius vicit quàm se pugnare sine duce sentiret. Quæ postrema minimè o-
 scitanter prætereunda. vix enim inveniemus vicisse sine duce militē. nisi
 irâ & indignatione ita recenti, ut sensum mali sui minimè aut sentiret aut
 perpenderet. Polybius lib. ii: Εἰς δὲ τὸν τόπον τῶν ἡμετέρων σωέβη ῥαῖιν μὲν τὸν ὑπε-
 ρν ὁρῶντος ἀγωνιζόμενον, ἐν χειρῶν νόμῳ πελάτῃσαι τὸν βίον, πλὴν δὲ κε-
 φαλῶν αὐτῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐπαναχθῆναι τῶν κελτῶν. τὸ δὲ τῶν ῥωμαίων
 ἱππεῖς κινδυνώσαντας ἐρρωμένως, τέλῃ δὲ ὁπικρατῆσαι τοῦ τόπου, καὶ τῶν ὑπεραν-
 τῶν: Hoc in loco C. Atilius Consul temerè & audaciter dimicans occiditur,
 caput eius ad Gallorum reges delatum. Romanorum equites haud ob eam rem
 cecidere animis, sed longè atrocius praelio incumbentes tandem non solum col-
 lem tutati sunt, verum etiam Gallorum equitatum omnem fuderunt. Livius li-
 bro ix: In Imperatorem Samnitium, insignem inter suos cientem pugnam ma-
 gister equitum Romanus infestâ cuspide ita permisit equum, ut uno ictu ex-
 animem equo precipitaret; nec ut sit, ad ducis casum perculsa magis quàm ir-
 ritata est multitudo omnis. Curtius de Alexandro: qui saltu in urbem hostiū
 plenam se demiserat, lib. ix: Inter hæc ad Macedones, regem cecidisse, fama
 perlata est. Terruisset alios, quod illos incitavit. namq, periculi omnes immemo-
 res, dolabris perfregere murum &c. Hæc tamen victoria adeò rarò accidit,
 ut non iam hominibus, sed Numini ipsi adscriberetur. Livius lib. x. de P.
 Decio: Hæc exsecratus in se, hostesq, quâ confertissimam cernebat Gallorum
 aciem, concitat equum; inferensq, se ipse, infestis telis interfectus est. Vix hu-
 manæ inde opis videri pugna potuit. Romani duce amisso; quæ res terrori alias
 esse solet; sistere fugam, ac novam de integro velle instaurare pugnam. Hinc &
 nata fabula de Codro: Erant inter Athenienses & Dorienſes simultatum ve-
 teres offensa: quas vindicaturi bello Dorienſes, de eventu praelij oracula consu-
 luerunt. Responsum, superiores fore ni regem Atheniensium occidissent &c. Con-
 sulatur*

fulatur Iustinus lib. II: nam satis visus sum probasse quod volui; ci certè iu-
ueni, cui aliquid salit *laeva in parte mamilla.*

*Ij sunt quos proximo anno, unam legionem furto
noctis aggressos, clamore debellastis.*

In vita Agricolæ.

LECTIone Plinij lib. IX. cap LXII: *Polyrum in tantum locusta paueat, ut si iuxta viderit, omnino moriatur:* rediit in memoriam Epigramma Crinagoræ lib. I. Anthol. cap 5.

Αἶαντ' ὅτε τὸν τὺμβον ἀπαρβητοιο πῶλεσας

φρὺξ, ἐπέειν κακῆς ἤρχεν ἐπεσβολίης.

Αἶας δ' ὅκ' ἐπὶ μίμνειν, ὃ δ' ἀνιγέγανεν ἐνεργε.

Μίμνειν δ' ὅκ' ἔτλη ζωὸς ἀποφθιμενον.

Aiacis apud tumulum intrepidus adstans

Phryx, verbis mala incipiebat conuitia.

Ajax verò non amplius sustinuit; sed reclamauit ab inferis.

Exspectare autem non sustinuit viuus mortuum.

Quod ipsum si cui fortè habendum putidæ vanitatis; eandem notam nō huic solūm adfiget, sed pluribus auctorib. classicis: quorū aliquot subnotabo fidei causā. De Homero sanè testatur Dio Chrysost. Or. II. de regno: ὅτε Ἀχιλλεύς φηγεζάμε· ὅ μὲν πρὶν ὀφθῆναι, περιπλὴν ἐποίησε τῶν Τρώων, καὶ δώδεκα ἀνδρῶσιν αἶπιος ὑπὸ ἤρξεν ὀλέθρου· περὶ τοῖς αὐτῶν ἄρμασι καὶ ὅπλοις: Et Achilles vocem duntaxat emittens, priusquam conspiceretur, in fugam vertit Troianos. & viris duodecim causam mortis præbuit, circa ipsorum currus & arma. Verum est: pluribusque versibus reperias Iliados Σ. Expresfit & simile quid grauitas Romana. Paulus certè tanti facit Annibalem, ut quærat apud Silium, libro Punic. IX. versu 50:

Nonne vides, cum vicinis auditur in aruis,

Quàm subito linquat pallentia corpora sanguis?

Quamq. fluant arma ante tubas?

Quare non tam causæ suæ seruiunt Imperatores quàm veritati, cūm persuadent militi suo exarmandos aduersarios solo clamore. Boudicca de Romanis, apud Tacitum lib. XIV. Annal: *Ne strepitum quidem & clamorē tot millium, nedum impetus & manus perlaturus.* Seuerus de Syris apud Herodianum lib. II: Δοκίμιον δὲ στρατιωτῶν κέματ', ἀλλ' ἔτι φη· ἥ περ ἐκ εἰνοι ἐγκράπιλῶτες τε καὶ ἐκαστὸν βίης ὑμῶν ἀνάσχοιντο, ἔτι γε τὴν μάχης: Etenim labore miles probatur, non mollitudine: quā illi exsaturati atq. innuiti, ne vocem quidem nostram, neq. pugnam, poterunt sustineri. Sæpius autem

autem clamore isto fugatos milites; cētum locis prodidit Liuius: è quibus modò occurrunt, Lib. i: *Fusi primo impetu & clamore hostes.* Lib. viii: *Cum hostes ab superioris etiam certaminis memoriâ pavidos, clamore atq; impetu primo fudisset, mania &c.* Lib. x: *Nec sustinuisent primum clamorem atq; impetū Romanorum, per aliquot iam annos vinci assueti, ni potentior alius metus &c.* Lib. xxv: *Itaque haud magna vis certaminis fuit. primus clamor atq; impetus rem decreuit.* Lib. xxvi: *Ergo effecisse, ut feroces & inquieti inter socios, ignavi & imbelles inter hostes essent: nec impetum modo Romanorum, sed ne clamorem quidem sustinere possent.* Lib. xxxiv: *Vix clamorem eorum, nedum impetum Sueffetani tulerunt.* Lib. xxxviii: *Galli ne primum quidem impetū & clamorē Romanorū tulerunt.* Nihil igitur quā ipsam rem refert apud Tacitū Agricola, cū ait de Britannis: *Ii sunt quos proximo anno clamore debellasti.* Maximum enim momentū in consonis illis vocibus, coniectemur ex his Xenophontis, vbi Græcos suos alloquitur Cyrus lib. i. *Ἀναβας: Τὸ μὲν πλῆθος πολὺ, καὶ πολλῇ κραυγῇ θπίασιν, ἂν δὲ ταῦτα ἀνάχρηθε, τ' ἄλλα καὶ ἀρχυώεσθαι μοι δοκῶ, &c.* *Hostium multitudo ingens est, & ingenti cum clamore adversarios inuadunt. quæ si pertuleritis, ceterorum vos ipsos pudebit sat scio.* Item existis Livij lib. xxix: *Cælius, ut abstinet numero; ita ad immensum multitudinis speciem auget. volucres ad terram delapsas clamore militum ait &c.* Quod ipsum sæpe fieri, tradidit præter alios etiam Plutarchus; additis item causis in vitâ Flaminij: *Τὸ δὲ πολλάκις λεγόμενον εἰς ὑπερβολὴν τῆς φωνῆς καὶ μέγεθος ὥφθη τότε. κόρακες γὰρ περπετόμενοι κατὰ τύχην, ἔπεσον εἰς τὸ στάδιον. αἰτία δὲ, ἡ τοῦ αἰέρος ῥῆξις. ὅταν γὰρ ἡ φωνὴ πολλὴ καὶ μεγάλη φέρεται, διασπώμενη ὑπὸ αὐτῆς ὅσην ἀντρείδῃ τοῖς περπετομένοις, ἀλλ' ὀλίγημα ποιεῖ, καθάπερ κενεμβάτῃσιν· εἰ μὴ νῆ Δία, πληγῇ τινι μάλλον, ὥς ὑπὸ βέλους διελανόμενα, πίπτει καὶ ἀποθνήσκει. διώματα δὲ καὶ πεδιόνησις εἶναι τοῦ αἰέρος, οἷον ἐλιγμὸν ἐν πελάγῃ, καὶ πάλιν ῥύμῳ τοῦ σάλου διαμέγεθος λαμβάνοντος.* *Quod autem de exuperantie & grandi voce commemoratur, tunc fuit conspectum: corvi enim fortè supervolitantes delapsi sunt in stadium. Iuxta causa est divisa aëris: quum enim multa & elata vox mittitur, diuisus ab ea non sustinet volucres, sed lapsum efficit, sicut evenit per loca vacua cunctibus. Nisi sanè icū potius, velut telo traicta decidunt & emoriuntur. Potest etiam turbo esse in aëre, quasi vorticem in pelago rursusq; impetum fluctuatione & violentia accidente.* Sic ille: ad quæ respicit idem in Pompeio: *Ἐπὶ τῷ τῷ λέγεται δὲ: ὁ χερσάναιτα τὸν δῆμον, τηλικῶτον ἀνακραγεῖν, ὥς ὑπερπετόμενον κόρακα τῆς ἀγορᾶς τυφλωθῆναι καὶ καταπεσεῖν εἰς τὸν ὄχλον. ἔθεν οὐ δοκεῖ ῥῆξις τοῦ αἰέρος καὶ διασπασμῶ, κλόνον πολὺν λαμβάνοντι, ἐνολιθαίνον τὰ πίπτοντα τ' ὄρνεων, ἀλλὰ τυπόμενα τῇ πληγῇ τῆς φωνῆς, ὅταν ἐν τῷ αἰέρι σάλον καὶ κύμα ποιήσῃ, πολλὴ καὶ ἰσχυρὰ φερομένη.* *Ibi offensum populum adco ferunt succlamasse, ut supervolitans*

Titans foro coruus caligine captus atq; in urbem sit delapsus. Vnde non probò aëris scissurâ & diuisione multum agitati labascere aues quæ decidunt, sed vocis percussas ictu, quæ effusè & violenter missa motum fluctusq; excitauit in aëre. Planè ita perturbasse animos etiam bene animatorum, vt inviti quasi attonarentur, colligere est ex eo quod scribit Iosephus, libro III. Α'λωσ: cap. XVIII: Ἰώσηπτος δὲ σωεὶς τῶν Ἰππίνουσαν Ἰππὶ μὲν τοῦ μένοντος τείχους, σὺν τοῖς κεκμηκόσιν, ἵστησι τὰς γηραιάς, ὥς μηδὲν ταύτῃ βλαβησομένους. κατὰ δὲ τὰ παρερρώγῳτα τῶν τείχους, τὰς διωατωτάτας, καὶ περὶ πάντων, ἀνὰ ἐξ ἀνδράς, μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς εἰς τὸ περικινδυνάειν ἐκλήρωσεν. ἐκέλευσε τε πρὸς μὲν τὸν ἀλαλαγμὸν τῶν παγμάτων Ἰππιφράξαι τὰς ἀκτὰς, ὥς μὴ καταπλαγεῖεν: Iosephus autem hoc consilio cognito, per murum quidem integram labore fatigatos itemq; senes disposuit, quasi ladi non possent: in parte verò collapsa validum & potentissimum quemq; senosq; ante omnes viros, in quibus, & ipse fuit, ad pericula subeunda sortitus est: hisq; præcepit, vt agminum ululatibus ne metu quaterentur, aures obstruerent. Ab hac experienciâ factum putem, vt omnes ferè nationes auspicarentur pugnam à clamore: tantò quidem magis, quia non cò solum terrerent hostes, sed & suorum animos excitarent. Cæsar id notat lib. III: Civil: Νεὴ, frustr: antiquitus institutum est, vt signa undiq; concinerent, clamoremq; vniuersi tollerent; quibus rebus & hostes terreri, & suos incitari existimauerunt. quam vtramque causam inuenias item libro I. cap. XX. Noctium Gellij Atticarum. Arte autem quadam expressum à minus barbaris, vt æqualis esset, nec interruptus; innuit Liuius lib. XXX: Ad hoc dictu parua, sed magni eadem in re gerendâ momenti res, congruens clamor à Romanis, eorq; maior & terribilior. dissona illa, vt gentium multarum discrepantibus linguis, voces. Variè etiam iuuari augerique solitum, discimus ab historiis. De Romano memorat Polybius lib. I: Τότε δὲ καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς ἔη συνεψόφῃσαν τοῖς ὅπλοις καὶ συναλαλάζαντες ὥρμησαν Ἰππὶ τὰς πολεμίας: Romani quoque more patrio armorum strepitum edentes & clamantes, in cōfertiissimos hostes acerrimè concurrunt. Idem lib. XV: Οἱ μὲν Ῥωμαῖοι καὶ τὰ πάτρια συναλαλάζαντες καὶ συνεψόφῃσαντες τοῖς ξίφεσι τὰς θυρέας, προσέβαλον τοῖς ὑπεναντίοις: Romani more patrio simul vociferantes & gladijs ad scuta illis strepitum edentes confligunt cum hostibus. De Macedonibus extat Arriani libro I. Ἀναβάσεως: Ο' δὲ καὶ ἐπιλαλάζαι ἐκέλευσε τὰς Μακεδόνας καὶ τοῖς δόρυσι δεπῆσαι πρὸς τὰς ἀσπίδας: οἱ Ἰ Τανλάντιοι ἐπὶ μᾶλλον ἐκπύοντες πρὸς τῆς βίης, ὥς πρὸς τὴ πόλιν ἐπανήγαγεν σπερδὴ τὸ στρατόν: Tum Alexander clamores edi, hastisq; scuti quatit iubet. quo clamore vehementius percussi Taulantii exercitum celeriter urbem versus mouere. Meminitque de Parthis in Crasso Plutarchus: Ὡς δὲ ἐγγὺς ἐχθρόν.

τ, καὶ ἡμεῖον ἤρθη τῷ τῷ στρατηγῷ, πρῶτον μὲν Ἰππύπλοτο Φθονγῆς βαρεῖ-
 ας καὶ βρέμου Φρικώδους τὸ πᾶν. Πάρθη γὰρ εὐ κέρει, ἐπὶ σάλπιγγιν ἐπο-
 τρώουσαν ἑαυτὸς εἰς μάχην, ἀλλὰ ὁπότε βυρσιπυγῇ καὶ κίλα πειτρίναιτες
 ἡχείαι χαλκοῖς, ἅμα πολλαχόθεν ὀπλίσματα. τὰ δὲ φθονγῆς βύθοντι καὶ δίκον,
 ὠρυγῇ θηρώδει καὶ τραχύτητι βροτῆς μεμυγμένον. ὅπως συνεκρεκότες ἐπὶ τῶν
 αἰσθητῶν ἀκοῇ, παρκακώτατον ἐπὶ τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ περὶ πᾶν πύθη πέ-
 χου κινεῖ, καὶ μάλιστα ἐξίστησι τὸν ἀνδρα. ὅπως περὶ γυμνῶν δὲ τῶν ἰσχυρῶν ἀφ' ἑ-
 τὸν ἦχον, ἐξάφνης τὰ περκαλύμματα τῶν ὀπλῶν καταβαλεῖται. ὥφθησαν αὐτοῖτε
 Φλογοειδῆς, κρένεται καὶ θώραξι τῆς Μαργιανῆς ἱδρῆς εἰλκοῖτο ὅξυ καὶ πείλαμπες.
*Vbi appropinquauerunt, & signum pugnae sublatum à duce est, primum gravi
 sonitu atq; fremitu terribili complerunt campum. Neq; enim cornibus aut
 tubis classicum canunt, sed clivas ex corio concavas aramentis intentas resonā-
 tibus pulsant undiq;. Hae fuscum clangorem & durum edunt velut ululatu be-
 lino & tonitruī asperitate mistum. Ac rectè adverterunt ab auditus sensu
 animum turbari maximè, eiusq; ocysimè cieri affectus, ac potissimum de statu
 mentem deijci. Eo strepitu expanfientibus Romanis repente abijciunt armorū
 integumenta. Tum illi rutilare visi galeis loriciq; ex Margiano ferro factis
 coruscante & refulgente. Operam suam hęc etiam saepe eos contulisse qui
 non pugnarent, suspicari est ex Frontini libro II: cap. IV: M. Marcellus
 cum vereretur ne paucitatem eius militum clamor detegeret, simul lixas calo-
 nesq; & omnis generis sequelas conclamare iussit: atq; ita hostem magni exer-
 citus specie exterruit. Præcipuè cum tradat quoque libro XL Livius: Ad-
 versus incompósitos ita venientes clamore pariter omnium qui in castris erant,
 calorum quoque & lixarum sublato, simul omnibus portis Romani eruperunt.
 Recenseatque Dio Cassius lib. XXVI: Πρῶτον μὲν οἱ σάλπιγγας πάντας ἅμα τὸ
 πολεμικὸν ἀπὸ σωθῆναι ἐβόησαν. ἐπὶ δὲ οἱ τε στρατῶται καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος
 πᾶς ἐπηλάλαξε. καὶ οἱ μὲν τὰ δόρεα πρὸς πρὸς ἐπὶ δίκας, οἱ δὲ καὶ λίθους πρὸς
 καὶ χαλκᾶ σκῆλη προσπέκρουσαν: Primo omnium ex compōsio omnes iudici-
 nes simul classicum cecinere: post & milites & cetera turba clamorem bellicum
 sustulerunt: tum alij hastis scuta, alij saxis aerea vasa percusserunt. Ceriè eade
 causâ requisitam à milite vocem vastam, arguit Plutarchus in Cat. maiori-
 re; inter cuius Apophthegmata & hoc: Στρατιώται δὲ καὶ δεικνύει. τὰς μὲν
 χεῖρας ἐν τῷ βαδίσει, πὺς ὃ πῶδας ἐν τῷ μάχεσθαι κινουῖται, μετὶ δὲ ῥέγχι-
 ται ἢ ἀλαλάζοντα: Nolle militem se, qui inter eundem manus, in pugna-
 do moveret pedes: qui sterteret aliis quàm in praelio fremeret. Quibus quid
 propriè velit, expressit idem in Coriolano: Καὶ γὰρ ὡς (ὡς τὸ ἡγεῖν τὸν στρα-
 τῶν ὁ Κάτων) & χεῖρ: καὶ πλῆγῃ μόνον; ἀλλὰ καὶ τῶν φωνῆς καὶ ὅτι περὶ
 πῶς φοβερός ἐπιτυχὴν πλεμῖον, καὶ δυνάμειται: Erat enim qualis esse Cato
 voluit militem, non manu tantum & gladio, verum & vocis contumacia &
 obitu*

obutu vultus terribilis aspicienti hosti atq; intolerabilis. Porro, sæpe auclum clamorem, vel loco, vel tempore, proditum passim scriptoribus. Loci meminuit Curtius lib. III: *Iam in conspectu, sed extra teli iactum, utraque acies erat, cum priores Perse inconditum & trucem sustulere clamorem. Redditur & à Macedonibus maior, exercitus impar numero, sed iugis montis vastisq; saltibus percussus, quippe semper circumiecta nemora petraq;, quantumque accipere vocem, multiplicato sono referunt.* Necessestariò. Inde Trogus apud Iustinum lib. XXIV: *Media saxi rupes in formam theatri recessit. Quà obrem & hominum clamor, & si quando accedit tubarum sonus, personantibus & respondentibus inter se rupibus, multiplex audiri, ampliorq; quam editur resonare solet. Quæres maiorem maiestatis terrorem ignavis rei, & admirationem, stupentibus plerumq; affert.* Arrianus lib. VII. Α'ναβ. Α'λεξ: Αἱ δὲ ἔχθρῃ ὑψηλότεροι τῶν νεῶν πολλαχῇ ἔσται, ἐς στενὸν τε πλὴν βελὼ ξυάγεται, καὶ τῇ ξυαγωγῇ αὐτῇ ὅππῃ μέγα ἠϋξημένῳ ἐς ἀλλήλας ἀντίπεμπον καὶ ὡς καὶ νάπη ἐκαστέρωθεν τοῦ περὶ τοῦ τ' ἐρημίας καὶ τῇ ἀντιπέμψει τοῦ κτύπου, καὶ αὐτὰ ξυεπελάμβανον: *Ripæ etiam ipsæ nauibus multo altiores, clamorem in arctum redigentes multo vehementiorem illum sua compressione reddebant, & nemora utrinque ripis circumiecta sonitum illum nemorum excipientia multo auctiorem suâ percussione efficiebant.* Polyæn. li. I: *Ἦν γὰρ Διονύσιον ἐν κοιλῇ νάπῃ, ἡ γὰρ αὐτοῖς σκοπὸν μυρίαν χεῖρα πολεμίων ἐπέκλῃα στρατοπέδον, ἔδξεν ὁ Διόνυσος. ὃ μὲν ὁ γὰρ Πάν· ἀλλὰ ἐσήμενε νύκτωρ Διονυσιακῇ στρατῷ ἀλαλάσαι μέγιστον. οἱ μὲν ἡλάλαξαν· αὐτήχησαν δὲ αἱ πέτραι, καὶ τὸ κοῖλον τῆς νάπης ἦχον πολλῷ μείζον. Διωάμεως πῶς πολεμίοις ἐνεποίησεν. οἱ μὲν δὴ φόβῳ πληγύτες ἔφθον: Cūque Baccho in concavo saltu nunciassent speculatores, infinitas hostium copias in ulteriori parte castrametari; metus Bacchum incescit, non item vero Pana: sed noctu Bacchico exercitui signum dedit, ut maximum & inconditum clamorē tolleret. His verò clamantibus, petra sonum exceptum referebant, & cauitas saltus longè maiorum copiarum fremitum hostibus reddebat. Quare metu perterriti se in fugam coniecerunt.* Cōsulatur lib. IV. Lucretius, libro XXXVI. cap. XV. Plinius, aliique, quibus pertractatæ res naturales. Quorū causæ haud alienus Liuius lib. XXI: *Equi maximè infestum agmen faciebant, qui & clamoribus dissonis, quos nemora etiam percussæque valles augebant, terrenti trepidabant.* Nec aliud sibi voluit ista Taciti lib. I. Annal: *Nox per diuersa iniquies, cum barbari festis epulis, lato cantu aut truci sonore subiecta vallium ac resultantis saltus complerent.* Idem sonant Iosephi hac libro 5. ἀλώσ. cap XII: *Συώχεται δὲ ἢ περὶ αἰῶνα, καὶ τὰ πέριξ ὅλη, βαρυτέρων ποιοῦντων πλὴν ὁρμήν: Resonabat autem & trans fluium regio, & montes circumpositi grauiorem sonitum reddebant.* Sed & addi ei aliquid à tempore; noctis scilicet solitudine ostendit Plutarchus in Arato: *Καὶ τὸ τῆς νυκτὸς ἐχῶδες τὸ*

ἀλαλαγμὸν δὲ πολλὰ πλάσιόνων ἢ ῥέων ἐποίει δοκῆν φέρεσθαι, τέλει δὲ σωε-
 ρείσαιτες ἐξωθοῦσι τὰς πολεμίας: *Hinc resonans noctis fragor ululatum à mil-
 ito pluribus quàm essent, representabat fieri.* Neq; abnuit Cassius lib. XXXVI:
 καὶ ῥῶν τῶν ἡχῶν τὰ ὄρη ἐγκοίλα ὄντα καὶ ὑπεδέξατο καὶ αὐτοπέδωκε φρι-
 κωδέστατον. ὥς τὰς βαρβάρους ἐξαπινάως ἐν τε τῇ νυκτὶ καὶ ἐν τῇ ἐρημίᾳ αὐτὰς
 ἀκρόσασθαι δεινῶς ἐκπαραγλῆαι, ὡς καὶ δαιμονίῳ τινὶ πάθῃ πεπλημέναις:
Montes circumcaui acceptum sonitum quàm maximè terribilem reddiderunt:
quem ut barbari nocturnum in desertis locis accipere, vehementer animo de-
iecti sunt; se diuinitus immissum in malū incidisse rati. Ceterum habuit hoc
 & clamor, ut indicaret eventū pugnae. Itaq; maturo iudicio Tacitus de
 morib. Germ: *Sunt illis haec quoq; carmina, quorum relatu, quem Barditiū*
vocant, accendunt animos, futuraq; pugnae fortunam ipso cantu augurantur.
terrent enim, trepidantive, prout sonuit acies. Nec tam vocis ille quàm virtu-
tis concentus videtur. affectatur praecipuè asperitas soni, & fractum murmur
obscū ad os scutis, quò plenior & grauior vox percussu intumescat. Signi-
 ficanter quoque Livius lib. IV: *Clamor indicium primum fuit quo res incli-*
natura esset. excitatior crebriorq; ab hoste sublatas; ab Romanis dissonus, impar,
segnis, saepe iteratus, incerto clamore prodidit pauorem animorū. Et vno ver-
 bo Diod Siculus de proelio Lacedaemoniorū cū Thebanis ad Mantineam
 lib. XV: Biblioth: ὡς ἤδη πλεονέχον ὑπῆρχον ἀλλήλων, αἱ μὲν ῥά πλεονέχοντες τὸ πολε-
 μικὸν ἐσήμαινον, αἱ δὲ δυνάμεις ἡλάλαξαν, καὶ τῷ μεγέθει τῆς βοῆς τῶν νικῶν ἐσή-
 майνον: *Vbi propè inuicem conuenissent, tuba classica canere, exercitus vocife-*
rari; magnitudine clamoris victoriā significare. Examinatè Plutar. in Pyrrho:
 ὁ δὲ Πύρρος εἰσὼν μετ' ἀλαλαγμοῦ καὶ βοῆς ὡρᾶ τῶν Κυλάραβιν, ὡς οἱ Γα-
 λάται τῆς περὶ αὐτὸν ἀντήλαξαν, ὅς κ' ἱσάμενον εἶδεν Ἰαργάλεον εἰκασε, τετρατιομένων
 δὲ εἶναι τῶν Φωνίων καὶ πονουώτων: *Pyrrhus autem cum ululatu & fremitu ad*
Cylarabin ingressus, ubi Galli globo suo clamorem reddiderunt; non fidentium
& alacrium, sed trepidantium & laborantium coniecit eum esse. Nec minus
 iudiciosè idem in Crasso: *Τοιαῦτα λέγων καὶ ὡρᾶ Ἰαργασιῶν ὁ Κράσος, οὐ*
πολλὰς ἐώρα: περὶ δὲ ὡς ὑπάρχοντας, ἀλλὰ καὶ συναλαλάσαι κελεύσας, ἡλεγάε
τὰ στρατῶν τῶν κατήφθαι, ὡς ἀδυνῆ καὶ ὀλίγῳ καὶ ἀνώμαλον κραγὶ ἐποίησατο.
ἢ ὅτι ὡρᾶ τῶν βαρβάρων, λαμπρὰ καὶ θρασυῖα κατέειχε: Dum hisce dictis eos ex-
citat Crassus, raros animaduertit commoveri. Sed & quum tollere imperasset
eis clamorem, animum deiectum exercitus comperit, ubi languidum & tenuē
& inaequalem edidere: à barbaris verò clarus resonabat atq; animorum plenus.
 Eodem iudicio Tacitus lib. IV: Hist: *Vt virorum cantu, feminarum ulula-*
tu sonuit acies; nequaquam par à legionibus cohortibusq;, redditur clamor.
 Plena igitur prudentiae verba Ducis celebrati Polyæno lib. III. Stratag:
 Ἰφ. κράτης στραπώτας εἶχε πλείους τῶν πολεμίων, καὶ οἱ μάντις καλὰ τὰ ἱερὰ προὔ-
 λεγον

λεγον, ἀλλ' ὅτι ἔκρινε πρὸς τὰς μάχας. ὡς δὲ πρὸς λόγον ἡ μέλῃσις τοῖς πολε-
μίοις ἐχέειτο· τὰ ἐν τῇ θάλασσᾳ μετ' ἑαυτῶν ὅτι ἐπέτρεψαν, ἔφη, συναΐσαι μάχην.
πολλοὶ γὰρ ὄντες οἱ στρατιῶται, ὅτε πρὸς μάχην ὁμοῦ δυνάμει ἦσαν, ὅτε παρ' ἑαυτοῖς.
ἰσχυρὰ δὲ παρήγγαλα· κλῖναι τὸ δόρυ, πλείων ἐξηκότες ψόφῳ τῶν ὁδοίων ἢ τῶν ὅπλων.
*Iphicrates quamquam plures milites haberet quàm hostes, & vates omnia fan-
sta & egregia promitterent, tamen non statuit praelium committere. Quæ cun-
ctatio cum præter opinionem hostibus accidisset: Sacra, inquit, in meâ mente
non permiserunt pugnam committere. Nam cum multi essent milites, neque
impetum facere simul poterant, neq; clamorem tollere: sed cum hastam in-
clinare iuberem, maior dentium quàm armorum fremitus exaudiebatur. Sic
ille. cui non malè adiciam hæc Panthiæ ἐ lib. 11. Achilles Tatii: Εὐκρίων
δὲ πεφοβημένη. μηδὲ ἀνακραγεῖν ἀλλὰ τὸν φόβον δυνάμει. Φόβῳ γὰρ γλώττης
ἐστὶ δεισμός: Perterrita enim iacebam; ut neq; vocem præ timore mittere possem.
linguæ enim vinculum timor est. Quod superest, usus huius clamoris nō
tantum ante pugnam; sed etiam in ipsâ. Liuius lib. 11: Deinde ut in obti-
nentes locum vires ferebant, audent ultrò vires inferre, & clamore renovati
commovent aciem. Idem lib. IX: Stantes & expositos ad ictus, cum iam satis
nihil tegeret; quosdam etiam pedem referentes fluctuantesq; & instabilem a-
ciem: redintegrato clamore strictis gladijs hastati & principes inuadunt. Cur-
tius lib. IV: Et Macedones, siue alacritate siue tadio expectationis, more pu-
gnantium edidere clamorem; Theon Sophista in Exemplis: Οἱ δὲ ἐνέκυντο
συνὸς βοῇ, ὡς ἠφίεσαν. χαίροντές τε τῇ τροπῇ, καὶ ἅμα ἐκείνους προσεκπλήττοντες:
Tum instare cum clamore victores, quem mittebant, cum gaudio, illos à se in
fugam conuersos fuisse, tum terroris etiam maioris incutiendi causa. Imò to-
ta etiam pugna clamatum ab eis, qui interesse non poterant, cur fere mi-
hi persuadeam, inducor locis auctorum sequentibus Clarè quidem Cur-
tius lib. VI: Angustia locorum quò hæserat pæna non patiebatur totis congre-
di viribus. expectabant plures quàm inierant praelium; & qui extra telii ictū
erant, clamore invicem suos accendebant. Nec alii ab his de quibus Val. Flacci
versus lib. VI. Argon: ——— defertur in oras*

Forte ubi serus Iber, Eshedoniaq; phalanges

Marte carent, solusq; iuuant clamoribus agmen.

De talibus etiam sub Pompeii personâ Lucanus lib. VII. Pharsalæ:

——— paucas victoria dextras

Exigit: at plures tantum clamore cateruæ

Bella gerent.

Horum è numero isti apud Senecam lib. de Tranq. an. cap. III: Quid si
militare nolis, nisi Imperator aut tribunus? etiamsi alij primam frontem tene-
bunt, te fors inter triarios posuit. inde voce, adhortatione, exemplo, animo mi-

lita. Precisis quoque manibus ille in pralio invenit quod partibus conferat, qui stat tantum & clamore iuvat. Ita ille: non ita absone. nam & ecce Xenoph. lib. IV Α'ναβασ: Ε'νθα δὴ οἱ μὲν ὀπισθοφύλακες ἐξαναστάντες, ἅτε ὕγιαίνοντες, ἔδραμον εἰς τὰς πολεμίας. οἱ δὲ κάμνοντες ἀνακραγόντες οἷον ἐδυώαντο μέγιστον, τὰς ἀπιδὰς πρὸς τὰ δόρυα ἐκρυσαν. οἱ δὲ πολέμιοι δρῖσαιτες, ἦσαν ἑαυτὸς κατὰ τῆς χόνης εἰς πλὴν νάπλω, καὶ ὁδοὺς ἐδάμου ἐφθέγγαντο: Ibi tum extremi agminis milites surgunt, qui valetudine adhuc erant integræ; & cursu feruntur in hostes: & quotquot erant ex defatigatione debiles, sublato clamore, quàm possent maximo, clypeos ad hastas pulsant. Hostes metu perciti, per nivem in hanc ipsam conuallem se dimittunt, nec ullius deinde usquam vox audita est. Dixi quod volui, ubi accesserit demum capiti coronis ab Cassiodoro lib. 1: Var Ep. XIII: Si equorum cursus hominum clamoribus incitatur; & sonantium manibus agitur, ut à mutis animalibus velocitas appetatur: quantum inde homines stimulari inde posse credimus, quos ad laudem audientiam natos singulariter invenimus? Mirum in modum: maximè si proficiatur ab ore eius quem vel veremur vel diligimus. Ambrosiam redolent ista Heliodori Aethiop. lib. v: Ὡς γὰρ ἀπερῆσαι πρὸς τὸ ἔνεργον συμμαχίαν ἡ Χαρίκλεια, λόγον ἰππικὸν τῷ Θεαγέει διετύχθουσαν, ἀνδρίζον φίλτατε, ἐμβοήσοιμι· ἐνταῦθα ἤδη μακρῷ τὸ Πέλαγον ὑπερεῖχεν ὁ Θεαγέης, ὥσπερ ἰσχυρὸν αὐτῷ καὶ θάρσος τῆς Φωίης ἀκρονύσης, καὶ ὅτι τῆς μάχης πέλει τὸ ἐπιθλον μινύσης: Postquam enim ad inopiam auxilij reipsa ferendi redacta Chariclia, sermonem auxiliarum Theageni eiacula est; Strenuus esto charissime, exclamans. tum tam longe Pelorum superabat Theagenes, tamquam robur & audaciam illi voce subministrante ac suppeditante, & quod pugna premium superesset indicante.

Viderent modò adversos & adspicerentur; id satis ad victoriam. Lib. III. Annal.

MIrabar aliquando obijcere repentè diviti Lucianum in Timone: ἐπὶ πλὴν πῶδω πεφρικώς, καὶ ἐπὶ πλεῶν ἄλλῳ μαρτίξειε τις, ὅς θιον ἐφιστὰς τὸ ἔς, καὶ τὸν μυλῶνα, ὥσπερ τὸ ἀνάκτορον πεσοκωῶν: qui compedes etiam dum horrescit, & si quis prateriens loro increpet, arrectis stet auribus; qui que pistrinum perinde ut templum adoret. At recordatus Scytharum quos è bello redeuntes servi sui ferro excepere, de quibus sic libro IV. Herodotus: Γινόμειν δὲ μάχης πηλάκας, καὶ ἐδωαμένων ἔδεν πλέον ἔχειν τῶν Σκυθῶν τῇ μάχῃ, εἰς αὐτῶν ἔλεξε ταῦδε, Οἷα πιεῦμεν, ἄνδρες Σκύθαι, δόλοισι πῶσι ἡμετέροισι μαχόμενοι; αὐτοὶ τε ἐλάσσονες κτεινόμενοι γινόμεθα, καὶ ἐκείνους κτείνοντες ἐλασσόνων πολλοὶ πὸν ἀρξομεν. νῦν ὧν μοι δοκέει αἰχμὰς μὲν καὶ τόξα μετεῖναι,

μετεῖναι, λαβόντα δὲ ἕκαστον τοῦ ἵππου τὴν μάστιγα, ἵεναι ἄσπον αὐτῶν. μέχρι μὲν γὰρ ὥρεον ἡμέας ὅπλα ἔχοντας, οἱ δὲ ἐνόμιζον ὁμοῖοί τε καὶ ἐξ ὁμοίων ἡμῖν εἶναι· ἐπεὶ δὲ ἰδὼντες μάστιγας ἀντὶ ὀπλῶν ἔχοντας, μαθόντες ὥς εἰσι ἡμέτεροι δοῦλοι, καὶ συγγέντες ἔσονται ὑπομενέουσι. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Σκύθαι, ἐποίησαν Ἰππιπελέα. οἱ δὲ ἐκπλαγῆτες ἴππῃ τῷ γινομένῳ, τῆς μάχης τε ἐπελάθοντο, καὶ ἔφθγγον: *Sape commissa pugna, quum nihil tamen Scythæ proficerent, quidā ex eis inquit, Quidnam rei facimus viri Scythæ, cum nostris ipsorum servis dimicantes? qui & cū interficimur, ipsi pauciores efficimur: & illos interficiendo, paucioribus deinceps imperabimus. Mihi videtur hastis arcubusq; omissis, sumenda flagella quibus equos verberamus, & ad illos propius eundum. Nam quoad vident nos arma habentes, arbitrantur se similes nobis, atq; à similibus esse: ubi nos pro armis verbera tenentes viderint, tunc se nostros servos esse intelligentes, atq; id agnoscentes, non perstabunt. Hoc Scythæ cum audissent, ita sibi faciendum putauerunt. Quā ex re perculsi illi, pugna immemores fugam capesserunt. Hæc, inquam recordatus, facile sensi, esse eam vim conscientiæ, eam timoris; ut aliis minùs credendis præstare fidem deinceps paratus sim. Sanè nisi ad hæc respexerimus, plusquàm putida fuerint Epigrammata duo Lucilii lib. II. cap. XII. Antholog. Primum habet:*

Ἀνδραγα, καὶ διάφρην παρὰ βύβιν ὁ στραπώτης.

Ἀὐλῶ, ἀποφίγξας μίλινα λαμάτια.

Φέρος δὲ καὶ τὸ μάτιον ἴδμεν ξιφῶ. ἡ δὲ ποτ' εἶπης,

ἔχοντ' ἐξαπίης ὑπὲρ ἐκτέταται.

Οὐδὲν δὲ & Πολέμωνι προσέρχεται, & Στρατοκλείδῃ,

Ἀλλὰ φίλῳ χεῖται πάντοτε Λυσιμάχῳ.

Carbonem & laurum reformidat miles,

Aulus circumstringens croccam vestem.

Horret verò frustra proprium ensen. sin verò aliquando dicas;

Veniunt; statim sublimis prostratus est.

Nullum ad Polemonem accedit vel Stratoclidem;

Sed amico vititur ubique Lysimacho.

Alterius vultus est:

Γραπὴν ἐν τείχεσσι καλκῆριν ὁ στραπώτης.

ὧς ἐθῶς ἐστίν, ἰδὼν τὴν ἴππῃ ναυσὶ μάχῃ.

Ἀσφικτῶ καὶ χλαῖνις ὁ θούριος ἐξεταύθη,

Ζωρεῖτε, κερδίζας, Τρῶες ἀρτίφιλοι.

Καὶ μὴ τέτρωται κατὰ μανθῆναι, καὶ μόλις ἔγνω

Ζεῶν. ———

Pictam in pariete Calpurnius miles

Ut mos est, videns in navibus pugnam,

Morti

Morti vicinus, & pallidus prostratus est:

Vivum me capite, clamans Troiani Martis amici:

Et anne vulneratus esset quasiuit, & agrè cognovit

Se vivere. —

Verùm tantum abest, ut inepta sint, lepida sunt: nec refugit æmulari Musa Romana Claudiani, quæ simile quid haud verita est ad fingere Imperatoris voci, libro de bello Gild. v. 330:

— *nunc ire profectò,*

Nunc vellem, notosq, senex ostendere vultus.

Nonne meam fugiet Maurus cum viderit umbram?

Quæ ne adhuc dicta videantur lasciuâ poetarum licentiâ: ecce pedestris styli Plinium, Panegyri. Traiano: *Nec tibi opima defuerint, si quis regum venire in manus audeat: nec modo telorum tuorum, sed etiam oculorum minarumq, coniectum toto campo totoq, exercitu opposito perhorrescat.* Quapropter intra decori limites mansere; & Ovidius lib. x. metam. v. 65:

Non aliter stupuit geminâ nece coniugis Orpheus,

Quàm tria qui timidus medio portante catenas

Colla canis vidit; quæ non pavor ante reliquit,

Quàm natura prior, saxo per corpus oborto.

Et Seneca Herc. OEtæo v. 1022:

Mortem metu consumpsit, & paruum sui

Pæna reliquit.

Item alibi:

— *quota pars vulnere concidit.*

Pro fato valuit vultus iniquior:

Et vicisse sat est Herculeis minis.

Denique & Claudianus lib. ii. in Eutropium v. 453:

Ecce levis frondes à tergo concutit aura.

Credit tela Les: vult pro vulnere terror,

Implevitq, vicem iaculi, vitamq, nocentem

Integer, & solâ formidine saucius efflat;

Nedum ut peccarit Statius; ubi attribuit Amphiarao aurigam Phæbum, lib. vii. Thebaid. v. 740:

Tum verò ardenti non ulla obistere tentant

Signa; ruunt sola terrore, & vulnera citra

Mors trepidis ignava venit.

Imò nihil minus quàm poetam agit Homerus, apud quem Iliados xvi. gloriatur Achilles:

— *Τρώων δ'ε πῶλιν ὅππ'ι πᾶσα βέβηκε*

Θάρσσω. ὃ γὰρ ἐμῆς κόρυθος λείσσει μέτωπον
 Ἐΐψιδι λαμπομένης. τάχα κεν φεύγοντες, ἐναύλης
 Πλήθειαν νεκύων, εἴ μοι κρείων Ἀγαμέμνον
 Ἦπα εἶδείη. νῦν δὲ στρατὸν ἀμφιμάχοντα:

——— *Troianorum autem civitas contra tota venit*

*Audax. non enim mea galea vident frontem
 Prope splendentis: mox fugientes fossas campestras
 Impleset cadaueribus suis, si mihi rex Agamemnon
 Lenis fuisset. nunc autem castra oppugnant.*

Quin idipsum feliciter imitatur Val. Flaccus lib. vi. Argon. v. 517:

*Absyrtus clypei radijs curruq, coruscus
 Solis avi; cuius umbrantem cominus hastam
 Cernere, nec galeam gentes potuere minantem:
 Sed trepida redeunt, & verso vulnera tergo
 Accipiunt, magnisq, fugam clamoribus augent.*

Nec abstinere ab huiusmodi simulacro alii Græci, alii Latini: à quarū
 vberima alioqui segete falcem meam nūc abstineo: cui animus magis,
 metere aliquot eiusdem planē opinionis spicas ex solutæ orationis scri-
 ptorum arvis. Alexander quidem Magnus Curtii libro iii: *positam vi-*
etoriam in eo esse arbitrabatur, si tantum ante signa stare potuisset. Sed & de
 sc Iulianus apud Ammianum libro xxi: *Spondeo si ventum fuerit comi-*
nus, ita pauore torpescant, ut nec oculorum vestrorum vibrata lucis ardorem,
nec batritus sonum perferant primum. Valde quoque rotundo insignitur
 elogio Camillus Liuii libro vi: *Nec vis tantum militum movebat excita-*
ta presentia ducis; sed quod Volscorum animis nihil terribilius erat quā ipsius
Camilli fortē oblatis species: ita quocūq, se intulisset, victoriā secū haud dubiā tra-
hebat. Perspicueq; Euagrius lib v. Eccl. H stor c. xi. de Tiberio: *Ὅν καὶ κατὰ*
τὰ βασιλεῶν περὶ ὧν ἐπιπλεῖ, πλεὺς ἀγέρας πλεῖον & στρατὸς ὅς ἐμικρὸν ἐάλω, τῶν
στρατιωτῶν μηδὲ πλεὺς θεῶν τῶν βασιλέων ὑπενεγκέντων: Hunc Iustinus, ingenti
 colicōlo exercitu, ad congregiendum cum Abaris iam pridem miserat. qui qui-
 dem, militibus adspēctum barbarorum haud ferentibus, parum aberat quin
 captus fuisset. Quæ ipsa fidem adstruunt Calauij verbis apud Liuium
 lib. xxiii: *Vultum ipsius Annibalis, quem armati exercitus tremunt, quem*
horret populus Romanus, tu sustinebis? Mendaciiq; suspicionem auferunt
 illis Liuii lib. xxx: *Iam signa legionum appropinquabant. tum vero Mase-*
syli, non modo primum impetum, sed ne conspectum quidem signorum atq, ar-
morum tulerunt &c. Persuadentque credamus confessioni Gallorum de
 Germanis: *Sapenumero sese cum his congressos, ne vultum quidem atq, acie*
sculorum dicebant ferre potuisse: Iul. Cæsar lib. i. bell. Gall: *Quid ni? cūm*

haud dubitet proderc de Numantinis lib. II. cap. XVIII. Florus: *Hostiliū quoque Mancinum assiduis cadibus ita subegerunt, ut ne oculos quidem aut vocem Numantini viri quisquā sustineret.* dicatq; Antonius lib. II. I. Hist. Taciti: *Frustra minis ac verbis provocatos Vitellianos, si manus eorū oculosq; nō tolerent.* Talibus his nititur cōfidentia militis Romani qui sub Siliō tenebat in Gallos Tacit. lib. III. Annal: *Mox Augustodunum petit propere agmine, certantibus inter se signiferis; fremente etiam gregario milite, ne sūetam requiem, ne spatia noctium opprimeretur: viderent modo adversos & adspicerentur; id satis ad victoriam.* Et verò his talibus sæpe alludere Patres Græci Latiniq;: è quibus ne gustuli quidem causā vnum aliquē modò producam. tantū dicam videri huc alluisse Iulium Cæs. idcoq; Pontico triumpho inter pompæ fercula tribus his verbis delineasse victoriā celerem: *Veni, vidi vici.* Vt ut est: obtestabor lectorem, ne rideat isthęc Plutarchi Apophth: καὶ προσιόντες αὐτῷ πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν ἔλεγον, ὡς βασιλεὺς θάρρει καὶ μὴ φοβᾷ τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων, αὐτὸν γὰρ ἡμῶν τὸν χεῖρον ἔχει ὑπομενῶσι: *Multi tum ad Alexandrum accesserunt milites, bono esse animo iubentes, neq; multitudine hostium terreri; qui ne ad axillarum quidem ipsorum factorem essent substituri.* Sanè si odoratui tam facile iniici potest terror; cur idem non magis accidat visui? cū omnes agnoscant, veluti è veritatis puteo haustum esse Taciti illud de morib. Germ: *Primi in omnibus præliis oculi vincuntur.* Cui confirmando facit exemplum quod præcessit: *Ceterum Arii super vires truces, insita feritati arti ac tempori lenocinantur, nigra scuta, tineta corpora, atra ad prælia noctes legunt; ipsaq; formidine atq; umbrâ feralis exercitus terrorem inferunt: nullo hostium sustinente novum ac velut infernum aspectum.* Et tali rei operam item dedisse Fidenates, recensuit Florus lib. V. cap. XII: *Fidena, quia pares non erant ferro, ad terrorem movendum facibus armatis, & discoloribus, serpentum in modum vittis, furiali more processerant &c.* Nec alio ferè vultu Britanni apud Tacitum libro Annal. XIV: *Stabat pro litore diversa acies, densa armis virisq;, intercursantibus feminis. in modum Furiarum, veste ferali, crinibus dictis, facces præferebant. Druidesq; circum, preces diras sublati ad calum manibus fundentes, novitate aspectus perculere militem; ut quasi hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent.* Simile prorsus de Phaliscis & Tarquinienis invenias Frontini libro altero Stratag. cap. IV. Eodemque tetendit Iphicrates, testante Polyæno lib. III: ὃ δὲ ἵππεῖς ἔχων ὀλίγους ἔδωκεν αὐτοῖς καημένας λαμπάδας καὶ προσλαύνειν ἐκέλευσε τοῖς ἐναντίοις: οἱ δὲ ἵπποι τῶν ὀφειζῶν τῆς φλογὸς πῦρ ὅψιν ἀσυνήτη μὴ φέροντε, ἀνασπείσαντες ἔφθον: ille cū paucos equites haberet, dedit eis ardentes facces, & in hostes invadere iussit. *Odysseum equi, insolitum aspectum ignis non ferentes, in fugam age-*

gam agebantur. Nota etiam est historia Gedconis è voluminibus sacris repetita Iosepho lib. v. Antiq. cap. viii. Planè oculis perturbandis arma ferè in summum data splendorem, nec data sine memorabili effectu, magna testatur cohors aucto: ù memorialiù, quorum decuriã saltè fidei causâ repræsentarẽ, nisi etiã pbari posset uno alteroq; bono teste. Et quidẽ de Volscis scribit Liu. lib. ii: *Volsci cum se velut stupentib. metus intulissent Romanis, postquã impressionem sensere ex aduerso factã, & ante oculos micare gladios; haud secus quàm si in insidiis cecidissent, turbati vertunt terga &c.* De Cimbris à Mario fusis inquit Florus lib. iii. cap. iii: *Tum acie conuersa in Orientem, ut, quod ex captiuis mox cognitum est, ex splendore galearum ac percussu, quasi ardere calum videretur &c.* Deq; aliis Germanis Tacitus lib. i. Annal: *Hosti facile excidium sonus tubarum, fulgor armorũ, quantò inopina, tanto maiora effunduntur.* Veritati igitur rerum operam dabat Horatius, cùm arbitraretur de Pollione lib. ii. Oda i:

*Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures; iam litui strepunt;
Iam fulgor armorum, fugaceis
Terret equos, equitumq; vultus.*

Neque præter experientiam bellicam Plautinus miles:

*Curate ut splendor mio sit clypeo clarior
Quàm solis radij esse olim, cùm sudum est, solent;
Ut ubi usus veniat, contra consertã manu
Oculorum præstinguat aciem in acie hostibus.*

Nam disertè Gregoras libro ix. de bello Bulgarorum & Triballorum: *Τῇ πέμπτῃ δὲ ἄμα ἰλίῳ ὀπιφάνεταί καὶ ὁ Κεράλης Σεβρίας, χεῖρα βαρείαν ἐπαγόμενος καὶ ὅπλα τῇ λαμπρότητι τὰς τῶν ὀρώντων ἀποκρύπτοντα ὄψεις &c.* Quinto die unà cum Solis ortu Seruie Grales se ostendit, cum magnis copijs, quæ splendore armorũ intuentiũ oculos perstringebãt. Hinc & Nicetas lib. i. Isaaci Angeli: *Ὁ δὲ ἥλιος τοῖς θώραξιν ἐμπύκτων, καὶ τοῖς τῶν στρατιωτῶν περσβάλλων θώραξι νεοσμήκτοις ἔσι καὶ λείοις, ἐπείκει ἀππάλλασθαι τέτων κατακαμπλῶ καὶ ἐπάνοδον τῶν ἀκτίνων σελαγισμάτων ἐκπύρλωσματα: At solis radij qui in thoraces & arma militum recens polita & lauia incidbant, refracti, ignis instar relucebãt.* Ponit & Mago inter laudes militis Romani lib. xi. Punicorum Silij:

*—latè fulgenibus armis
Accendunt ultrò lucem surgentis Eoi.*

quod ipsum cimblema certatim operibus suis inseruere poëtæ, Græci ac Latini. Imò cùm ei rei vim tantã inesse cernerent, ut inuidiosum arbitrentur adscribere ipsis armis; vt Numini acceptum tulere. Hinc Calaber lib. xi. v. 407. de Aencã:

— οὐνεκ' ἄρ' αὐτῶν

Θάρσ' ἀπ' ἡρέσιον Θεὸς ὤπυσεν, οὐδὲ τις αὐτῶν
ἔδενεν οἱ κατὰ δῆρ' ἐλατύν' ὅσπερ βαλέσθαι.
Οὐνεκα σὶ μάρμαρ' ἐπὶ βραχίῃς μελέεσσιν.
Τάχιστα θεσπεσίησιν εἰδόμενα σερπῆτιν.

— nam huic

*Summam Deus fiduciam suppeditarat; ita ut nemo hostium
Ipsi in certamine oculos obuertere auderet.
Quandoquidem ipsi rutilabant robusta in membris
Arma, non aliter quàm fulgura diuinitus accensa.*

Ex his videmus quo consilio inculcauerit Onosander cap. xxviii.

μεμελημένον δ' ἔσω τὸν στρατηγὸν λαμπρὸν ἐκτάττειν τὸ σπᾶνμα τοῖς ὀπλοῖς.
ῥαδίᾳ δὲ ἢ φροντίς αὐτῇ, πρὸς ἀκαλέστωι τὰ ξίφη θήσθαι, καὶ τὰς κέρυθρας, καὶ τὰς
θώρακας ἑμῆσαι. δεινότεροι γὰρ οἱ ὀπλιῶντες φαίνονται λόχοι τοῖς τ' ὀπλῶν αἰ-
δύμασιν. καὶ πολλὰ τὰ δι' ὀφθαλμοῦ δειγμάτων προσεμπίπτοντα τῇ ψυχῇ, παρὰ τῆς
τ' ἀντιπέλεμον: *Videat etiam Imperator, ut exercitus armis splendentibus in-*
structus fulgeat. quod facili negotio fiet, si gladiatorum mucrones probè acuan-
tur, & galea loricaque frequenter abstergeantur. Milites enim quasi micanti-
bis armorum scintillis terribiliores apparent: multaque per oculos species in a-
animos delapsæ, perterrere aduersarios solent. Quàmque sua constet ratio.
Cassiodoro, dicenti lib. vii. Variarum Epist. xviii: *Arma benè construe-*
re, est salutem velle omnium custodire. quia prima facie ipsis terretur inimi-
cus, & incipit animo cedere, si se cognoscit similia non habere. Plura poterā;
plura forte etiam debebam; sed non libet in re tam obviā. Colophonis.
tantum loco subnectam Plinii isthac de Leonibus libro viii: cap. xvi:
Principatu Claudii casus rationem docuit; pudendam penè talis fere nomine::
pastoris Getuli sago contraingruentis impetum obiccto. quod spectaculum in a-
renam protinus translatum est, vix credibili modo torpesciente tantâ illâ feri-
tate, quamvis levi iniectu aperto capite; ita ut deuinciatur non repugnans: vi-
delicet omnis vis constat in oculis. quominus mirum sit, à Lysimacho. Ale-
xandri iussu simul incluso strangulatum Leonem. Sic ille; etiam proculdu-
bio in solatium eorum, quibus est formido intueri hostes suos aduersos.

*Supersse qui fugam animis, qui vulnera tergo
ferant.. Lib.v.Histor..*

HAUD cuius apparet mucro verborum, quo impetuntur Troiani;
nunc à Turno, nunc à Romulo Virgilij: hoc vocante, *Bis victam*
gentem illo Bis captos Phryges. eo quippe est acumine ut omnia penetret; ad-
imatq; adco Trojanis illis aures, oculos, vocem, manus. Cuius .i. per-
iculum

suasum, si vnâ alterâque pugnâ aliquem superassent, superasse eundem omnibus. Ratio potissima in famâ, in timore; cuius vtriusque vim sparsim passim prioribus disertatiunculis, tegitque vnicâ periodo Plutarchus πρὸς Ἀθηναίους: Θηβαῖοι τὸ πρῶτον ὠσόμενοι Λακεδαιμονίους ἀντιλήπτες εἶαι δοκῶντας. ἔδεμ' αὖ ὕστερον ἡττήθησαν ὑπὸ αὐτῶν μάχῃ. *Thebanicum primum Lacedaemonios antè invictos creditos pepulissent, nullo unquam deinde praelio ab eis victi sunt.* Et efficaciter Nazarius Panegyri Constantino: *Per tota admodum mania magna vis hominum: sed apud Brixiam plerique iam fracti. Ut in corpore cum aliqua pars agra est, valetudo omnis contaminari solet: sic illius multitudinis portio malo affecta, totum exercitum timoris contagio dissipat.* Ac deiici animos hominum praelio adverso; si quis ambigat; confirmabitur sine orationis Phormionæ lib. II. Thucyd: Ἀναμιμνήσκω δὲ αὖ ὑμᾶς ὅτι νενικήκατε αὐτῶν τὰς πολλὰς, ἡσυχμέων δὲ ἀνδρῶν ὅσα ἐθέλουσιν αἱ γῶνται πρὸς τὰς αὐτὰς κινδύνους ὅμοιαι εἶναι. *Illud etiam iterum vobis in memoriam reuoco; permultos eorum à vobis superatos fuisse. virorum verò qui victi fuerunt, animi eadem pericula pari audaciâ subire non solent.* Vnde cautio ducis apud Curtium lib. IV: *Itaq; Mazæces quanquam infelici praelio suorum animos territos esse cognoverat; tamen &c.* Verùm præter terrorem, suberat & causa iustior, expressa Xenophonti libro IV. *Cyropæd: Οἱ πινες δὲ ἄπλοοι ἡμῶν ὄντες ἔχ' ὑπομένειν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνοιν, ἐπεὶ ἡττώμεθα, καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασι; ὧν δὲ οἱ βέλπυσσι δ' ἀπολώλασι, πῶς οἱ φανώτεροι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιν;* *Qui nos itcm minimè sustinuerunt, qui necdum experti nos essent; quo pacto nunc sustinebunt, quum & victi sunt, & multis à nobis incommodis adfecti? Quorum fortissimi quiq; ceciderunt; quomodo vilissimi pugnare nobiscum velint? Nam perire acie fortissima quæque, satis ostendit Euentus: memoriæque mandavit Euripides:*

Φιλεῖ τοι πῆλεμ' ὅ, & πάντ' ὀτυχεῖν.

Εὐδῶν δὲ χαίρει πῶμασιν νεανίων:

Κακὸς δὲ μισεῖ.

Solet ferè bellum non per omnia feliciter succedere;

Sed fortium gaudet casu iuuenum;

Odit autem timidos.

Nec minus efficaciter in Philoctete Sophocles:

—— πῶλεμ' ὅ, & δὲν' αἰδρ' ἐκῶν

Αἶρει πονηρὸν, ἀλλὰ τὰς χεῖρας ἀεί:

—— bellum neminem nisi casu

Malum interficit, sed optimum quemque semper.

Ex quibus apparet verborum vis quâ animat suos Cerealis apud Tacitum lib. V. *Histor: Plurime magis quàm praelio opus esse. pauciores nuper cum:*

pluribus certasse : attamen fusos Germanos , quod roboris fuerit superesse, qui fugam animis &c. Item quò tendat Arminii clamor apud eundem Cornelium lib. i. Annal: *En Varus, & eodem iterum fato victæ legiones.* Eodem spectat istud Syllæ Sallust. Iugurth : *Ille feroci animo negat se toties fuisse Numidam, pertimescere.* Nec abeunt illa Mamerci , libro iv : Liuii. *Tunc trepidam ciuitatem ad concionem advocatam increpuit; quod animos ex levibus fortune momentis suspensos gererent, ut parvâ iacturâ acceptâ, quæ ipsa non virtute hostium, nec ignaviâ Romani exercitus, sed discordia Imperatorum accepta sit, Veientem hostem sexies victum pertimescant &c.* Eiusdem seminis verba lib. xxv : *Enimvero indignum ratus Marcellus se, qui Annibalem subnixum victoria Cannensi ab Nolâ repulisset; his terrâ marig, victis ab se hostibus cedere; arma propere capere milites & efferrî signa iubet.* Admodum significanter apud Trogum lib. xi. Alexander Magn: *Macedonas monebat, ne multitudine hostium, ne corporis magnitudine, vel coloris novitate moverentur: tantum meminisse iubet cum iisdem se tertio pugnare, nec meliores factos putarent fugâ; cum in aciem secum tam tristem memoriam cadum suarum, & tantum sanguinis duobus præliis fusi ferrêt: & quemadmodum Dario maiorem turbam hominum esse, sic virorum sibi.* Ab his pendent isthæc Suetonii lib. xiv. Annal. Tac: *Cessuros statim, ubi ferum virtutemq, vincentium toties fusi agnouissent.* Etia Liuiana lib. xxxiv: *Maximum ex omnibus auxilijs numerum Sueßetane iuventutis habebat; eos ad murum oppugnandum subire iubet. Quorum ubi signa Lacetani cognoverunt, memores, quàm sæpe in agro eorum impune persultassent, quoties ipsos signis collatis fudissent, fugassentq, patefactâ repente portâ universi in eos currunt. Vix clamorem eorum, nedum impetum Sueßetani tulere &c.* Hinc Aristides Orat. Siculâ: *Μὴ γὰρ οἷομαι Συρράκους μὲν ἐπελθόντι ὁ γυλίππας δύοιν τετρήροιν ἀναθρόνῃσαι, τὰς δὲ ἡμετέρας στρατιώτας, ὅστω ἐκὼς πεμφάντων ὑμῶν δυνάμειν, μὴ πολὺ μείζους τὰς γνώμας ἔσεσθαι οἷς ἅμα τῇ τῶν εἰκείων ὀψὲ, καὶ τῷ σωιδέναι τὸ πλεόντων ἐφ' αὐτῶν κατῳρῆσθαι, μεγάλη πρὸς Ὀθυμίου ὑπάρξει ῥεπή:* *Nolite enim putare, cum Syracusii duabus Gylippi triemibus appulsis animi receperint, nostros milites missâ, quæ sufficiat, manu non multo animosiores fore, quibus præter suorum conspectum, victoriarum quoq, plurimarum conscientia magnum ad animi securitatem momentum adferet.* Nihil itaque mirum occurrere Liuii lib. ii: *Veientes vinci ab Romano milite assueti, fusi fugatiq, sunt. Tarquinienensis novus hostis, non stetit solum, sed etiam ab sua parte Romanum pepulit.* Iterum fine eiusdem libri: *Antium paucos circumsessum dies, nihil oppugnantium novâ vi, sed quod iam inde ab infelici pugnâ castrisq, amissis, ceciderant animi.* Nempe tales sic fere frangebantur, ut vix auderent subire alterius prælii fortunâ. Vnde illa Liuij lib. xxiii:

Ingens

Ingens eo die res, & nescio an maxima illo bello gesta sit. nō vinci. n. ab Annibale vincentibus difficilius fuit, quā postea vincere. Idē de Fabio lib. xxii: Neg, uniuerso periculo summa rerū cōmittebatur; & parua momēta leuiū certaminū ex tuto caëptorū, finitimorū receptu, adsuefaciebant territum pristinis cladibus militem, minus iā tandē aut virtutis, aut fortunæ pœnitere sua. Sic & Cæsar lib. iiii. de bel. civ: Exercitui quidē omni tantus incessit ex incommodo dolor, tantūq, studiū infamie sarcienda, ut nemo aut tribuni, aut Centurionis imperiū desideraret, & sibi quisq, etiam pœna loco grauiore imponeret labores, simulque omnes arderent cupiditate pugnandi: cum superioris etiam ordinis nonnulli oratione permoti manendum eo loco, & rem prælio committendam existimarent. Contra ea Cæsar, neg, satis militibus perterritis confidebat, spatiumq, interponendum ad recreandos animos putabat &c. Imò quod mireris, adfirmat Vegetius libro. iiii. cap. x: Facilius autem est ad virtutem novos instruere, quā reuocare perterritos. Ex quibus iam minimè tenebroso sensus videri queant versus Reguli apud Horatium lib. iiii. Oda v:

*Auro repensus, scilicet acrior
Miles. redibit? flagitio additis
Damnum. neg, amissos colores
Lana refert medicata fuco:
Nec vera virtus, cum semel excidit
Curat reponi deterioribus:
Si pugnat extricata densis
Cerva plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus:
Et Marte Pœnos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners timuitq, mortem:*

Palamque liquet optimo niti fundamento factum Sebastiani sub Valente & Gratiano Impp. de quo Zosimus libro iv ὁ δὲ, πρὸς τὸ ἐκδεδομημένον καὶ παντάπασιν ἐκμελές τῶν ταξιαρχῶν καὶ στρατιωτῶν ἀφορῶν, καὶ ὡς εἰς Φιγλῶ μόνον εἰσὶ γεγυμναζόμενοι, καὶ γυναικώδεις καὶ ἀθλίας δύχας, δισχλίχας ἤτησεν, ὅς ἂν ἔλειπε δὴ τὸ ἐκδεδομημένον στρατιώτας αὐτοῦ. πλεῖστος γὰρ ἡγεῖσθαι χαλῶνως ἡγμένων ἀνθρώπων, μὴ ῥαδόν ἐστίν. παρὶσταν γὰρ δὲ ὀλίγους, καὶ εἰς τὸ ἀρρενωπὸν ἐκ τῆς θήλειας ἀναγαγεῖν, & (φόρῳα δὴ σκολον εἶναι καὶ ἄλλως δὲ λυσιτελεῖς μάλλον, ἐν ὀλίγοις, ἢ παντὶ κινδυνάσει τῷ πλεῖσθι. πλείους γὰρ λέγων τὸν βασιλέα καὶ λαβὼν αὔρεσιν, οὐκ ἐκ τῶν ἐντεθραμμένων δὴλίας καὶ πρὸς τὸ φύγειν γεγυμναζόμενων, οὓς ἤτησεν, εἶλετο, νεωστὶ δὲ ἵκτας ἐναρξάμεναι τῷ στρατηγέδῳ, καὶ ζώματ' ἀνατρέχοντας εὐφροῖα, καὶ πρὸς τὸν φύσει περμαίεσθαι δειωμένῳ Φαγομένους, εἰς ὅπερ ἡρέθησαν ἡμεῖς: Is ad molitiem summatq, secordiam tribu-
porum

morum atque militum respiciens, & quod ad fugam, & muliebria miseraque vota duntaxat exercitati essent: duo milia militum, quos ipse diligeret, sibi dari petijt. Existimabat enim, non esse facile, multitudini hominum præesse, qui dissolutè gubernati fuissent: at instituere paucos, & à moribus effeminatis ad viriles traducere, non admodum esse difficile. Magis & alioquin expedire, si fiat in paucis potius, quam in uniuerfa multitudine periculum. Hæc dicens Imperatori persuadet; electionemq; nactus, non eos sibi sumit, qui essent innutriti formidini, & ad capeffendam fugam exercitati: sed quosdam recēs adscriptos exercitui, corporuq; dotibus egregijs à natura præditos; & qui præterea coniectandi perito viderentur, ad quodcumq; facinus incitarentur, idonei futuri.

Solâ Ducis patientiâ mitigabantur, eodem plura, quàm gregario milite tolerante. Lib.xiv. Annal.

T miles omnia duplo peragit & citius & perfectius, sub aspectum Ducis: ita adhuc seipso facile duplo fit melior, ubi non solum adest Imp. sed etiam præit exemplo. Itaque sobriè interpretabimur censuram & Apuleii & Aristotelis libro de Mundo: *Militia principes & Curia procures, & urbium ac domorum rectores dico nunquam commissuros esse, ut id suis manibus factum velint, quod sit cura levioris. nihil enim possint æquius facere dominorum imperia, ministeria servulorum.* atque ita accipiemus; ne à capite ad calcem manum adhibeant. auspicari singula nihil vetat; imò nihil non iubet. De Herculi profectò refert Dio Chrysostomus Orat. I. de regno: *Ὁυ πόινω ἔσθ' ἐκείνι ἀληθὲς φασίν, ὅτι δὴ περὶ μόνῳ ἄνδρι στρατῆρας. ἔτι γὰρ δυνατόν πόλεις τε ἐξαίρειν καὶ τυράννης ἀνθρώπους καταλύειν, καὶ πᾶσι παιταχῆ περὶ τάττειν χωρὶς δυνάμεως. ὅτι δὲ αὐτὸς γὰρ τῷ καὶ τῇ ψυχῇ περὶ μόνῳ, καὶ τὸ σῶμα ἱκανὸς, καὶ πάντων μάλιστ' ἐπὶ μόνον αὐτὸν ἐφασκε βαδίζειν, καὶ πράττειν ἅπαντα ὅσα βέλτοι:* Non igitur & in hoc verum dicunt, quod solus circumiuerit, absque exercitu. neque enim ciuitates expugnari, neque hominum tyranni pessundari, & omnib. ubique mandata dari possunt, sine copijs. Quia autem ipse manibus atq; animo promptus erat, corpusq; habebat validum, & plus omnibus laborabat; ideo solum iuisse dicunt & fecisse omnia quæ volebat. Et hæc potissimum de causâ requirit Onosander cap. I. Ducem *Ἀλέκτονον* δὲ, ἵνα μὴ περὶ τῶν στρατευομένων, ἀλλ' ὕπερ καί μιν: Laboriosum, ut non primus à militiâ deficiat, sed postremus. Vitioque vertit Iphicrati Therpomphus, quod esset in labore remissus nimis, parumq; patiens, ut prodidit in vita eius AEm. Probus.

Hodie

Hodie quidem haud difficulter inveniamus Duces proximè accedentes ad exemplū Isaacī Angeli, quē sic malo colore traducit Nicetas lib. II: Ἄμα δὲ ἦρ' Φανέντι ἔξεισιν αὐθις, καὶ μέτρεται τὴς μυσέας· ὅλως οὐ μὲν ὡς τρεῖς ἐξελυκώς, καὶ πρὶ τῷ δ' Φρενέει κατέχευεν, ὃ λοβιτῆρος ὀπκίκελῃται, πλεῖστα πεποννηκώς, ἀτελὲς τὸ ἐγχείρημα καὶ πάλιν ἀπολιπὼν, ἐκείθεν μετίσταται, καὶ τῷ βασιλίδῃ τῶν πόλεων εἰσέειπεν· αἱ γὰρ τῆς προποντιδὸς χάριτες, καὶ τὰ ὀπιτερπῆ κατ' αὐτῷ σκευώματα, τότε κυνηγέσια καὶ ἵππασια, ἀλυσιδουῦντα οἷς τὴς ἐς ἡμᾶς ἀντικράτορας, ὅκ' εἶων ὀπκί μακρὸν βηραυλεῖν, ἀλλ' ὡς ῥιψάσπιδας γινομένους ἐπὶ τὸν αὐτομολεῖν εἰς αὐτῶν: *Veris initio rursus contra Mysos egressus, & tribus integris mensibus in obsidione Lobizi castelli frustra cum maximo labore consumptis, infectâ re domum rediit. nam Propontidis amœnitas, suavisissima diuersoria, venationes & equitationes, quæ velut catenis constringere solent nostræ ætatis Imperatores, non diu eum sub dio esse sinebant, sed veluti clypeo abiectò aufugere cgebant.* Rariores autem reperiamus, qui non nudatis excipiant dētibz voces regis Thessali apud Xenophontem libro VI. *Histor. Græc:* Παρ' ἐμοὶ δ' ἔδεις μισοφορεῖ ὅστις μὴ ἰκαίος ἐστὶν ἵππῳ ποιεῖν ἐμοί: *Apud me nemo stipendia facit, qui non eosdem quos ego labores tolerare possit.* Linguamque præterea exerant ad hæc Ammiani de Iuliano, limine libri XVII: *Plus laboris indicare sibi quàm militi, sicut perspicuè contigit, assuetum &c.* Ac palam fatuū vocent Agesilaū, quem isto elogio prosecutus est Xenophon: Ἡγεῖτο γὰρ ἀρχόντι προσήκειν, ὃ μαλακία, ἀλλὰ καρτερία τῶν ἰδιωτῶν πείθειναι. τάδε μέντοι πλεονεκτῶν ὅκ' ἡρωςέτο, ἐν μὲν τῷ θέρει, τὴ ἡλίῃ, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, δ' ψυχρῶ. καὶ μὲν εἶπετε μοχλῆται στρατῶν συμβαλῆ, ἐκὼν ἐπὶ τῷ πᾶσι τὴς ἄλλης νομίζων πάντε τιμᾶντα πᾶσι μυσθίων εἶναι τοῖς στρατιώταις: *Existimabat enim, imperatorem decere potius, ut tolerantia, quam mollitie privatis hominibus præstaret. Non tamen euns pudebat in alijs huiusmodi rebus maiorem sibi partē poscere, nimirum per æstatem, solis: per hiemem, frigoris. Quod si aliquando usu veniret, ut laborandum exercitui esset, sponte sua supra ceteros laborabat, quod arbitraretur, eiusmodi omnia militibus esset solatio. Verè solatio. Quin imò sæpe cō devenitur locorum, ut velut ipsum cœlum Atlas, ita patientia Imperatoris totum sustineat exercitum. Curtius lib. VIII. de Alexandri militibus: Nec ulla res magis saluti fuit, quam quod multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant, Regem deferere crubescabant. Deque exercitu Catonis inter arenas Libycas, poetice quidem sed verè Lucanus lib. IX:*

—cogit tantos tolerare labores
Summa Ducis virtus; qui nūq' i' sūsus arenā
Excubat, atq' omni fortunati provocat horā.
Omnibus unus adest satie. q' acutiq' vocatus.

Q

*Advolat. atq; ingens meritum maiusque salute
Contulit in lethum vires; puduitq; gementem
Illo teste mori: —*

De Corbulone Tacitus: Ipse exercitusq; ut nullis ex praelio damnis, ita per-
inopiam & labores fatiscabant; carne pecudum propulsare famem adacti. ad-
hac penuria aquae, feruida aestas, longinqua itinera, solâ Ducis patientiâ miti-
gabantur, eodem plura quàm gregario milite tolerante. Ad hoc exemplar
conformatos fuisse veterum plures; testatum est exemplorū copiâ. Pro-
fitetur Brasidas apud Thucydidem lib. v: Εγώ τε δείξω ὅτι παρανέσται οἷός τε
ὢν μάλλον τοῖς πέλας, ἢ καὶ αὐτὸς ἔργῳ ἐπεξελεῖν: Et ego ostendam me cum
esse, qui non magis alios officii sui moneam, quàm ipse facis praestem eadem,
ad quae verbis illos adhortor. Quod ipsum sibi quoque volunt Marij ver-
ba in Sallustii Iugurthia: Neg, illos arctè colam, me opulenter: neq; gloriam
meam, laborem illorum faciam. Testatur etiàm de Pompeio Tullius pro
Murenâ: Nunquam istè plus militi laboris imposuit, quàm sibi sumpsit. Qui-
bus in rebus, laboriste; id verò haurire ex Xiphilini Hadriano: Καὶ
ὅπως γε καὶ ὁρῶντες αὐτὸν ὠφελεῖν; σκληρὰ τε πανταχοῦ τῇ Διαιτῇ ἐχρήσθη,
καὶ ἐβάδιζεν, ἢ καὶ ἵπῳ διεπάνθη. ὅδ' ἔστιν ὅποτε ἔτε ὀχήματι τὸτε γε, ἔτε περὶ α-
κύκλις ἐπέβη, ἔτε τὴν κεφαλὴν, ὅσῃ ἐνθάδε, ὅσῃ ἐν ῥίγῃ ἐκαλύφθη. ἀλλὰ καὶ ἐν
τῇ χροσὶ τῇ Κελπικῇ καὶ τοῖς καύμασι τοῖς Αἰγυπτιακοῖς, γυμνῇ αὐτῇ περὶ ἔκειτο. Atq;
ut milites haberent unde exemplum peterent, ipse duriter vivere, pedibus i-
ter facere, aut in quavis loca admissis equo proficisci. nunquam enim vehiculâ
aut quadrigas cōsistere: nullòq; calore, nullo frigore, ut capite operto esset,
adduci: nec enim umquam aut propter niues Celticas, aut calores Aegyptios
opertum caput habuit. Talis & ante ipsum Vespasianus, de quo Tacitus
lib. ii. Hist: Acer militiae; anteire agmen, locum castris capere, noctu diuque
consilio, ac si res posceret, manu hostibus obniti; cibo fortuito; veste habituque
vix à gregario milite discrepans: Quibus egregiè secundas facit Seuerus
lib. ii. Herodiani: Εἰς τὸν αἰῶνα δὲ τῶν καμάτων αὐτοῖς, σκληρῇ τε χρωμένῃ δει-
λῇ, καὶ στήν καὶ πᾶσι προσφερόμεν ὅσῃ καὶ πᾶσιν ὑπάρχειν ἡπίεστε. ἔδαμῃ
δὲ περὶ αὐτὸν ἐνεδείκνυν βασιλικῶ. ὅθεν καὶ μέζονα πρὸς τὴν συστρατιῶν ἄνοιαν ὀπι-
σώσατο: ὃ καὶ μόνον αὐτὸν συμπενεῶνται, ἀλλὰ καὶ τῶν καμάτων ἀρχόντες οἱ στρα-
τιῶται ἀδύμενοι; μετὰ περὶ θυμίας πάσας ἐπείσθησαν: Ipse inter primos laborans, vi-
liq; tabernaculo utens, cibū potumq; eundē quē etiā ceteri milites, capiebat; nihil
utquā imperatoriae luxuriae, nihil deliciarū ostentans: sic ut acceptior in dies
militibus fieret. Nam quū laborū omnium non modo particeps, sed princeps etiā
auctorq; foret, adeo cunctis venerabilis erat, ut nihil non pro illo cupidissime
facturi viderentur. Proximus horū vestigiis Manuel apud Nicciā sine lib. vi:
Επὶ τῇ Κλαυδίᾳ Διὰ τὴν Νικομηδείαν ἔλαυνε πόλιν, μὴ ἀλλοτρίαν ἀνακτορικῶν, μὴ κλί-
ναι, μὴ

ἰθὺς, μὴ σοιβάδα, μήτε ἵνα ἄλλω σκιδνὺ τρυφῶσαν ἀρχικῶς ἐπαγόμενῳ, μόνα ἢ τὰ ἱππασίμα φέρων, καὶ σολὰς Φολίσι σιδηραῖς ὑφαντάς, ἐπέτρεν. οὐδὲ τὰς σκεθμὰς· τοῦτον δὲ ἰὼν, ἐκείνῳ τὸ πρέθυμον φθάσαι τὰς πολιορκουῦντας ποιοῦντι, πρὸ τοῦ παθεῖν τι τὰς ἐνδον διδόν, ὅποιον σὸς ἐστὶ λόγῳ περὶ γήσουδα. σκεκουῖ τὰς νύκτας ἰαυεν αὐπνυς, καὶ πρὸς τῷ πρεΐαν ἐχρᾶτο. Φωτὶ ποιητῷ βαδίζων διὰ τῆς βιθυνῶν· ἡ δὲ ὥς ἴππικον τῆς ζυγαγκείας πεπύκνωται, καὶ ἀπορός ἐστὶ πολλαχῇ τῷ τῆς ὕλης συνηρεφεῖ. εἰ δέ που καὶ χρεΐας ἱκανόσης ἐδεῖτο διαναπνέεσθαι, γῆϊον εἶχε τῷ κάθεδρῳ, καὶ κάρφῃ ὑποβεβλημένη καὶ φορυτὲς ὑποκείμενῳ, ἐκείνῳ τῷ εὐμνῶν ἐχεδίαζεν. ὅτε δὲ ὑπερὸς καπνεχθεῖτο, καὶ ἔσπερμα γυομένον κατὰ φάραγγα πεναγώδη, ἀνωθεν τε τῆς σκεθμῆς ἐτέλετο, καὶ τὸν ὕπνον διεσπᾶτο τῷ τῷ σοιβάδα ὑποτρέχοντι νέματι· κατὰ τοῖς τοῖς τοῖς ἡραπῶν μᾶλλον καὶ ἡρατ, ἢ ὅτε διὰ δῆματι ἐπαυνῖτο, καὶ περιέκειτο τῷ ἀλκρυγίδα, καὶ τὸ ἵππον ἀνέβαινε τὸ χρυσοφάλαρον. *Per Nicomediam, Claudiopolim maximis itineribus contendit, sine ullis aulicis deliciis; armis & equis duntaxat instructus. & ut hostium conatus anteverteret, insomnes noctes agit: & ad faces per Bithyniam, quæ propter crebras valles & densas sylvas multis in locis impedita habet itinera, pedes proficiscitur. Quod sicubi quiescendum erat, cubile illi erat humum, lectus è paleis & fæno constabat. Cum pluvio tempore in palustri loco diversabatur, nubes & subterfluentes riui somnum ei interrompebant. Quæ res maiorem ei hominū & benevolentiam & admirationem peperit, quam in imperij principio diadema, purpura, & equus aureis phaleris ornatus. Non ignavè de se apud Iosephum, post strenuam oppugnationem, Vespasianus lib. iv. belli lud. c. v: Πειράσομαι δὲ ἐγὼ καθάπερ νῦν ἴππικον μάχης, πρῶτον περὶ ὑμῶν εἰς τὰς πλεμύδας, καὶ περὶ τῶν ἐποχωρεῖν: Ipse, ita ut nunc feci, experiar æque ac vos pugnando, primus ad bella pergere, & novissimus inde discedere. Acumulatione videlicet vetustiorū, quippe de Philopæmenc Plutarchus in vita eius: Ἐν μὲν τῆς πολιτικῆς στρατείας, ἃς ἐποιουῖτο κλωπείας ἕνεκα καὶ λεηλασίας εἰς τῷ Λακωνικῶ ἐμβάλλοντες, εἰδοσεν αὐτὸν, πρῶτον μὲν ἐκστρεφόντων, ὕστερον δὲ ἀπερχομένων βαδίζειν: Quum expeditionibus furtivis ad prædandum incurfarent ciues eius fines Laconicos, ita se instituit ut primus in expeditionem euntium esset, & omnium reciperet se postremus. De Annibale Silius lib. i:*

Primus inire manum; postremus ponere Martem.

Hinc laudatus tubâ Iustini historicâ lib. xi. victor Darii: Alexander autē periculosisimæ quæq; aggrediebatur, & ubi confertissimos hostes acerrimè pugnare conspexisset, eo se semper immergebat; periculaque sua esse, non militum voluit. Sed & de Ioanne Comneno Choniates lib. i: Οὐ γὰρ ἀγαθὸς μόνον καὶ ποικίλῳ τῷ ἡτῇ ἐδείκνυτο σύμβουλῳ, ἀλλὰ καὶ πρῶτῳ παρέχετο πᾶσι. ὅπου στρατηγεῖς καὶ πύγμασιν ὑπεέβητο: Neq; enim consilio duntaxat & ingenij solerti à valibus, sed primus etiam ei quæ duobus & legionibus man-

dabat, exequebatur. Honestè & vtiliter. Vnde decretum Lauini Cos. lib. xxvi Liuii: *Magistratus Senatui, & Senatus populo sicut honore praestet; ita ad omnia quae dura atq; aspera essent, subeunda ducem debere esse: si quid iniungere inferiori velis, id prius in te ac tuos si ipse iuris statueris, facilius omnes obedientes habeas. nec impensa gravis est; cum ex ea plus quam pro virili parte sibi quicq; capere principum vident &c.* Et hoc ipsum, bonorum Ducum perpetuum fuisse insigne; non perplexè ostendit Syncellus περὶ Βασιλ: Ἀλλ' ἂν ὁπιδράμης τῷ νῶ τῶν ὅποι πατε τ' ὀκταθείσων ἀρχῶν, ἢ τε τ' παρθυάων, ἢ τε τῶν μακεδόνων, ἢ τε τ' περσῶν, ἢ τε τῶν παλαιάτων μῆδων, ἢ τε τῶν ἐν ἡ ζῶμεν, ἄνδρες δημοκραίτε καὶ στρατιῶται, καὶ τὰ πολλὰ σωθυραυλοῦντες τε καὶ χαμεινοῦντες ἐν τῇ Φάλαγγι, καὶ ἔτε μειονεκτοῦντες πόγων ἔτε πλεονεκτοῦντες ἡδονῶν, ἐκάστω ὁπικρατέσαν ὅττι μέγα προήγαγον: *At si percurras animo, ubi cumq; terrarum dilatata imperia, siue Parthicum, seu Macedonicum, seu Persicum, seu Medorum antiquissimorum, seu etiam hoc in quo vivimus; profecto homines populares & milites & plerumq; foris atq; humi exultantes in ordinibus; quicq; neq; minus laborare, neq; plus voluptatis percipere studerent, vnamquaq; dominationē amplificarunt.* Vnde & Ammianus de Theodosio: *Nihilq; gregarijs imperans, cuius nō ipse primitias alacri capesseret mente. Redē primitias. hoc. n. sufficit. nec aliud voluit Onosander tmemate xlii:* Εἰ δέ τι Διὰ χάριτος ὁ στρατηγὸς ἐξεργάζεσθαι σπῆλαι, κινεῖτω πρῶτον ὁ αὐτὸς ὀφθαλμοποιῶν. ἔτι γὰρ ἔτιως πῶς ἀπὸ τῇ κρείττονων ἀπειλαῖς ἐταχκαζόμενοι, τὴ ποιῶσιν, ὡς τῆς ἀπὸ τῶν σεμνοτέρων Διαιτεροποιῆς. ἰδὼν δέ τις τὴν ἡγεμονίαν πρῶτον ἐγχειροῦντα, καὶ ὅτι δέ τι σπεῦδειν ἔμαθεν, καὶ μὴ ποιεῖν ἡδέσθῃ, καὶ ἐπιδεῖν ἐφοβήθῃ. καὶ οὐκ ἐπὶ ὡς δὴ λανθάνον ὁπικρατέμενον διετέθῃ τὸ πλεῖστον, ἀλλ' ὡς ὁπικρατέμενον διετρέσπη: *Siquid subito confici optet Imperator, primus ipse, manu operi admotā, conspiciatur. Nec enim militum vulgus adeo potentiorum comminationibus cogitur, atque praestantium dignitate virorum exemplis verecundiam pulsantibus. Conspiciens enim aliquis Ducem suum in re attrebtandā omnium principē, festinandum esse animaduertit, cessare erubescit, imperatisq; non parere vetetur: nec iam ut seruus, aut imperio subditus, sed commilitonis instar, ad opus quoque provocatus accedit.* Porro nihil fuisse tam periculosum, nihil tam sordidum, quod non vltro primi obierint ipsi Duces; pauculis notabitur exemplis. Planè in itinere contento praecedit, & viam quasi secut Xenophon, ut de se prodit lib. vii. Exped. Cyri: Ἀκρίσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, κατέβη ἀπὸ τῆς ἵππου. καὶ ὅς ἤρετο· τί καταβαίης. ἐπεὶ σπῆλαι δέ τι; οἶδα, ἔφη, ὅτι οὐκ ἐμὲ μόνον δέ τι· οἱ δ' ἐπὶ τῇ θάλασσῃ στρατιῶται καὶ ἡδον, ἂν καὶ ἐγὼ πεζὸς ἡγῶμαι: *Hæc verba cum Xenophon audisset, de equo descendit, Quærente Sente: Quamobrem quæso ex equo descendis, cum festinatione sit opus? Equidem ait, scio non meâ solius opus esse præsentia: & hi grauis armaturæ pedites*

edites celerius current ac lubentius, si & ipse pedes agmen duxero. Idem præstat libro Herodiani III. Imp. Seuerus: Αὐτὸς δὲ τῆς ὁδοῦ εἶχετο, μηδεμίαν ἀνοχλὴν ἀναπώλης διδῶς, μήτε ἐρταῖς μήτε καμάτοις, κρύβας καὶ θάλπας ὁμοίως καταφρονῶν. πολλάκις γὰρ τῶν δυσχειμέρων καὶ ὑψηλοτάτων ὁρῶν τῶν ὁδοιπορίαν ποιεῖμεν, ὑπὸ νιφετοῖς καὶ χύσιν ἀκαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ ὠδοιπρία, περυσίας καὶ ἀνδρείας τὸ ἐνδόσιμον τοῖς στρατιώταις ἔργῳ διδῶς· ὥς μὴ μόνον αὐτοὺς φόβῳ καὶ νόμῳ ἀντέχειν πρὸς τὰς καμάτους, ἀλλὰ μιμνήσκει καὶ ζήλῳ τῆ βασιλείας. *Ipse iter faciebat sine intermissione, neq, festos dies neq, labores ullos magnopere curans; algoris atq, aestus iuxta patiens. saepe etiam per altissimos montes hieme seuâ, niuib; calo ingruentibus, ibat aperto capite; ut milites ad alacritatem patientiamq, laborum reipsa cohortaretur. Quocirca non metu quodam ac lege, sed emulatione magis atq, exemplo principis ad perferenda omnia incitabantur.* Traduxit istud in poema suum Italicus; itaque pulcre de Nerone Claudio lib. xv. Punic. v 576:

Hortandi genus acer habet, precedere ducor.

Illum augens, cui sum adnixi equare sequendo,

Atq, inleffsi mactemq, dicamq, sequuntur.

Sed nec deest tibi dux. in itinere difficili. Zosimus de Iuliano Imp: Ταύτῳ διαδραμόντες τῶν πλιν, (ἐδὲν γὰρ αὐτὸς ταύτης ἀλαβῆσαι πολέμιον) ὁδὸν διήεσαν τέλματι χειροπιήτῳ διαέροχον. εἰ γὰρ Πέρσαι, τῶν τε διώρυχα τῇ χώρᾳ καὶ τὸν πελάγον αὐτὸν ἐπιφέντες, ἀδυνάτον, κατέχευον αὐτῶν οἴκῳ, πεποιήκασιν τῷ στρατῷ τῶν διαβάσιν. ἀλλ' ὅμως τῆ βασιλείας περὶ τὴν, καὶ ὁ στρατὸς ἠκολούθη, βρέχων ἄχρη γνάτων τὰς πόδας. αἰοχῶν γὰρ ἡγουῶν μὴ ποιεῖν ἅπερ ἐπείων ποιεῖται τὸν βασιλέα: *Hoc oppido praeteritis, à quo nihil esset hostile metuendum; iter fecere per locum facticiâ palude stagnantem. Nam & alueo, & ipso flumine Persæ regioni immisso, perfecisse se putabant, ut exercitus nullo modo posset transire. Sed cursim antegresso Imperatore, subsequeretur exercitus, pedibus usque ad genua madefactis. Nam pudore praepediebantur, quo minus id nõ facerent, quod Imperatorem facere videbant.* Atque hoc est quod præcepit Leo Imp. capite ix. Tactic. sectione xii: Εἰ δὲ πάντῃ ὁπλοφυλακῆς εἰσὶν οἱ τόποι καὶ δύσκολοι, καὶ σεαυτὸν, τὸν τῆ παντὸς στρατηγὸν ἀπέρχεσθαι, καὶ γίνεσθαι καὶ τὸν τόπον καὶ πρὸς εἶναι δὲ ἄλλοις ἀν πάντες ἀπαθῶς διέλθωσιν: *Sin admodum lubrica difficiliaq, loca fuerint, teipsum oportet primum eo transire; deinde ibi consistere & commorari, donec omnes sine offensione transierint.* Factumque istud à patre suo Basilio, legere est ibidem. Præstititque item Alexander, nunc Curtii lib. vii: *Rex agmen circuibat pedes, iacentes quosdam erigens, & alios eum agrè sequerentur, adminiculo corporis sui excipiens: nunc ad prima signa, nunc in medium, nunc in ultimo agmine itineris multiplicato labore aderat.* Nunc libro viii: *Rex unus tanti mali patiens, cir-*

curre milites, contrahere dispersos, allenare prostratos: ostendere procul evolutum ex tugurijs fumum; hortariq, ut proxima quaq, suffugia occuparent &c. Callidus quoque in frigore simili Iphicrates Polyæni libro III: Ἰφικράτης πρὸ χειμῶνας καὶ κρημνὸς ὁρῶν καὶ πρὸν ὀπιθέσεως, προάγειν ἐβόλετο τὰς στρατιώτας· Διὰ γυμνότητα καὶ ψύχῃ & προθυμῶν, αὐτὸς ἐνδύς ἐδίδηται Φάυλλῳ, καὶ τῶν ἄλλων ἀθλιωτέραν, παρῶν τὰς σκηνὰς ἕκαστον ὀπιθέσθαι τοῖς πλεμίοις παρεκάλει. οἱ δὲ προθυμῶς ἠκολούθησαν, ὁρῶντες τὸν στρατηγὸν τυπεινῶς ἡδημέον, καὶ ἀνυπόδητον, ὑπὲρ τῆ κοινῆς ζωτηρίας προθυμούμενον: Iphicrates sub hyemem & congelatam aciem videns opportunum tempus hostes aggrediendi, producere milites volebat. Quibus ob vestium tenuitatem & frigoris sevitiam difficulter obedientibus, ipse malam vestem indutus, & reliqua leuiorem, accedens ad tabernacula, singulos hortabatur ut in hostes inuaderent. Qui conspicati ducē abiectissima veste præditum & calceis vacantem pro communi salute se in voluntarium periculum offerre, libenter secuti sunt. Cui adiungi meretur Corbulo Taciti lib. XIII. Annal: Annotatusq, miles qui fascem lignorum gestabat, ita præriguisse manus, ut oneri adherentes, truncis brachijs deciderent. Ipse cultu levi, capite innecto, in agmine, in laboribus frequens adesse: laudem strenuis, solatium inuvalidis, exemplum omnibus ostendere. Notabilis etiā Alexander Magn. in toleranda siti. q, factum eius etsi pulchrè descripserint antiquiores, oportet audiamus verbis Sozomeni; ideo q, simile addat exemplū Theodosij Imp. Præfat. hist. suæ Ecclesiasticæ: Πρώτῳ γέτοι πλὴν ἐν πᾶσι πόλιν ἡρακλέους ἐπ' ὠνυμον παύσαντες ἰδεῖν, καὶ ἐγείραι τῷ χρόνῳ κάμνοντας, ὥρα θέρους πλὴν διὰ βιθιωῶν ἡεὶ εἶδόν. τοῦ δὲ ἡλίου (φόδρα φλέγοι) πρὸ μέλλω ἡμέραν, ἰδὼν σὲ πῶς τῶν διορυφῶν ὑδρῶτι πολλῷ καὶ κενιορῶ πεφυρμένων, ὥς δὴ χαλῶμενος προσεκόμιζέ σοι φιάλλῳ δὲ μάλα λαμπρῶς πρὸς τὰς ἀκτῖνας αὐτὴν ἔλθον, ἡδυνάμενος αὐτῇ ἵνα πρὸν ἐμβαλὼν, καὶ ψυχρὸν ὕδωρ ὀπιθέας. σὺ δὲ ὡς κράτιστε προσδέξαμεν, ἐπήνεσας μὲν τῆς προθυμίας τὸν αἰδρα, καὶ διήλθον ἡδὲ μετ' & πολὺ ἔστον φιλομῖα βασιλικῇ καλῶς ποιήσων. πάντων δὲ τῶν στρατιωτῶν πλὴν φιάλλῳ κεχρημένων καὶ μακαρομένων ὅς πίεται, πάλιν αὐτῷ ὡς γυνάμει τὸ πρὸν ἐξέδωκας, καὶ ὅπου φίλον αὐτῷ κεχρηθῆται ἐκέλευσας. ὥς τέ μοι διοκῆς ἐκόντως πῶς σῆς ἀρετῆς νενικῆσθαι καὶ ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου, ὡς λέγεται πρὸς τῶν ἐκείνων θαυμάζοντων, διὰ ἀνδρὸς τέπου βαδίζοντι μετ' τῶν μακεδόνων ὀπιμελῆ στρατιώτῳ ὕδωρ δρόντα ἀρύσαι, καὶ προσκομίσαι τὸν δὲ μὴ πίνειν, ἀλλὰ ἐκχεῖν τὸ πόμα: Nam iam dudum, cum ad visendam Heracleam, oppidum Ponti, contendebas, quo eam temporis diuturnitate collapsam rescires, in ipsa æstate per Bithyniam iter fecisti: cumq, sol iam in ipsa meridie vehementer ardebat, unus ex satellitum numero te sudore multo & pulvere conspersum videns, tanquam tibi rem gratam facturum, poculum versus solis radios splendide admodum coruscans, & dulci cum aqua frigida infusa impletum, tibi apportauit. Tu vero, Imperator inu. ἐτις.

inuietissime, propensum viri illius erga te studium amplexatus, manifesto declarasti, te haud multo post cum regia tua magnificentia amplè remuneraturū. Cum autem omnes milites poculo inhiarent: beatumq; ducerent cum qui ex illo bibiturus esset, potiū ei à quo eum acceperas reddidisti: insistiq; ut illo, quo sibi libitum esset modo uteretur. Quare virtutibus tuis mihi profecto videris vicisse ipsum Alexandrum Philippi filium: quem à suis laudatoribus memoratum est, cum per locum aridum una cum Macedonibus transfiret, & miles quidam diligens & officiosus de aquā, quam fortè offenderat, hausisset, eiq; attulisset, neutiquam bibisse, sed eam in terram effudisse. Et hac in re, plusquā homo fuit Porcius Cato: quem sic loquentem produxit lib. ix. Pharsal. Lucanus::

—dum primus arenas

Ingrediar, primusq; gradus in pulvere ponam,
Me calor æthereus feriat, mihi plena veneno
Occurrat serpens; fatog; pericula vestra
Prætentate meo; sitiat, quicumq; bibentem
Viderit: aut umbras nemorum quicumq; petentem,
Aestuet: aut equitem peditum præcedere turmas,
Deficiat; si quo fuerit discrimine notum
Dux; an miles eam: serpens, sitis, ardor, arena,
Dulcia virtuti: Gaudet patientia duris.
Latius est; quoties magno sibi constat, honestum.

Eademque expeditione de eodem Catone idem adhuc Poeta::

Arant ora siti. conspecta est parua maligna:
Vnda procul venā: quam vix è pulvere miles
Sustulit, & galea convexum infudit in orbem.
Porrexitq; duci: squalabant pulvere fauces
Cunctorum: minimumque tenens dux ipse liquoris
Inuidiosus erat. me ne, inquit, degener unum
Miles in hac turba vacuum virtute putasti?
Vsq; adeo mollis; primisq; caloribus impar
Sum visus? quanto pœna tu dignior ista;
Qui populo sitiente bibas! sic concitus ira:
Excussit galeam; suffecitq; omnibus vnda.

Egregiè quoque heic personam simulauit boni Ducis Caracalla. Herodianus namque lib. iv: Ο'τι τε πᾶν ὡς στρατιώτης ἐπραττεν, αἶτε ὄρυγμά τι ὀρύττην ἔδει, σκάπῳ πρῶτον, αἶτε ῥεῖθρον γεφύρωσαι. ἢ βάθρον χῶσαι. πᾶν δ' ὁ χερσὶν ἢ καμάρῳ (ὡμίῳ) ἔργον, πρῶτον ἐξγάζω. τετραπύζαν τε ὀτελῇ παρῆθε, ἐξ δ' ὅπῃ καὶ ξυλῆς ἐς πῆλιν αἶμα (ἢ αἶμα) χέωμαι, σκώεσιν. ἄρπεν τε πρῶτον φέρε-

Φέρετο αὐτοχέδον. σπιν γὰρ ἀλή(ας τῇ) ἐαυτῷ χειρὶ, ὃ ἦρκει μόνῳ, μά(ζων) τε ποιή-
 σις καὶ ἐπ' ἀνδράκων ὀπήσεις, ἐσιτῆτο. καὶ πάντων μὲν τῶν πολυτελῶν ἀπέχετο.
 ἔσσε δὲ διπλέζοντα, τοῖς καὶ πονετέτοις τῶν στρατιωτῶν ὁμαρῇ, τέτοις ἐχρήτο, συστρα-
 τώτης τε ὑπὸ αὐτῶν μάλλον ἢ βασιλεὺς καλέμενος, χαίρειν προσέποιετο. τὰ πολυ-
 τελέα τε αὐτοῖς συνώδοντο ὡς πατῶν, σπαίως ἄρματος ἢ ἵππου ὀπιθαίνων. τὰ τε ὅπλα
 βαρύνον ἐαυτῷ. ἐπὶ δ' ὅτε καὶ τὰ τῶν στρατιωτῶν σύμβολα, ὀπιμήκη ἔντα καὶ χρυ-
 σῆς ἀσπίδας πολλοῖς κεκοσμημένας, μόλις ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῶν στρατιωτῶν φε-
 ρέσθαι, ὀπιθεῖς τοῖς ὤμοις ἔφερεν αὐτός. Διὰ δὲ ταῦτα καὶ τὰ τέτοις ὅμοια, ὡς
 στρατιωτικὰ, ὑπὸ αὐτῶν ἐφιλείτο, καὶ ὡς γυναικῶν ἐθαυμάζετο. καὶ γὰρ καὶ θαύμα-
 τος ἄξιον, ἐν μικρῷ πάντῳ τὸ μέγεθος ζῶματι, γυναικῶν πόνων ἀσκήσις ποδότη:
 Ipse utiq. nullum non militie munus promptè obire: & siue quid fodiendū
 foret, primus fodere; siue pons fluminis imponendus aut exstruendus agger, si-
 ue quod opus manuum faciendum, aut labor subeundus, primus omnia occu-
 pare: tenuiq. mensa, ac ligniculis poculis vasisq. esulentorum contentus esse:
 panemq. etiam temere factum comesse: quippe tritico quantum satis uni foret,
 sua manu molito, massaq. inde facta atque in carbonibus decocta, vesci soli-
 tus. omnia deniq. elegantiora aspernari, & vilissimis quibuscq. ac vel pau-
 perissimo gregariog. militi facillimis uti. Tum comilitonem quā principem
 vocari se malle: ac plerumq. iter facere, perinde, atq. ipsi, pedibus ambulans;
 raroq. vehiculum conscendere aut equum: sibi ipse portare arma: nonnunquam
 etiam signa militaria longissima, & multis auris ornamentis prae-graviata, ac ne
 robustissimis quidem militibus facilia, ipse humeris subire. Ob hac igitur a-
 liaq. huiusmodi, ut hominem militem diligere cum suis exercitus, & ut
 virum fortem admirari. quippe instar miraculi videbatur tantule hominem
 statura, tantis esse laboribus parem. Sic in complandā viā Alexander. Curt.
 lib. viii: Ab alterā parte voragines eluviesque praeruptae sunt: nec alia expu-
 gnandi patebat via, quā ut replerentur. Ad manum sylva erat, quam rex i-
 ta cedi iussit, ut nudi stipites iacerentur: quippe tam fronde vestiti impedis-
 sent ferentes. Ipse primus truncam arborem iecit, clamorq. exercitus index a-
 lacritatis secutus est; nullo detrectante munus quod rex occupasset. Idem in cō-
 plandā fossā, Polyænus lib. iv: Ἀλέξανδρος πολιορκῶν τὸν, βεβλόμενον χώ-
 μα τοῖς τείχεσι τῶν τυρῶν μετὰ βαλῆν, πρῶτος αὐτὸς ἰόφινον λαβὼν χροῦ πη-
 λώσεως προσήνεγκεν. οἱ μακεδόνες ὡς εἶδον αὐτὸν χροῦ πηλῶν τὴν βασιλέα, πρῶτος
 τὰς χλαμύδας ἀπορρίψαντες, τὰ χεῖρα διὰ τὰς ἡλίας: Alexander Tyrum
 oppugnans, cum amplam fossam manibus Tyriorum adiectam superare cupe-
 ret, primus corbem arenā refertum apportavit. Macedones cum regem suis
 manibus opus facere viderent, confestim abiectis chlamydibus, celeriter loca e-
 quarunt. Nec aliud spectavit, dum perfodiendum Isthmum aggreditur,
 Nero. Suetonius cap. xix: Praetorianos pro concione ad inchoandum opus
 cohorta-

cohortatus est; tubaq; signo dato, primus castello humum effodit, & corbula congestam humeris extulit. Idem propositum Vespasiano. Suetonius cap. VIII: Ipse restitutionem Capitoli aggressus, ruderibus purgandis manus primus admovit, ac suo collo quædam extulit. Sed & strenuus in glaciæ perumpēda Alexander. Curtius lib. v.: Rex castigare territos superedit. Ceterum ipse equo desiliit, pedesq; per niuem & concretam glaciem ingredi cepit. Erubuerunt non sequi primum amici, deinde copiarum duces, ad ultimum milites. Primusq; rex dolabrâ glaciem perfringens iter sibi fecit. exemplum regis ceteri imitati sunt. Simile quid Annibali accommodat Silius lib. III. Punico-
tum versu 516:

*Rumpit inaccessos aditus, atque ardua primus
Exuperat, summaq; vocat de rupe cohortis.
Tum qua durati concreto frigore collis
Lubrica frustratur canenti semita cliuo
Luctantem ferro glaciem premit.*

Cōspicius itē in trāseundo flumine rex Conradus. Nicetas lib. Manuel. 11. Επειδὴ δὲ καὶ ὁ ποταμὸς ἔτ' ὥς ἔστιν ὄραν οὐκ ἄλλως περὶσιμ', εἰ μὴ καὶ νοτί-
ραν ἀντίξῃ τις παρέδον' αὐτ' ἐγὼ καὶ τὸ κατὰ τῶτον εἰσηγήσεσθαι ἡγησάμενον, καὶ ἔ-
εισηγήθηντ' πρῶτως κατὰ τὴν ὁμολογίαν, μίαν φραζάμενοι, καὶ ταῖς χερσὶ
θρόνους τὰ θύρατα, διεξιπῶντα ὡς μετὰ σὺν ῥύμῃ τὸ ποταμὸν τῶδε ῥέματ', καὶ ἐς
αὐτὸ ἐμβάλωμεν μετ' ὁρμῆς, καὶ γήσεται οἶδα σαφῶς τὸ ὕδωρ ἀναχαδῆν, καὶ ἔ-
κ' ὅπως αὐτὸ ἀνακοπήσεται περὶ ῥέειν ὡς περὶ ἐπανασταφέν: Iam quia fluvius hic ut
cernitur, non nisi nouâ ratione transiri potest: ego ipse huius exempli monstra-
tor ero, meumq; consilium primus exequar. Acie condensata, hastisq; coniun-
ctis, cum impetu irruemus, & flumen perequitabimus: satis scio aquam repul-
sam, staturam esse, conuersosq; veluti cursu, non rectâ promanaturam. Haud
secus, inuento Polluce, qui haud refugeret expectare Amycum, inquit Val.
Flaccus lib. IV. Argonaut:

*Omnibus idem animus forti decernere pugna;
Exoptantq; virum, contrasq; occurrere poscunt.
Qualiter ignotis spumantem funditus amnem
Taurus aquas qui primus init, spernitq; iumentem,
Pandit iter: mox omne pecus formidine pulsâ
Pone subit; iamq; & medijs procedit ab undis.*

Similiter & apud Papinium lib. VII. Thebaid. v. 430:

*Tunc ferus Hippomedon magno cum fragmine ripæ
Cunctantem deiecit equum. ducibusq; relictis
Gurgite de medio frenis suspensus, & armis,
Ite viri clamat. sic vos in mœnia primus*

Ducere, sic clausas voueo perfringere Thebas..

Præcipitant cuncti fluuiio, puduitq, secutos..

Ac vclut. ignotum. si quando. armenta per amnem.

Pastor agit. stat. triste pecus, procul alicratellus

Omniibus, & latè medius timor: aſt ubi ductor

Taurus init, fecitq, vadum, tunc mollior vnda.,

Tunc faciles saltus, viſeq, accedere ripe:.

Præcurrit quoq; in aſcenſum montis Artoxerxes. Plutarchius in vita eius:

Οὐτε γὰρ χεῦσος, ἔτε κἀνδύς, ἔτε ὁ τ' μυρίων καὶ διχαλίων τελάντων περικέμεν· αἰ. τῷ βασιλέως. ζώματι κόσμη· ἐκείνον· ἀπεκώλυε. ποιεῖν. καὶ ταλαιπωρεῖν, ὡς ἀνέροι. τυχόντες. ἀλλὰ πῶς τε φαρέτρων ἐνημέμεν·, καὶ πῶς πέλτῳ φέρον αὐτοῖς, ἐβάδιζε πρῶτον· ὁδὸς ὁρεῖναις καὶ περσάντης, διπολιπῶν τὸν ἵππον ὥς τοὺς ἄλλους πείρεσθαι, καὶ συνεπικεφίζεσθαι, πῶς ἐκείνους περσυσίαν καὶ ῥώμῳ ὁρῶντας: Neque enim aurum vel candys, vel XII. millium talentorum regis corpus. circumiectus mundus: retinebat à laboribus eum & erumnis instar militum gregarium subeundis: verum pendente ex humero pharetra paxmam ferens primis: ipse vias montosas & arduas dimoto equo scandebat: Vnde ceteri illius alacritatem & robur conspicientes, volucres fiebant & expediti. Similiaque idem:

etiam de Lucullo in vita eius: Αὐτοῖς δὲ δύο σπείρας ἀναλαβὼν, ἡμιπλάτῳ πρὸς τὸν λόφον, ἐρρωμένως ἐπομένων τῶν στρατιωτῶν; Διὰ τὸ καὶ κείνον ἐν τοῖς ὅπλοις ὁρᾶν πρῶτον κακοπαθοῦντα πεζὸν καὶ περσυστάζοντα: Traxit simul ille secum duas cohortes, cum quibus contendit ad collem, strenuè sequentibus ipsum militibus, quod imperatorem quoque in armis primum cernerent laborem capeſſentem, & pedibus in clium enitentem. Nec ignauus in nauigando mari irato Constantius. Panegyrista: At enim tu Caesar invicte, omnis istius & nauigationis & belli non modò pro imperii iure præceptor, sed rebus ipsis & exemplo constantie tue hortator atq; impulsor fuisti: siquidem magis Gesoriacensi littore quamuis feruidum inuictus Oceanum, etiam illi exercitui tuo què Sequanam fluctus intexerat, irrenocabilem iniecisti in eis ardorem, adeo ut cūstantibus adhuc ducibus, calo & mari turbidis, vltro signum nauigationis exposceret, quedam minacia signa quæ videbantur contemneret, dic pluuio vela faceret, ventum, quia directus non erat, captaret obliquum. quis enim se quamlibet iniquo mari non auderet credere te nauigante? Omnium (ut dicitur) accepto nuncio nauigationis tue, una vox & hortatio fuit, Quid dubitamus? quid moramur? ipse iam soluit, iam provehitur, iam fortasse peruenit: experiamur omnia, per quoscumque fluctus eamus: quid est quod timere possimus? Casarem sequimur. Inde est quod de Iasone scribit Flaccus lib. IV. versu 654:

Corripit abicēti remumque locumque Phaleri;

Et tra-

Et trahit: insequitur flammata pudore iuuentus. &c.

Eximius autē nocturno tēpore in excubiis C. Marius. Sallustius Iugurth: Praterē alios super vallum in munimentis locare, vigilias ipse circuire; nō tam diffidentiā futurorū quā imperasset, quā uti militib: exaqua tus cū imperatore labor volentib: esset. Nec omittēdus impiger circa pabulatores Manuel. Imp. Choniates lib. VI: Εὐ δεινῷ δὲ οἱ πέρσας πηθέμενοι, εἶπερ τῶν δειρυλαίων πεδίων ἀπανασταῖεν, ἐν οἷς ἐθέριζε τὰ τέτων αἰπόλια καὶ βουκόλια, πόας ἐνοσκιστῶν τε τῆς λειμωνίῃσι, καὶ δειρηθήσεσσι πόλιν, καὶ φρερὸς ἐγκαθεοδείη φάλαγγ' ῥωμαϊκή, ὅλαις λυαῖς κατὰ ῥωμαίων ἐφέροντο καὶ τὰς δὴ σιτισμὸν ἐξόδους ἐκείνων τηρουῦτες, τὴν ξύλῳσιν ἀνείργον, καὶ ἀνήρῳ τὴς ἐν χερσίν. ὁ βασιλεὺς δὲ τὸ δεινὸν τὸτο ῥαδίνως ἰάσατο. τακτὸν γὰρ ὀρέζας καὶ τὸν τοῖς δὴ σιτισμῷ ἐξίῃσι τῶν ἀναγκαιῶν, αὐτὸς περὶ μακρῶν τῇ σὺλπιγγι, περὶ τῆς χάρακ' ἀπαύσατο, καὶ ἤγειτο τῆς ἐξόδου. ἔκθῳ δὲ πρὸς βραχὺ τῶν τὰ δὴ πηθέδεια διφώντων μεδιζάμεν, εἴοπε πρὸς βελυτὸν, ἢ καὶ βαθείαν ἐσπέρων ἐπαίελευεν εἰς τὸ στρατόπεδον. *At Persa non ferendum esse rati, si Dorylai campis pellerentur, in quibus greges & armenta eorum pascebantur, & in urbe presidium collocaretur, laxis habenis contra Romanos ferebantur: observatoque eorum ad petenda necessaria egressu, obuios quosque occidebant. Id incommodum Imperator facile avertit. nam certo tempore ad querendum comneatum praefinito, datoque tuba signo, primis vallo relicto, dux erat eorum qui necessaria conquirebant: ac minimè ab eis recedens aliquando vesperi, & crepusculo demum in castra reuertebatur. Qui idem etiam insignis in Dorylai instauratione apud eundem auctorem: Εὐ δὲ καὶ τὴν πόλιν ἀνοικοδομεῖν ἐπεβάλετο, νωτοφορεῖν τὴς λίθους ἀρξάμεν, ἔτω καὶ τὴς ἄλλας ἡρρένωσεν, ὥς ἀπέρω τάχει τὸ τεῖχος ἀνεγερθεῖν, καὶ περὶ πηθέδῳ οἱ χαράκῳ ἐξώθεν, καὶ ἀνωρυχθεῖν φρεάτια ἔσωθεν εἰς πλείονας ὑδάτων ἀντλήσεως: Urbis autem instaurationem aggressus, ipse primis saxa humeris portare capit: eaque re aliorum alacritatem ita excitavit, ut murus celerrime in altum eductus, vallo extrinsecus munitur: & intra mœnia putei complures, ut affatim aqua suppeteret, effoderentur. Longoque tempore prius, in muniendis ἑξαπόλοις, Dionysius. Diodorus lib. XIII. Biblioth: Ἡ δὲ τ' ἐργαζομένων πολυχέρια πάλιν παρέρχετο τοῖς θεωμένοις κατάπληξιν, ἀπάντων πωυδόντων τελέσει τὸ τεταγμένον. ὃ γὰρ Διονύσιος τὴν περὶ θυμῶν τὴν πλῆθους ἐκκαλούμεν, μεγάλας προσέθηκε δωρεάς τοῖς περὶ ἑσπέρῳσι, δίδχα μὲν τοῖς ἀρχιτέκτοσι, χωρὶς δὲ τοῖς οἰκοδόμοις, καὶ πάλιν τοῖς ἐργαζομένοις καὶ αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν φίλων προσήδρυσσε τὰς ἡμέρας ὅλας τοῖς ἐργοῖς, δὴ πάντα τὸ πᾶν δὴ φανόμεν, καὶ τοῖς κακοπαθοῖσιν αἰεὶ προσλαμβάνων. καθόλου δὲ ἀποθέμεν τὸ τῆς ἀρχῆς βάρος. ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἀπιδείκνυσε, καὶ τοῖς βαρυτάτοις τῶν ἐργῶν προῖτάμεν, ὥστε ἴσως τὴν αὐτὴν τοῖς ἄλλοις κακοπαθῶσαν, ὥστε πολλὴ μὲν ἔργα ἐγένετο, καὶ τοῖς τῆς ἡμέρας ἐργοῖς εἴκοι προσέτιθεσαν καὶ μέγα τῶν νυκτῶν: τούτῳ αὐτοῦ τοῖς πλῆθε-*

ον ἐπεπλώκει: Magnam spectantibus admirationem mouebat tanta simul
 opificum ministrorumque multitudo feruentibus omnibus ac properantibus cer-
 tatim munus exequi demandatum. Aderat quoque nunc his nunc illis par-
 tes per littus ad omnes Dionysius, studiaque laborantium alios hortando, incre-
 pando alios, adiunabat, magna præterea dona vincentibus operâ laboreque pro-
 ponebat, duplicia architectis, alia seorsum artificibus, tum rursus operarijs
 & ministris alia. nec mora cuiquam nec intermissio fiebat: ipse cum amicorū
 caterua singulos dies operi incumbere, omnia circumire, sese laborantibus ostē-
 dere, nonnunquam defatigatis suimet ministerio corporis in operam succede-
 re: Postremo imperii maiestate seposita inter opera versari, nihil grauius nihil
 vulgaris ministerij recusare, tum laboriosissima interdum subeundo; ceteros ad
 similem tolerantiam promptos reddere. Quare magna certantium inter se stu-
 dijs contentione prouehabatur opus. nonnulli quoque laborem diuturnum, in
 certam trahere noctis partem, tanta studij ostendendi, ducendique operis inua-
 serat ambitio multitudinē. Eodē modo laudi vertit Imp. Val. Themist. Or. x
 περὶ Εὐρώης: Βασιλεὺς δὲ ἐνίκα τῷ Ἀμφίονῳ μουσικῶ, καὶ ἐκείνῳ εἰς τὴν τέχνην
 μὲν τῶν θεῶν ἐνεδείξατο. εἶπες ἂν αὐτομάτως μὲν φέρεσθαι τὰς λίθους, αὐτομάτῳ
 δὲ τῷ πλὴν ὀλίνθον, τεκτόνων δὲ ἄνδρ. καὶ λ. θολόγων ἀνιέναι τὸ ὀπιτέχισμα. τοσούτῃ
 μὲν ἢ τῶν σραπιωτῶν ὀπείθῃ, τοσούτῃ δὲ ἢ τῶν χαλεπῶν ὀκλήϊα. κατανέμεις γὰρ
 εἰς ἅπαντας τῷ φροντίδα, καὶ μηδὲν μέγῃ συγχωρήσας τῆς σραπίας ὑπὲρ δό-
 ναμιν πεδύωαι, ἀλλ' ὥσπερ φορτίον τὸ ἔργον εἰς μικρὰ διελών, οὐκ ἔιασεν ὅδ' ὄντι-
 ναοῦ. ἀφ' ἑαυτοῦ τοῦ ἄχθῃς, τῷ πάντας μερίτας ποιῆσαι, καὶ πρῶτον γε ἑαυτὸν ἐκ
 τοῦ πλείονος. Imperator autem superauit Amphionis Musicam, quā in con-
 struendis Thebarum: manibus adhibebat. Dixeris ultro lapides & lateres sua
 sponte co delatos: & sine cementariorum lapidumq; structorum opera propu-
 gnaculum surrexisse. Tanta enim tum militum erat obedientia, tanta diffi-
 cultatum omnium expediendarum facilitas. Distribuens enim in omnes pari-
 ter istam curam, nullam exercitus legionem præ alia supra vires premi passus
 est, sed opus hoc, velut sarcinam in particulas subdiuidens, ne unum quidem
 onus, sentire sinit, quod singulos eius participes fecisset. ac primis ipse ex plu-
 ribus aggressus est id, quod alios suo exemplo facere volebat. Prædicaturq;
 item sub incendium Constantinopolitanum opera Asparis, tomo in
 Zonaræ, in vita Leonis Magni: ὅτε λέγεται καὶ ὁ ἄσπαρ διαφέρειν τὰς ἀγε-
 λὰς, ἀγείρειν πλῆρες ὕδατος δὲ τῶν ὤμων φέρων καὶ τὴν δῆμιν ὄψακαλῶν ὁ-
 μοίως ποιεῖν, ἵνα πῦρ κατασβέσῃσι. καὶ διδῶν ἑκάστῳ ὑπὲρ μισθὸν νόμισμα ἀργυ-
 ροῦ. Quo tempore fertur, Aspar vas aqua plenum humeris ferens vicos per-
 currisse & suo exemplo populum cohortatus ad restringendum incendium, &
 singulis nummum argenteum pro mercede dedisse. Quanto autem cum
 fructu præiuerint militibus prælio ancipiti tales Imperatores, liquet ex
 sequen-

sequentibus. De Camillo quidem habemus apud Liuium lib. v. i: *Dato deinde signo, ex equo desilit: & proximum signiferum manu arreptum secum in hostem rapit; Infer miles clamitans, signum. Quod ubi videre: ipsum Camillum iam ad munera corporis senectâ inuvalidum videntem in hostes; procurrunt pariter omnes clamore sublato, sequere imperatorem, pro se quisque clamando. &c. quæ videantur. De Alexandro Curtius lib. v. i i: Ipse rex, quod vigoris agra adhuc corpore deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice cervicis: sed dimicantem cuncti videbant. ipsi quidem dum fungebantur officio, aliisque alium adhortati in hostem salutis immemores ruere ceperunt. Tum vero non ora, non arma, non clamorem hostium Barbari tolerare potuerunt. De Iulio Cæsare verba sunt Flori lib. i i i. cap. x: Hic cum multa Romanorum militum insignia, tum illud egregium ipsius ducis; quod nutante in fugam exercitu, rapto fugientis è manu scuto, in primam volitans aciem, manu praelium restituit. Hinc idem Magnus in allocutione militum apud eundem Curtium lib. i v: Nec postulare se, ut fortiter capesserent praelium, ni ipse ceteris fortitudinis fuisset exemplum. se ante prima signa dimicaturum. &c. Hinc itidem in allocutione militaria stat apud Nicetam Andronicus: Εἰ δὴ δίκαια πείναι αἰρεῖσθε, ὦρα μοὶ πείθεσθαι; ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὅ, τί ἂν δέη σὺ ὑμῖν ἀσμένως πείσομαι. μηδὲ γὰρ εἴη, πᾶσι ἐρεῖν, ὡς ἀνδρόνικ. ὁ παρὰ λέγειν μὲν λόγους, καὶ πρὸς ἡγήσας πρὸς ἄρεα ἱκανώτατος, ἀρχηγὸς δὲ ἀρεῖ, μήδ' ἀποκρῖσθαι εἰδὼς τὸ πολέμιον. ἀλλὰ τὸ τῆς ἐμῆς κέρους μέτωπον ὄψον) πρὸ ὑμῶν οἱ ἀντίμαχοι. καὶ πρὸς μάχῃ ὦν, δέον ἔστω πείναι, καὶ ἕρως ἐσπίμω ὑμέτερος, εἰ καὶ ἔρ δίδωσιν ὁ κακρός. Quod si officio fungi vultis, me sequimini, paratum unâ vobiscum perpeti, quicquid fors dederit. Neque enim committam, ut quisquam dicat, Andronicum solertem esse ad verba facienda, & acuendos militum animos: sed ducem ignavum, & ulciscendi hostis rudem: Imò & in prima acie stabo, ut decebit: & extremum agmen claudam, ubi oportuerit. Minimè præterea plebeio conuenit Maximini factum; cuius sic meminit Herodianus lib. v. i. i: Εἰς τὴν γὰρ πρὸ ἐλεσι μεγίστῃ, τῶν μὲν Γερμανῶν ἐς αὐτὸ ἀναχωρουῦτων εἰς Φυγίαν, εἰς δὲ ὁρμήν δὲ Ρωμαίων ἐπείσελθῆναι ὀκνοῦντων, πρῶτος ὁ Μαξιμῖνος ἅμα τῷ ἵππῳ ἐμβαλὼν εἰς τὸ ἐλθόν, καὶ τοὶ ὑπὲρ γαστέρας τῷ ἵππῳ βρεχομένῃ, τὰς ἀνθεστῶτας ἐφόνευσεν βαρβάρους. ὡς τὴν λοιπὴν στρατὸν, αἰδεσθέντα προσδοῦναι μαχόμενον ὑπὲρ αὐτῶν βασιλέα, πολυμήσας τε καὶ τοῖς ἐλεσιν ἐπείσελθῆναι: Nam quum ad ingentem quandam vastamque paludem ventum esset, intra quam Germani fuga se receperant; verentibus Romanis eodem hostes insequi, primus Maximinus equo paludem ingressus; cum quidem etiam supra alium equum voragine hauriretur, magna tamen vi repugnantes barbaros contrucidauit. Quare exercitus reliquus*

attrectandâ omnium principem, festinandum esse animaduertit, cessare erubescit, imperatisque non parere veretur: nec iam ut seruus, aut imperio subditus, sed commilitonis instar, ad opus quoque, provocatus accedit. Et sapienter admodum, Rege suo cextra regiam in campum producto Synesius: *Εἶδε καὶ ἰππεὶ σωσιπώδους, καὶ πεζῷ σωθόσετα, καὶ σωοπωλιτόσσι τῷ ὁπλίτῃ, καὶ τῷ πελταστῇ συμπελταθήσετα, καὶ σωακοντιῇ τῷ γυμνίτῃ, τῇ κοινωσίᾳ τῶν ἔργων εἰς ἐμψυχον ἐπαρεΐα, ἕκασον προσαγόμεν, ἵνα μηδὲ πρὸς τοὺς εἰρωνῇ, συστραπώτας καλῶν, ἀλλὰ λημνηγοροῦντα ὁπληγνώσκωσιν αὐτὸν, καὶ μαρτυρῶσιν ὡς ἐκ τῶν ἔργων ἄρα τὸ ὄνομα λήγεται. Δυσχεραίνεις ἴσως ὅτι σοι ποιεῖν ὁπιπότημεν: ἀλλ' ἐμοὶ σὺ πείθου. βασιλικῆς ζώματ' ἐλάχιστε πόν' ἀπτεται. ὅστις γὰρ ἔλατ' ἀνδ' πονῶν, τῆκεν ἥμισυ πόν' νικᾷ βασιλέως δις ζωμασχοῦτ' καὶ θυραυλοῦτ', καὶ ὁπλοῖς ἐννεάζει, εἰ παταχοῦ δῆμοι θεατρὸν εἰσι. τῶν τε γὰρ παρόντων ὁπιστρέφει πὰ ὄρματα, καὶ ἔδεις ἀλλαχόσε βλέπειν ἀνεχεται. βασιλέως ἐν δ' ἀπτετῇ τι ὀρῶντ', καὶ τῶν ἀπάντων ἐνηχεῖ τὰ ὥτα πᾶν ἔργον βασιλέως ὡδὴ γυρόμενον: Ibi cum equitibus equitem se præbebit, cum peditatu decurret, in legione erit legionarius, cum cetratis cetratus, in leui armaturâ sagittarius, ut communicatione operum adducantur singuli ad sodalitatem viuam, neu in hac parte ille simulator sit, appellando commilitones, seu ut concionantem agnoscant, & testentur ex ipsis factis pronunciarî nomen. Fortasse agrè fers, quod labores tibi imponimus. At tu mihi crede, Regium corpus minime attingunt labores. Cuius enim non latent labores, eum neuiquam vincunt labores. Imperator autem dum corpus exercet, dum foris excubat, dum armis iuuentam ornat; quicquid ubique est populorum, id tum ille pro theatro habet. Nam & presentium oculi in hunc conuertuntur, neque alio afficere quisquam sustinet, dum ab Imperatore coram aliquid, & in conspectu ipsorum geritur, & absentium aures personant, quocunque, facto Imperatoris; statim enim illud cantu celebratur. Atque eo verisimile est motum fuisse Catonem, cum sic in Hispanijs satageret. Liuius lib. xxxiv: Sed in consule ea vis animi, atque ingenij fuit, ut omnia maxima miximæ, per se adiret atque ageret: nec cogitaret modò imperaretque, quæ in rem essent, sed pleræque ipse per se transfigeret: nec in quemquam omnium grauius seueriusque, quam in semetipsum imperium exerceret, parsimoniâ & vigilijs & labore cum ultimis militum certaret: nec quisquam in exercitu suo præcipui, præter honorem atque imperium haberet. Nimirum videntur mihi huius hominis auribus insonuisse isthæc Xenophontæa Cyrop: lib. i. Θάρρει μὲν τοι, ὦ παῦ, ὅτι γὰρ ἴσθι τῆτο, ὅτι τῶ ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐτοὶ πόνοι ἔχ' ὁμοίως ἀπλονται, ἀρχοντός τε ἀνδρός καὶ ἰδιώτου, ἀλλ' ὁπληγνίζῃς τὴν ἡμίαντα τῆς πόνου τῷ ἀρχοντι, καὶ τὸ αὐτὸν εἰδέναι ὅτι ἔλατ' ἀνδ' εἰ, ὅ, τι αὖν ποιοίῃ: Tu tamen bono sis animo, fili: Scito enim, labores eosdem similibus corporibus imperatoris ac gregarij militis, æque graues non esse; quod ipse honos labores leuiore faciat impe-*

ratori; & quod intelligat non oculis hominum esse, quidquid ipse faciat. Ab illis certè minimè fuisse alienas aures alterius summi Ducis, constat ex Ciceronis Tusculan. quæst. lib. 11: Itaq; semper Africanus Socraticum Xenophontem in manibus habebat: cuius in primis laudabat illud, quod diceret, eosdem labores non esse aequè graueis Imperatori & Militi; quod ipse honos laborem leuiorem faceret imperatorium. Leuiorem vero? inò iucundum, imò optabilem. quippe, Οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ ποσὶνδε τέγξει μαλθακὰ γῆνα, κατὰ Πίνδαρον, ὡς δάξα πιεῖ, καὶ τὸ πρᾶσθαι μετὰ πνέουσι δυνάμεως, πόνον ἡδυνῶ, καμάτον τ' ἀκμάτον: Ne calida quidem aqua ita fouebit mollia membra, ut est apud Pindarum; sicut gloria & honor coniuncta potentia alicui laborem facient dulcem, molestiamq; molestiae expertem. Ita loquitur Plutarchus περὶ Ἀλκιβιάδου. In cuius suauī dicto quiescam.

Non Italia loca adiri &c. Lib. 11. Histor.

Non vitupero quidem Halyattis factum contra Milesios, memoratum Herodoto lib. 1: Οὕτως μὲν εἶη ἐν τῇ γῇ καρπὸς ἀδρός, πτωικαῦται ἐσέβαλλε τὴν στρατιάν. ἐστρατεύοντο δὲ ὑπὸ συρίγῃων τε καὶ πηκτίδων, καὶ αὐλῶν γυναικείων τε καὶ ἀνδρείων. ὡς δὲ ἐς τὴν Μιλησίαν ἀπῆλθον, εἰκήματα μὲν τὰ ὑπὸ τῶν ἀγρῶν ἔτε κατέβαλλον, ἔτε ἐνεπίμπρη, ἔτε θύρας κατέσσαν, ἔτα δὲ κατὰ χώραν ἐτάμεναι· ὁ δὲ πᾶσι τε δένδρεα καὶ τὸν καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ οὕτως ἀειφείρουν, ἀπυλλάσσοντο ὅππῃ. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτειον, ὥστε ἐπ' ἐδρῆς μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. πᾶς δὲ οἰκίας ἔκατέβαλλον ὁ Λυδὸς, τῶν εἰνεκα, οὕτως ἔχοιεν ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι τὴν γλῶσσαν ἀπείρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι οἱ Μιλήσιοι· αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι καὶ σιέειν ἐσβάλλων: Dum fruges in regione erant adultæ, tunc exercitum immittebat, procedens in expeditionem ad cantum fistularum, fidiumq;, ac tibia tam muliebris quàm virilis. Quumq; in agrum Milesium peruenerat, non ædificia quæ in agris erant, diruere, non incendere, non fores effringere, sed incolumes esse passim sinere: arboribus modò fructibusq; regionis peruastatis, rursus se recipiebat. Nam Milesij mare obtinebant, ut opus non esset hosti illic considere. Ædificia autem idcirco Lydus non excidebat, ut & Milesij habentes unde procederent, humum sererent colerentq;: & quum hoc illi fecissent, ipse cum exercitu ingressus habcret aliquid quod popularetur. Nam & bene successisse aduersarijs Iudæorum, constat ex Iosepho libro quinto Antiquitatum capite vii: Μετὰ ταῦτα μαδιωνίται ὡς ἀκαλέσαντες ἀμαλκηίτας τε καὶ ἄρσβας, στρατεύουσιν ὑπὲρ τῆς ἰσραηλίτης. καὶ μάχῃ νικῶσι τὰς συμβαλόντας. καὶ τὸν καρπὸν δυνάσαντες τὴν λείαν ἀπήγαγον. τὸ δὲ πρῶτον ἐπ' ἐτη ἑπτα, εἰς τὸ ὅτι τῶν ἰσραηλιτῶν ἀνέστη τὸ πλῆθος. καὶ τῶν περὶ τὴν ἰσραήλ. ὑποκόμεις τε καὶ ἀπληροὶ πεινῶ-

πεινῶμενοι, πᾶν ὃ, τι τὸς πολεμίους διέφυγον, ἐν ταῖς εἰς αὐτοὺς φυλάττοντες. οἱ γὰρ μαδιωνῆται, κατὰ ὥραν ἑξῆς στρατεύοντες, τὸν χειμῶνα γεωργεῖν τοῖς Ἰσραηλῆταις ἐπέτρεπον, ὅπως ἔχωσι πεπνηγμένων εἰς αὐτὰ βλάπτωσι. λιμὸς δὲ καὶ πᾶσι τρεφῆς καὶ τρέπονται πρὸς ἰκεσίαν τοῦ Θεοῦ ζῶσιν αὐτοὺς πρὸς ἀκαλουῶτες: Paulò post Madianitæ, socijs Amaleticis & Arabibus, expeditionem contra Israelitas fecerunt & congregati ausos magno praelio vicerunt: vastatisq; frugibus predam abegerunt. cumq; idem per continuos septem annos facerent, Israelitas in montana compulsos campestri solo cedere coegerunt. qui speluncis & subterraneis ædificijs excavatis, quicquid hostium violentiam euadere poterat, intro inceptum asseruabant. Nam Madianitæ per æstatem facientes expeditionem, hyeme agros colere Israelitas permittebant, ut possent denuò labores eorum vastare. Itaque in perpetua fame ac egestate vivebant, nec iam ullum supererat presidium nisi in precib. ad Deum & supplicationib. Et Thracibus profuit. Polybius lib. iv. Τί γὰρ ὀπισθοφαλέστερον ἀσυγείτοις Φαύλῃ, καὶ Βαρβάρῃ πλέμῃ τί δεινότερον ἢ μὴν ἅμα ταῖς τοῖς πᾶσι πανκακοῖς παλάοντες κατὰ τῆς χωρὸς τῶν ἄλλων παρεπομένων τῷ πολέμῳ κακῶν, ὑπομένονσιν πῖνα καὶ πικρὰν παντάλειον κατὰ τὸν πεινῶν. ἔχοντες γὰρ χώραν γηραιότητα, ὅταν ἀσπενή(ωσι ταύτῃ, καὶ γῆνῃ) τὸ τὸ καρπῶν πλεῖον τῷ κάλλει ἀφαιρῶν, καὶ πᾶσι πρὸς ἀκαλουῶντες οἱ Βάρβαροι τὰς μὲν καταφθείρῃσι, τὰς δὲ σωαθροίσαντες ἀπαιρῇσι, τότε δὴ χωρὶς τῶν ἔργων καὶ τῶν δαπάνης, καὶ τῶν κατὰ φύσιν θεώμενοι ἀπὸ τοῦ κάλλους τῶν καρπῶν, χετλιάζῃσι, καὶ βαρέως φέρῃσι τὸ συμβαῖνον: Quid enim magis infidum, quàm vicinus hostis? aut quid Barbarico bello periculosius? Præterea ad tot mala, quibus undique à mediterraneâ parte premuntur, id accidit, quod Tantali pœna cruciantur, ut Poeta inquit. Nam cum regionem habeant omnium fertilissimam, postquam agros diligentissimè coluerunt, paradisiq; sunt fructus pulchritudine, copiaque mirandi, tum venientes in provinciam barbari, populantur, devastantque omnia. Byzantijs, amissis laborib. atq; impensis, tantam stragem rerum suarum videntes, iniquo animo ferunt. At citiùs profectò exhauriantur tales ac deficiant, si sequamur Ducem Romanum, de quo Frontinus lib. iii. Stratag. cap. iv: Fabius Maximus vastatis Campanorum agris, ne quid eis ad fiduciam obfidionis superesset, recessit sementis tempore, ut frumentum quod reliquum habebant, in sationes conferrent: reversus deinde renata protrivit, & ad famem redactis potitus est. si omnia scilicet auferantur unà cū pulvisculo. Quod utique exemplis credamus oportet. Liuii verba sunt lib. v: Ab iis non urbes vi aut operibus tentatæ, sed ager est depopulatus: prædaque rerum agrestium acta: nulla felix arbor, nihil frugiferum in agro relictum. Ea clades Capenatem populum subegit. pax petentibus data. Idem lib. vii: Nusquam acie congresso hoste, cum agris magis quàm cum hominibus urendo populandoque gesserunt bella, cuius lentæ velut tabis senio victa utriusque pertinacia po-

puli est, ut primum à consulibus, dein permissu eorum ab senatu inducias peterent; in quadraginta annos impetraverunt. Iterum lib. XXXIV: Cum receptui signo dato suos spoliis onustos in castra reduxisset, paucis horis noctis ad quietem datis, ad prædandum in agros duxit. effusus, ut sparsis hostibus fuga, prædati sunt. quæ res non minus, quàm pugna pridie adversa, Emporitanos Hispanos, accolæque eorum in deditionem compulit. Præterea lib. XL: Montanorum Ligurum ab A. Posthumio vineæ casæ, frumentaue densa. donec cladibus omnibus belli coacti in deditionem venerunt, armaque tradiderunt. Cæsar lib. VI: bell. Gall: De improvviso in fines Nerviorum contendit: & prius, quam illi aut convenire, aut profugere possent: magno pecoris, atque hominum numero capto, atque eâ prædâ militibus concessâ, vastatisque agris, in deditionem venire, atque obsides sibi dare coegit, Rursusque de Menapiis post paucas periodos: Illi nullâ coactâ manu loci præsidio freti in sylvas, paludesque confugiunt, suæque eodem conferunt. Cæsar partitis copiis cum C. Fabio legato, & M. Crasso quæstore, celeriterque effectis pontibus, adiit tripartito, ædificia, vicosque incendit, magno pecoris, atque hominum numero potitur. Quibus rebus coacti Menapij legatos ad eum pacis petende causamittunt. Hinc querelæ Synesii Epistola CXXX: Φεῦ τ' νεότητι, ὡς ἀπολωλέκαμεν. Φεῦ τ' καρπῶν, ὅς ἐμάτῳ ἠλπίσαμεν. ἑσπεράμεν τῷ πολέμῳ περὶ τοῖς πλείοσιν ἡμῶν τὸ πλεῖν ἐν βοσκήμασιν ὡς, ἐν ἀγελαῖς καμήλαις, ἐν ἵπποις Φορβάσι. πάντῃ εἶχε πάντα ἐλήλα: Heu iuventutem, quam perdidimus! Heu fructus, quos frustra speravimus! Seminavimus hostili igni. Compluribus nobis omnes divitiæ erant in pecoribus, in armentalibus camelis, in pascualibus equis. Omnia disperierunt, omnia sunt abacta. Monitumque Onofandri Strateg. cap. VI: Τὸ δὲ τῶν πολεμίων Φθειρέτω, καὶ κατέτω, καὶ πενέτω. Ζημία δὲ ζημιάτων, καὶ καρπῶν ἐνδίδω μείοι πέλεμον, ὥστε ἢ ὅσα τέφει: Hostium autē possessiones funditus perdere, amburere, cadere, depopulari proderit. Damnosa enim clades, & opum fructuumque penuria, belligerandi vires illis adimet, quas abundantia fovebat ac suppeditabat. Verum hæc demum meditanda, si nulla melior medicina ad manum. Nam aliàs non displicet ratio Strategii illius de quâ Polyænus lib. III: Τιμόθεος πόλιν στρατοπεδύσας, ἀφώριζε τὸν τόπον τοῖς στρατιώταις, ὅθεν δὴ προνομέουσιν. τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τ' ἡώρας, καὶ ὅσον. ὡς ὅφελ' αὐτῆς ἀπεδίδοι. οὐκ ἐπέτρεπε δὲ ἔτε οἰκίαν, ἔτε ἑπαυλίαν καθίσταειν. & μὲν ἑδὲ ἡμέρον δένδρον ἐκκόπειν, ἀλλ' αὐτὰς καρπὸς λαμβάνειν. καὶ πᾶσι οἱ στρατηγῶν περὶ τῶν, εἰ μὲν κρατοῖεν, τὸ πλείους φόρος ἐκλήβην. εἰ δὲ ὁ πόλεμος μακρότερος, τροφὰς ἀφθόνους καὶ καταγωγὰς ἔχον. τὸ δὲ τέτων μείζον, πολλὰ μὲν τῶν ὁμοίων τῶν πολεμίων ἐθήρουν: Timotheus urbem exercitu circumdans, militibus locum definiivit, unde prædam agerent. Reliquam regionis partem, & omnes eius fructus vendebat. Non autem permittebat, neque do-

mum

*num vel tugurium destruere, neq. verò insuetam arborem exscindere: sed ipsos
 diuntaxat fructus capere. & hac excogitans efficiebat, ut si vicissent, plura tri-
 buta colligere possent: sin bellum diutius traheretur, victum copiosum & diuer-
 soria haberent. Quod verò his maius est, maximam beneuolentiam ab hostibus
 uenabatur. Et ita sanè facere debebant sequentes Naturam, aut potius
 conditorem eius Deum, ut constat ex libro Moysis v. capite x. x:
 Εἰ αὖ δὲ περικαθήσης περὶ πόλιν ἡμέρας πλείονας ἐκπολεμήσῃ αὐτῷ εἰς κατὰ λη-
 ψὴν αὐτῆς, ὅτι ἐξολοθρεύσῃ τὰ δένδρα αὐτῆς, ὅτι βαλεῖν ἐπ' αὐτὰ σίδηρον, ἀλλὰ
 ἀπ' αὐτῆς φάγη, αὐτὸ δὲ ὅτι ἐκκέψῃς, μὴ ἀνθρώπου τὸ ξύλον τὸ ἐν τῷ δρυμῷ
 εἰσελθεῖν διὰ τὸ προσώπῃ εἰς τὸν χεῖρα. ἀλλὰ τὸ ξύλον ὃ ὀπίσταται ὅτι ἔχει καρπὸν
 βρωτὸν ἐστὶ, ἔστω ἐξολοθρεύσῃς, καὶ ἐκκέψῃς, καὶ οἰκοδομήσῃς χαράκωσιν ὅτι τῷ
 πόλιν, ἢ τις ποιῇ πρὸς σὲ τὸν πόλεμον, ἕως ἂν ᾤσθῃς. Si autem obsederis circa
 ciuitatem diebus pluribus, ut expugnes eam in captiuitatem eius, non succi-
 des arbores eius, ut immittas in eas ferrum: sed ab ea comedes, ipsam verò non
 succides, non est homo lignum quod in sylua, ut ingrediatur à facie in vallum. Sed
 lignum quod scis, quod non fructiferum est, hoc perdes, & succides, & ex-
 trues vallum contra ciuitatem, quæ facit aduersum te bellum quousq. tradatur.
 Ad quem locum, operæ audire vocē Philonis Iudæi lib. De creat. Principis:
 Τοσούτον δ' ἔρωτα δημοσιότης ἐνεργάζεται τοῖς κατ' αὐτὸν πολιτομένοις, ὡς ἔδῃ
 πόλεως ἐχθρὰς τῷ δρετῶσαν γῆν ἐφίησι λυμάνεσθαι δημοῦτας, ἢ δένδροτομοῦτας
 ὅτι φθορὰ καρπῶν. τί γάρ φησι τοῖς ἀψύχοις μὲν, τῷ δὲ φύσιν ἡμέροις καὶ ἡμέρας
 καρπὸς διποχρῶσι μνησικακῆς; μὴ γάρ, ὡς ἔστι, ἀνθρώπων πολεμίας δυσμένειαν ἐ-
 πιδείκνυσθαι δένδρον, ὡς ἀνδ' ὧν διατίθῃσιν, ἢ διατίθενται παρεσκεῖασθαι, ῥίζας αὐ-
 τῆς ἀνασπᾶσθαι; τὸν αὖτις δὲ ὠφελεῖ παρέχον τοῖς νενικηκόσιν ἀφθορίαν τῶν ἀναγ-
 κῶν, καὶ τῶν πρὸς ἀβρεθῆσθαι βίον. ἔστι γάρ ἀνθρώποι μόνον διατμὸν φέρει τοῖς
 κυρίοις, ἀλλὰ καὶ φυτὰ τὰς ὠφελιμωτέρας κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας, ὧν ἀνδ' ἑλὼν ἔχει
 ἔστιν· ἀγόνων δὲ καὶ ἐστρωμένων, καὶ ὅτι τῆς ἀρχαίας ὕλης, ἔστω μηδεμία φειδῶ τοῖς
 ἐθέλῃσι τέμνειν εἰς χαράκωμάς, καὶ σαρκὰς καὶ σκέλοπας καὶ τὰ φρούς, καὶ ὅπτε δέξιν,
 κλιμάκων καὶ πύργων ξυλίνων κατασκευάσας, εἰς γὰρ πᾶσι καὶ τὰ τέτοις ὅμοια γήροισ' ἀν-
 αὐτοῖς χρεῖα προσήκοντα. Tantus porro amor iustitia ex institutis domesticis
 concipitur, ut ne agros quidem hostiles vastare liceat, & arbusa cadere ad
 fructuum interitum. Videtur enim lex dicere: Hecus tu, cur inanimis stirpi-
 bus infensus es, mitibus & mites fructus ferentibus? num aliquam signifi-
 cationem odij præ se ferunt arbores, ut aut laesus, aut ne laedaris veritus, eas e-
 radices? imò prosunt victoribus præbendo rerum copiam, vel victui necessa-
 riarum vel delicijs. non à solis enim tributa exiguntur hominibus, sed utilio-
 ra etiam quotannis ab arboribus, sine quibus non datur viuere. siluestrem au-
 tem & sterilem materiam licet cuiuis cadere ad vallum & munitiones, aut si
 opus fuerit, ad parandas scilas turresq. ligneas. ad ista enim & similia usus.*

earum est præcipuus. Haud aliud institutum Indis, referente Diod. Siculo lib. II. Biblioth: Συμβάλλεται δὲ τοῖς τοῖς νόμοις καὶ τὰ νόμιμα πρὸς τὸ μηδέποτε λιμὸν γινέσθαι παρ' αὐτοῖς. ὥρ' μὲν γὰρ τοῖς ἀλλοῖς ἀθρόοις οἱ πόλεμοι καταφθεί-
 ροντες τὴν χώραν ἀγεώργητον καθίστασθαι. ὥρ' δὲ τότε τῶν γεωργῶν ἱερῶν καὶ
 αὐτῶν ἐωμένων, οἱ πλεονεχόντων ὥρ' ἀπὸ τῶν γεωργῶν ἀνεπαύθητοι τῶν κινδύνων
 εἰσὶν. ἀμφοτέροι γὰρ οἱ πλεονεχόντες ἀλλήλους μὲν ἀποκτείνουσιν ἐν ταῖς μάχαις, τοὺς
 δὲ περὶ τῶν γεωργῶν ὄντας ἐὼς ἀβλαβεῖς, ὡς καὶ ὄντας ἀπάντων βεργέτας·
τίς τε χώρας τῶν αἰτιπολεμουμένων ἔτι ἐμπυρίζουσιν, ἔτε δειδροτεμῶν: Con-
fert etiam ad Indorum fertilitatem consuetudo quæ in bellis servatur. Nam a-
pud ceteras gentes hostes bellorum tempore regiones spoliunt, vastantque, neq;
agros colunt. apud Indos vero belli tempestate in campis opus rusti-
cum exercent absque cura agricolæ, procul ab omni discrimine belli. Hostes
in præliis mutua cæde grassantur: agricolis nulla in re nocent, sed intactos re-
linquunt, tamquam communis utilitatis ministros. Neq; vero hostium agros
urunt, neq; cadunt arbores. Neque secus opinabatur Xenophon, ubi inter
alia loquitur de Cyro & Assyrio lib. V: καὶ ἐχθρόν τε σωθῆναι, τοῖς μὲν ἐργα-
ζομένοις ἐπὶ τῷ εἶναι τοῖς δ' ὅπλιν πόλεμον: Itaq; pax in pace convenit, ut
cum agricolis pax esset, cum armatis bellum. Respexit & huc ex parte ora-
tio Alexandri Isij, vitio vertentis Philippo, libro XV I I. Polybij:
 Οὐτε Δαλφύδα νῦν ἔφησε τὸν Φίλιππον ἀληθινῶς, ἔτε πολέμους γινάσκων, ὅταν δὲ
 ἔτι πρὸς αὐτὸν. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς συλλόγοις καὶ ταῖς ὁμιλίαις ἐνεδρῶναι καὶ ὥρ' ἀπὸ
 καὶ πρὸς τὴν τῆς πολέμου ἔργα κατ' αὐτὸν δὲ τὸν πόλεμον ἀδίκως ἵστασθαι, καὶ
 λίσσιν ἀγνῶς ἀφέντα ἢ τῆς κατὰ ἐπὶ τῶν ἀπαντῶν τοῖς πολέμοις, φέροντα τὰς
 πόλεις ἐμπροσθὰ καὶ ἀρπάζειν, καὶ ἀπὸ τῶν τῆς πρὸς αὐτοὺς ἡττώμενων, τὰ
 τῶν νικούντων ἀπὸ λα λυγνέσθαι: *Philippum dicebat neque pacem nunc sincere*
querere, neque strenue bellum gerere, sicuti hoc fieri conveniat; sed in conven-
tibus & colloquiis insidiari, & servare, & ea quæ hostis sint facere: in ipso quo-
que bello inique se & haud genere agere. E enim cum hosti à fronte sit oc-
currendum, fugere ipsum manifestum congressum, & interea civitates succen-
dere, & diripere, & huiusmodi voluntate victum; victorum præmia corrumpere.
Quæ diductius paulò sic exequitur Livius lib. XXXII: Iamdu-
dum se reicere ait, non quò quicquam agi putet eo colloquio, sed ne quem so-
ciorum dicentem interpellet. Neq; de pace cum fide Philippum agere, neq; bel-
la verà virtute umquam gessisse in colloquiis insidiari & captare; in bello non
congrèdi æquo campo, neq; collatis signis dimicare, sed refugientem incendere
ac diripere urbes, & vincentium præmia victum corrumpere. At non sic
antiquos Macedonum reges, sed acie bellare solitos, urbibus parcere quantum
possent, quo opulentiùs imperium haberent. Nam de quorum possessione dimi-
cetur tollentem, nihil sibi præter bellum relinquere, quod consilium esse? Plures
priore

priore anno sociorum urbes in Thessalia euastasse Philippum, quàm omnes qui umquam hostes Thessalia fuerint. ipsis quoq; AEtolis eum plura socium quàm hostem ademisse. Lysimachiam pulso pratore & presidio AEtolorum occupasse eum. Chium item sua ditionis urbem funditus eueruisse ac delesse. eadem fraude habere eum Thebas, Philias, Echinum, Larissam & Pharsalum. Eodem quoque tendit oratio Rhodiorum ad Demetrium, quâ patrocinantur picturæ Ialysi. Gellius lib. xv. cap. xxxi: *Qua malum, inquiunt, ratio est, ut tu imaginem istam velis incendio adium facto disperdere? nam si nos omnes superaueris & oppidum hoc totum ceperis; imagine quoq; illâ integrâ & incolumi per victoriam potieris. sin verò nos vincere obsidendo nequueris; petimus consideres ne turpe tibi sit, quia non potueris Rhodios vincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. hoc ubi ex legatis audiuit: oppugnatione desitâ, & imagini & ciuitati pepercit.* Laudabilis itaque animus Alexandri Magni, qui ut in hosticum venit, milites à populatione Asia prohibuit, parcendum suis rebus prafatus, nec perdenda ea quæ possessuri venerint, Iustin. lib. xi. Egregiè præterea Spartani, quorum mentio apud Pausaniam: *Λακεδαιμόνιοι δὲ καταδρομὰς ἐποιοῦντες ἐς τὴν Μεσσηνίαν, καὶ τὴν μὲν χώραν οὐκ ἐλυμγόνοντο, ἅτε δὴ νομίζοντες οἰκείαν, ὅδ' δὲ δένδρα ἔκοπτον, ὅδ' οἰκήματα κατέβαλον· οἱ δὲ λείαν (εἰ περὶ τούτοις) ἤλαυνον, καὶ σίτον καὶ τὸν ἄλλον καρπὸν ἀφαιρουῦν.* Interea Lacedæmonij in hostilem quidem agrum incursiones faciebant: verum (quippe qui suum illum iam esse interpretarentur) neque arbores succidere, neque villas demoliri; prædam tantum, si quam nacti essent, agere, frumenta fructusq; alios asportare. Pulchrèque Ennodius Paneg. dicto Theodorico: Continuo Puzia (qui & de te eventus utiles sumpserat, & consiliorum momenta deliberarat) non adquisitam esse terram credidit, sed refusam: nec rapinis, ut lucrativa populatus est, sed dispensationibus seruauit ut propria. Scias autem ipsis fuisse in animi mente Cræsum, qui consulens Cyro ne permitteret militi diripere urbes Lydiæ, rationem adferebat, quia *οὔτε πόλιν τινὲν ἐμὴν, ὅτε χρημάτων τὰ μὲν λαμβάνεις. (ὅθεν γὰρ ἐμοὶ ἐπὶ τούτων μέτα) ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγνους τὰ σά: Neq; urbem meam diripis, neque meas opes. nihil enim mihi iam cum istis rebus est sed tua ferunt aguntq;* inquit Herodotus lib. i. Et hac quidem modestiâ mirè profici ad belli summam; nō ἰσοδότης status supra Polyænus, sed magis adhuc Plutar. in vita Flaminij: *Ὁ γὰρ τίς ποτε πωθάνοιτο, τὸν φιλιππον ὡς ὅμοια φέρντι τινὲν Θεσσαλίαν διερχόμενον, τὰς μὲν ἀνθρώπους ἐκ τῶν πόλεων ἀνίστησιν εἰς τὰ ὄρη, τὰς δὲ πόλεις κατατήρησεν, τῶν δὲ χρημάτων τὰ λειπόμενα, ἅς πλεονέχθη, ἢ βάρος, ἀρπαγῇ πρὸς πλεονέκτησιν, τρέπον τινὰ τῆς χώρας ἐξιστάμενον ἤδη πρώτοις, ἐφιλοπνεῖται, καὶ πλεονέκτησιν τὰς στρατώνας ὡς περ εἰκείας καὶ πλεονέκτησιν κηδομένης βασιλεύει. καὶ μετὰ καὶ παρέρχεται αὐτοῖς τὰ γινόμενα τῆς εὐταξίας αἰδομένης δούσης. πρὸς σεχώρειται*

ροιῶν μὲν γὰρ αἱ πόλεις ἀψαμένους Θεσσαλίας, οἱ δὲ ἐντὸς πυλῶν ἑλλώες, ἐπὶ οὐκ
 διεπίκωρ τῆς ἐρμῆς πρὸς τὸν Τίτον. Ἀχαιοὶ δὲ τῶν Φιλίππων συμμαχίαν ἀπει-
 πόμενοι, πολεμεῖν ἐψηφίσαντο μετὰ Ῥωμαίων πρὸς αὐτὸν: *Vbi intellexit Philip-
 pus. Quintius fuga simili transitu Thessaliam transcurrisse, ubi homines se-
 diōus suis excitauerat in montes, oppida incenderat, res quas ferre secum ho-
 mines prae copia vel pondere non poterant, militi concesserat in praedam: Ro-
 manis iam quodammodo regionis possessione cedens, Quintius enixè hortatus
 est milites, ut in transitu velut suae iam ditionis ac concessae haberent rationem.
 Huius moderationis suae breui post fructum cepere. nam ut Thessaliam attige-
 runt, defecerunt ad eos urbes. Alij intra Thermopylas incolentes Graeci, o-
 ptabant & animo gestienti desiderabant Quintium. Achei renunciato Phi-
 lippo fœdere societatem contra eum cum Romanis decreuerunt. Sed & Fron-
 tinus lib. iv. cap. iiii: Auspicijs Imperatoris Caesaris Domitiani Augusti,
 Germanico bello, quod Iulius Civilis in Gallia mouerat, Lingonum opulentissi-
 ma ciuitas, quae ad Civilem descuerat, cum adueniente exercitu Caesaris popu-
 lationem timeret: quod contra expectationem inuiolata, nihil ex rebus suis
 amiserat, ad obsequium redacta septuaginta milia armatorum tradidit ei.
 Idem, sed frustra, spectabat Augustus apud Dionem Cass. lib. xlix:
 Ἐπὶ οὐκ ἔτι πρὸς τὸν Καῖσαρ τότε στρατεύσας, τὸ μὲν πρῶτον σὺν ἐπὶ ἡρπαζε, καὶ περ καὶ
 πρὸς κώμας αὐτῶν τὰς ἐν τοῖς πεδίοις ἐκλιπόντων (ἤλπιζε γὰρ ἐθέλοντας αὐτὰς ἐπα-
 ξεσθαι) ὥς δὲ καὶ περὶ χωροῦντα αὐτὸν πρὸς Τροάδα ἐλύπησαν, ὡργισθῆναι, καὶ τῶν τε
 χώρων σφῶν ἐκγε. καὶ πάνθ' ὅσα ἐδύνατο λείαν ἐποίητο: *Enimvero Caesar in Pā-
 nonios profectus, primum à rapinis se continuit, quatinus ij pagos in campe-
 stribus sitos deseruerant, quod sperabat se eos citra vim sibi adiungere posse: sed
 quum ad Hisciam accedentem eum lesissent, ira correptus, agrum eorum vssit,
 praedasque quas potuit maximas egit. Nec alio attenderat Hannibal. Liv.
 xxxiv: Dum haec aliis locis ab Romanis geruntur, iam Tarentum pervenerat
 Annibal, cum maxima omnium quacumque ierat, clade. in Tarentino de-
 mum agro pacatum incedere agmen capit. nihil ibi violatum, neq; usquam via
 excessum est. apparebatq; non id modestia militum aut ducis, nisi ad conci-
 liandos Tarentinorum animos fieri. Postè autem tale quid seruari doce-
 nur illo Liuij lib. xlii: Martius postquam patère omnia in omnes par-
 tes animaduertit, secundis castris peruenit ad Diuum; metariq; sub ipso templo,
 ne quid sacro in loco violaretur, iussit. Certè si religio Harpyis istis & ro-
 strum tollit & vngues, cur non idem possit disciplina? Quare etsi re-
 ferat Max. Tyrius Serm. xiv: Πόλεμος μὲν, διδάσκαλος ἀδικίας, γεωρ-
 γία δὲ, διηρησιώτης. ὁ μὲν γὰρ πλεονέκτης τὴν ἐστὶ καὶ ὅτι τὰ ἀλλότρια ἄρῃ, καὶ αὐ-
 τὸς αὐτῷ κρείσσει ἔχῃ, ἐπιδόαν τὰ μέγιστα ἀδικῇ, καὶ ἀδικῶν δυσχεῖ: *Bellum est in-
 iuriae magister, agricultura iustitiae: bellator rapiendi studium sequitur, & a-
 lienis***

tenis inhiat bonis, tuncq, putat secum optimè agi, ubi maximè iniurius est, quumq, per iniuriam voti compos efficitur. Asscueretque αὐτίπλεα Hecuba in Comœdiâ nominis sui Euripideâ:

— Εὐ γὰρ μὲν ἔγωγε στρατὸν
Ἀκόλαστον ὄχλον, ναυτική τ' ἀναρχία,
Κρείσσων πρὸς κακὸς δὲ ὁ μὴ τι δῖον κακόν:

— In infinito enim exercitu
Indomita turba, nauticâq, licentia

Violentior igne. malum verò habetur qui non aliquid facit mali.

Liuiusque ad cō libro x x x v i i i. meminerit, libidinis & auaritiæ militaris, tamquam supra modum extremæ: vtraque tamen probè compescetur, si licuerit per ipsam Ducem; hoc est si præiuerit bono exemplo, & leges suas exercuerit. Hinc Xenophon lib. i i i. Histor Græc: de Dercyllide: καὶ οὗτος μὲν τοῦτον δέφερον ἐς τὸ ἄρχειν τῶ Θίμβρων, ὥστε πρήξαγε τὸ στρατόν αὐτὸς τῆς Φιλίας χάρις μέχρι τῆς Φαργαβάζος ἀγλίδος, μηδὲν βλάβας τὸς συμμάχους. Tantum verò vel primo belli initio Thimbrene præstabat imperandi scientia, ut copias per amicorū fines usq, in AEolidem Pharnabazo subiectam; socijs nullo detrimento adfectis, duceret. Quod ne cui alij rei acceptum feratur; audiamus cōsecro vnum de eodē illo exercitu militem: Ἡμεῖς μὲν ἐσμὲν οἱ αὐτοὶ νῦν τε καὶ πέρυσιν. ἄρχων δὲ, ἄλλος μὲν νῦν, ἄλλος δὲ τὸ παρελθόν. τὸ οὖν αἶπον τῶ νῦν μὴ ἐξαμυρπένειν, τίπτε αὐτοὶ ἤδη ἱκανοὶ ἐστὶ γινώσκουσιν: Nos quidem, Lacedæmonii, nunc idem sumus, qui anno superiore fuimus: sed alium nunc imperatorem habemus, quam prius. Quapropter ipsi iam satis perspicere potestis, quamobrem id temporis deliquerimus, nunc omnis expertes culpæ simus. Et aut omnia me fallunt, aut idem tangit Tacitus lib. i i. Hist: Non Italia adiri, nec loca sedesque patriæ videbantur: tamquam externa litora & urbes hostium urere, vastare, rapere, eo atrocius quod nihil usquam provisum aduersum meum. pleni agri, aperta domus, occurrentes domini iuxta coniuges & liberos, securitate pacis, & belli malo circumveniebantur. Idcirco non miror cū lego apud Velleium lib. poster: Putares Sullam venisse in Italiam, non belli vindicem, sed pacis auctorem: tanta cum quiete exercitum per Calabriam, Apuliamque cum singulari curâ frugum, agrorum, hominum, urbium, perduxit in Campaniam. Apud Ciceronem pro lege Manilia, de Cn. Pompeio: Cuius legiones sic in Asiam pervenerunt, ut non modo manus tanti exercitus, sed ne vestigium quidem cuiquam pacato nocuisse dicatur? Apud Frontinum lib. 2. Stratagem. cap. 11: Imperator Caesar Augustus Germanicus, eo bello, quo victis hostibus cognomen Germanici meruit, cū in finibus Vbiorum castris poneret, pro fructibus eorum locorum, quæ vallo comprehendebat, pretium solvi iussit, atque ea iustitiæ fa-

mâ omnium fidem astrinxit. Apud Lampridium de Alexandro Severo: Inuit Partbicam expeditionem: quam tantâ disciplinâ, tantâ reverentiâ sui egit; ut non milites, sed Senatores transire dicerentur. Quacunque iter legiones faciebant, tribuni accincti, centuriones verecundi, milites amabiles erant: ipsum verò ob hac tot & tanta bona provinciales ut Deum suscipiebant. Apud Zosimum lib. III: Μεθ' ὅσης μὲν οὐκ ἡσυχίας καὶ δολαβείας τὴν ὁδὸν ἀπασαι οἱ στρατιῶται διέκωσαν, λέγειν ὅτι ἀναγκάων. ὁδὲ γὰρ ὡς εἰκὸς, ἀπὸ πρῶτου τῶν ἐπὶ Ἰουλιανῷ βασιλεῖ πεπραγμένους: Quanta quidem cum tranquillitate, ac religione, totum hoc iter confecerint milites, non est necesse dicere. Nec enim consentaneum erat, eos insolentius ac prater rationem decori quidquam admittere qui sub Imperatore Iuliano militabant. Apud Pacatum: Pannegyr. Theodos. dicto: Gothus ille & Hunnus & Alanus respondebat ad nomen, & alternabat excubias, & notari infrequens ferebat. Nullus tumultus, nulla confusio, nulla direptio, ut à barbaro erat: quin si quando difficilior frumentaria res fuisset, inopiam patienter ferebat, & quam numero arctârat annonam, compartendo laxabat, pro omni premio omnique mercede id unum reposcens, ut tuus diceretur. Apud Claudianum lib. I. de Laud. Stiliconis:

In quo tam vario vocum, generumque tumultu

Tanta quies, iurisque metus servator honesti.

Te moderante fuit, nullus ut vinea furtis,

Vt seges ereptâ fraudaret messe colonum,

Vt nihil aut sævum rabies, aut turpe libido.

Suaderet: placidi servirent legibus enses.

Apud Suidam de Belisario: Εἰς δὲ τὰς ἀγροίκας, ὅτι δὴ ποσὴν Φειδοῖ τε καὶ προνοίᾳ ἐχρῆτο, ὥστε βιασθῆναι μὲν αὐτὰς ὁδὸν πάντοτε στρατηγούτων & Βελισσαρίου πετύχηκεν. ἀπεδίδοντο γὰρ αὐτοῖς κατὰ γνώμην τὰ ὄνια πάντα καὶ λῶν καὶ ἀκμάζοντες ἀγροῖς εἰς τὸ ἀκέραιες διεφύλασσε, μή τι πλεονέξαι ἢ ἴππων & λυμήνηται. τῶν δὲ ὠρεῶν ἐν τοῖς δένδροις ὅτων ἀψαδὺς αὐτῶν ὁδὸν ὑπερέπαινον ἐξέλιτο: Agriculis autem ita parcebat, ita consultum volebat, ut nunquam Belisario exercitum ducente, vis ulla eis illata fuerit. Nam res venales, ex animi sententia distrahebant: & adulto frumento ne ullus equus noceret, diligentissimè cavebat. Fructus porro arborum attingere licebat nemini. Imò, sic mihi admodum credibile illud Frontini lib. IV. cap. III: Vniuersi quoque exercitus notabilis sæpè fuit continentia, sicuti eius, qui sub Marco Scauro meruit: namque memoria tradidit Scaurus, pomiferam arborem, quam in pede castrorum fuerat complexa metatio, postero die abeunte exercitu intactis fructibus relictam.

Interim, absit negem coniunctum istud cum aliquâ difficultate; præsertim sub ducibus aut vitæ solutioris, aut prudentiæ minus considera-

ta. In-

τα. Inde namque est quod habemus in Polybio libro quarto: ὁ περὶ τὸν μὲν, βέλεσθαι μηδὲν ἀδίκημα ποιεῖν εἰς τὰς ἀχαιῶν. ὁ δὲ διωαμένους δὲ τὴν πλὴθους ἀπέχεσθαι τῆς χώρας διὰ τὴν πρὸς τὰς ὠφελείας ἀκροασίαν, κακοποιού-
τες αὐτὰς καὶ λυμαινόμενοι διήεσαν, μέχρι τοῦ ἀφελῆσθαι εἰς τὴν φυγαλῆαν. ποιησά-
μενοι δὲ τὴν ὁρμὴν, ἐντεῦθεν αἰφνιδίως καὶ θρασέως ἐπέβαλον εἰς τὴν τῶν μεση-
νίων χώραν, ὅτε τῆς ὑπαρχούσης αὐτῆς ἐκ παλαιῶν χρόνων πρὸς τὰς μεζωλίας
Φιλίας καὶ συμμαχίας ἐδὲ λῶπινου ποιησάμενοι πείνοισαν, ὅτε τὸ καὶ κινὸν ὠρσμέ-
νων δικαίων παρ' ἀνθρώποις. ἅπαντες δὲ ἐν ἐλάτῃσι θέμενοι τῆς Ἰφιδέρας πλεονεξίας,
ἀδελῶς ἐπύρην, ὁ πολυμένων ἐπεξίεναι καθόλου τῶν μεζωλίων: *Edictum erat, ne
qua inter eundem Achaëis iniuria inferretur. Sed quis multitudini statuat
modum? Vastant, diripiuntq; omnia, tandem Phigaleam perueniunt. Hinc fa-
cto in Messenios impetu, nullâ ratione veteris amicitie habitâ, neglectoq; di-
uino & humano iure, populabundi per agrum discurrunt, omnia ferro igniq;
vastantes; Messenij, quod impares viribus essent, sese intra mœnia continen-
tibus. In Dione Cassio de Augusti militibus lib. XLVI: Τοιαύτη μὲν οὖν
γνώμη ὡς καὶ διὰ Φιλίας τῆς χώρας ἦσαν ἐκακουργεῖτο δὲ ὑπὸ τῇ πλὴθους τῆς
πε θρασυτητος αὐτῶν, ὁ δὲ πῶς πολέμους βραχύτερα: Eo animo per prouinciā tam-
quam amicā sibi, profecti sunt: quamquam ob multitudinem ac ferociam mi-
litum ei non minus quā in bello damni iniunctum fuit. Eademque causâ
apud Ammianum lib. XVIII: Omnes venērē Moguntiacum. ubi Florentino &
Lupicino Scueri successore destinatē certantibus, per pontem illic cōstitutum
transiri debere; retinebatur firmissimē Cēsār: asserens pacatorum terras non
debere calcari; ne, ut sæpe contigit, per incivilitatem militis occurrentia va-
stantis, abruptē fœdera frangerentur. Ad quæ item commodē adplicemus
istā Cassiodori lib. IV. Epist. XXXVI: Atque ideo illustris magnificentia
tua prouincialibus Alpiū Cottiarū assēm publicū per tertiam indiCTIONEM
nos relaxasse cognoscat: quos transiens noster exercitus more fluminis, dum ir-
rigat, oppressit. Nam licet pro generali securitate frementi adunatione pro-
ruperit, præteriens tamen istorum culta vastauit. Radit enim semper fluuius
alueū suū, & licet molliter egrediens vicina fecundet, illud tamen reddit
sterile, quo collectus influxerit. Vnde necesse fuit, ciuica vastatione deicētis
porrigere dextrā salutarem. Remedium autem aliquod huic rei si du-
cantur raptim; ut canes, qui Nilum bibunt. Ante oculos Annibal sit, de
quo Polybius: Τῶν γὰρ εἰς ἀλλοτρίαν καθεύοντι χώραν στρατόπεδα, καὶ τοῦ ἀδόξοι
ἐγχειρωῖσι πράγμασιν, εἰς τὸ πᾶν ἐστὶν ὅτι Ἰωτηρίας, τὸ συνεχῶς κιννοποιεῖν αἰ-
τῶν συμμάχων ἐλπίδας: Nam ducenti per alienam patriam exercitum, & ma-
gnas res molienti, unus modus salutis erat, socios in fide retinere. Cui meri-
tō certent isti Neroniani, Liuij libro XXVII: Modestiam certare mili-
tes, ne quid ultra usum necessariam sumerent, nihil morari, nec ab signis ab-*

sistere. cibum capientes diem ac noctem ire, vix quod satis ad naturale desiderium corporum esset, quieti dare. Longe alij qui à Vitellio sub Fabio Valente in Italiam mittebantur; Taciti libro 1. Histor: Lento deinde agmine, per fines Allobrogum & Vocontiorum ductus exercitus: ipsa itinerum spatia, & statiuorum mutationes venditante duce, fœdis pactiõibus aduersus possessores agrorum, & magistratus ciuitatum: adeo minaciter, ut Lugo (municipium id Vocontiorum est) facces admonerit, donec pecunia mitigaretur, quoties pecunie materia deesset, & stupris & adulterijs exorabatur. Sic ad alpes peruenit. Benè itaque Onosander cap. v1: Τῶν δὲ διωάμεων ἐκπεπληρωμένων, μήτ' ὅπῃ τῆς συμμάχου καθεζόμε· ἐγχεονίζετω χάρας· τ.ὺς γὰρ ἰδίους ἀναλώσῃ καρπὸς, καὶ ζημιώσῃ πλέον τῆς φίλης, ἢ πὺς πολέμου. μεπεγέτω δ' ὡς θᾶτον, ἐὰν ἐκινδύνῃ ἢ εἰκοι τὰς διωάμεις: Colleditis contraētisq, omnibus corpys, in fœderatis socijsq, regionibus, diu cunctando, feriatius ne desideat, nam amicos maiore quàm hostes mulieret detrimento. Inde igitur armatam manum, si commodum est & licet, confestim abducatur. Sed enim caue quis heic rem putet habere factam, in quem competat clausula eiusdem Onosandri: Φροντιζέτω δὲ πῶς τε ἀγοράς, καὶ τῆς τῶν ἐμπορῶν, καὶ κατὰ γλῶσσαν καὶ κατὰ θύλακας, ὡς ἀπὸ μῆδης. ἵνα ἀκινδύνως τῆς παρυσίας (φίσιν ἔτῳς ἀέκκοις ὡς ἀκαμίζουσι τὸν εἰς τὰ ὅππῃδεα φόρον: Erit etiam boni Imperatoris, curare ut mercatoribus liber & securus terra mariq, annona conuehenda pateat aditus; ut plena securitate, impigri, necessarias merces commodius apportent. Optimè. nam etiam si assueuerat enuntiet de Anthemij exercitu Sidonius versu 278:-

Cui deesset cum sapè Ceres, semperq, Lyæus:

Disciplina tamen non defuit;

Agnoscas tamen poëtam magis quàm historicum: Planè quidam λοχαγῶν apud Xenoph. lib. v. 1. Hist. Græc. ingerunt duci suo Mnasippo: Ὅπῃ & ῥάδιον εἴη μὴ διδόναι τὰ ὅππῃδεα περὶ τοὺς παρεχόμενους. Non facile contineri posse in officio militem ab eo qui necessaria non subministrat. Ideoque de Herode prouidè Iosephus lib. xv. Antiq. cap. x. 11: Πάντων δὲ αὐτῷ περικεχωρημένων εἰς δέξιν ὧν ἡλπίκει, τὰς μὲν ἐν αὐτῇ τῇ βασιλείᾳ παραχὰς ἔσθ' ὅπου σιῶν δὲ ὑποψίας εἶχεν, ἐκατέρωθεν ὑποκίχας ὡς ἀσκαδαίμε·, φεβῶ μὲν ὧν ἀπαράτη· εἰς τὰς τιμωρίας, πλὴν ὅππῃδεαν δὲ μεγαλόψυχ· ἐν τῇς περτείας & εἰσκέτο: Ita omnibus ordinatis ex sententia, nullos amplius in regno suo motus timuit, duobus potissimum modis subditos in officio continens, timore suppliciorum quæ nemini remittebat; & liberalitate quâ prouidebat publicis necessitatibus. Pensculatè Cassiodorus lib. iv. Epist. xii. 1: Disciplinam siquidem non potest seruare ieiunius exercitus, dum quod deest, semper præsumit armatus. Hæcat quod cmat, ne cogatur cogitare, quod auferat. Nec cessat assuetudinem non diligit: nec potest imperari multis, quod nequeant custodire.

stodire paucissimi. Nec incircumspectè Æschines πρὸς τὴν ἀπορίαν: Τελὸν δ' αὐτὸς καθέλειν τοῖς ἀπορῶμένοις στρατοπέδοις σινηθὼς τὴν ἀπορίαν ἔχειν: Tercio loco eos evertit seditio, quæ exercituum penuriâ laborantes familiariter comminari solet. Valct enim isto casu dictum Menandri:

Πολλὰς δ' ἀνάγκη γαῖρ' ἰσχυρὰς εἶδ' ἐγὼ,
Ὅταν ἀτυχῆζωσι γηγόνους, ἔ φύσθ'.
Ὅντας τοιγάρ. —

*Ego multos noui malos propter necessitatem
Factos in aduersâ fortunâ, cum non naturâ
Huiusmodi essent. —*

Exempla reperire non difficile. Tale est quod narrat de Demetrio in vñra eius Plutarchus: Καὶ καταβὰς εἰς Ταρσὸν, ἐβέβλετο μὲν ἀπέχεσθαι τῆς χώρας, ἕως ἵνα ὑπὸ Σελεύκῳ τότε καὶ πρὸς φασὶν ἐκείνῳ μηδεμίαν ἀπορίαν ἔχειν. ὡς δ' ἐπεὶ αὐτὸς ἀμνηχανόν, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ὄντων ἀπορίᾳ τῶν στρατιωτῶν; Vt Tharsum descendit, cupiuit quidem abstinere à prædando, quia ea regio tunc in ditione erat Seleuci, neq; ausum illi præbere ullam: verum quod fieri id non posset in ultimâ militum inopiâ, &c. De Philippo Liuius lib. x. l: Socj erant; sed propter inopiam haud secius quam hostium fines Macedones populati sunt: rapiendo enim passim villas primùm, deinde quosdam vicos etiam euastarunt, non sine magno pudore regis, cum sociorum voces nequicquam Deos sociales nomenque suum implorantes audiret.

*Addideratq; consilium coercendi intra terminos
Imperij. Lib. i. Annal.*

PRobè subigebatur in cote Prudentiæ Augustus, vñbi Ἀλέξανδρος ὁ ὅτι Ἀλέξανδρος δύο καὶ τριάκοντα γεγονὼς ἔτη καταπραμμένῳ τὰ πλεῖστα, διηπόρῃ τί ποιήσῃ τὸν λοιπὸν χρόνον, ἐβούλετο ζεῖν εἰ μὴ μείζον Ἀλέξανδρος ἔργον ἡγεῖτο τῇ κτίσει μεγάλῃ ἡγεμονίαν, τὸ διατάξαι πῶς ὑπάρχουσαν: Audito Alexandrum, cum annos natus xxxi. pleraque subegisset, anxium fuisse de materiâ agendi ad reliquum tempus: Miror, inquit, Alexandrum non existimasse maioris esse operæ imperium partium benè constituere; quàm parare; Plutarchi in Apophth: Vltimum enim istud tam verum est, ut obtineat vicem prouerbij. Certe sine ullâ circuitione effert Florus lib. i. cap. xvii: Plus est Prouinciâ retinere quàm facere. Cui adsonat: Πάνεργ. ii. in Stilicon: Claudianus:

— Plus est seruasse reperiunt,
Quàm quæsisse nouum.

Nec aliud sibi vult Iambus P. Syri:

Fortunam citius reperias quàm retineas.

Causam huius rei, expressit Ovidius lib. 11. de arte amandi vers. 21:

Nec minor est virtus quàm quærere, parva tueri:

Casus incest illic: hic erit artis opus.

Et sic est. Velut in rebus omnibus, sic in imperijs, suus est modus: quem si excedis; ruct aut manibus alienis, aut tuis aut etiam nullis. Planè iuxta Pindarum Olymp. Oda. XIIII:

Εἴ περὶ δὲ ἐν ἐκάστῳ μέτρον νοῦ-

σαι δέ, καὶ εὖς ἄλλῃ.

Consentaneus est in quag. re modus,

Quem intelligere opportunitas optima est.

Pièque Albutius apud Senecam Suasoria 1: *Aliquis etiam magnitudinè modus est. Non procedit ultra spatia sua calum. Maria intra terminos suos agitantur. Quicquid ad summum venit, incremento non reliquit locum.* Et pensiculatè Aristoteles VII. Polit. capite IV: Εἴ τι καὶ πόλεσι μέγεθος μέτρον, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων πάντων. ζώων, φυτῶν, οὐρανῶν. καὶ γὰρ τῶν ἑκαστῶν, ἢ τε λίαν μικρὸν, ἢ τε κατὰ μέγεθος ὑπερβάλλον ἔχει τὴν αὐτῇ δυνάμιν· ἀλλ' ὅτε μὲν, ὅλως ἐσθημένον ἔσται τῆς φύσεως, ὅτε δὲ, φάλλως ἔχον· οἷον, πλοῖον σπηλαιῶν μὲν, οὐκ ἔσται πλοῖον ὅλως, οὐδὲ δρυὶν περιεῖν. εἰς δὲ τι μέγεθος ἔλθον, ὅτε μὲν Διὰ τὴν μικρότητα φάλλω ποιῇ τὴν ναυπλίαν, ὅτε δὲ, Διὰ τὴν ὑπερβολὴν: *Aliquis est etiam civitatibus magnitudinis modus, quemadmodum et aliarum rerum omnium; animantium, plantarum seu arborum, instrumentorum iusta magnitudo est. etenim unumquicque horum neque si nimis pusillum sit, neq. si magnitudine modum superet, potestatem aut vim suam incolumem conservabit: sed interdum naturâ suâ prorsus orbatum crit, aliàs nullam utilitatem afferet. exempli causa navigium palmi quidem unius longitudinem non superans, aut usque ad duorum stadiorum longitudinem porrectum, non erit omnino navigium: ad quandam verò magnitudinem progressum, modò propter parvitatem; navigationem incommodam reddet, modò propter magnitudinem immoderatam atque immensam.* Ita ille. Quod ipsum commodè extendamus ad omnem Remp. ad omne regnum. Expositè Darii regis Legati Alexandro; *Respice quantum post te reliqueris, intuerè quantum petas. Periculosum est prægrave imperium, difficile est continere quod capere non possis. Vides ne ut navigia quæ modum excedunt, regi nequeant? nescio an Darius idè tam multa amiserit, quia nimia opes magnæ iacturæ locum faciunt. Facilius est quadam vincere, quam tueri. Quàm herculè expeditius manus nostræ rapiunt, quàm continent?* Curtius lib. IV: Eandem similitudinē haud absurdè ad exercitus maiores trahit Seneca, quā

Princi-

Principibus inculcare nihil vetat, quamvis alioqui extet libro VI. de Beneficiis cap. XXXI: Cùm bellum Græciæ indiceret Xerxes, animum tumens, oblitumque quàm caducis confideret, nemo non impulit. Alius aiebat, non laturos nuntium belli, & ad primam adventus famam, terga versuros. Alius nihil esse dubij, quin illà mole non vinci solum Græcia, sed obrui posset: magis verendum, ne vacuas desertasque urbes invenirent, & profugis hostibus vastæ solitudines relinquerentur; non habituris, ubi tantas vires exercere possent. Alius, illi vix rerum naturam sufficere, angusta esse classibus maria, militi castra, explicandis equestribus copiis campestria; vix patere celum satis ad emittenda omni manu tela. Cùm in hunc modum multa undique iactarentur, quæ hominem nimia aestimatione sui furentem concitarent, Demaratus Lacedæmonius solus dixit, ipsam illam quâ sibi placeret multitudinem indigestam & gravem, metuendam esse ducenti: non enim vires habere, sed pondus: immodica nunquam regi posse: nec diu durare, quicquid regi non potest. In primo, inquit, statim monte Lacones obiecti, dabunt tibi sui experimentum. Tot ista gentium milia trecenti morabuntur; hærebunt in vestigio fixi, & commissas sibi angustias tuebuntur, & corporibus & penè totius generis humani ruentis impetum, paucissimi sustinebunt. Cùm te mutatis legibus suis natura transmiserit, in semitâ hærebis, & aestimabis futura damna, cùm computaveris quanti Thermopylarum angusta constiterint. Scies te fugari posse, cùm scieris posse retineri. Cedent quidem tibi pluribus locis velut torrentis more ablati, cuius cum magno terrore prima vis defluit: deinde hinc atque illinc coorientur, & tuus te viribus prement. Verum est quod dicitur; maiorem belli apparatus esse, quàm qui recipi ab his regionibus possit, quas oppugnare constituis. Sed hæc res contra nos est. Ob hoc ipsum te Græcia vincet, quia non capit. Vix toto te non potes. Præterea, quæ una rebus salus est; occurrere ad primos rerum impetus, & inclinatis opem ferre non poteris, nec fulcire ac firmare labantia. Multo ante vinceris, quàm victum esse te sentias. Ceterum non est, quod exercitum tuum ob hoc sustineri putes non posse, quia numerus eius duci quoque ignotus est. Nihil tam magnum est, quod perire non possit: cui nascitur in perniciem, ut alia quiescant, ex ipsâ magnitudine suâ causa. Acciderunt quæ Demaratus prædixerat. Divina atque humana impellentem, & mutantem quicquid obstitit, trecenti stare iusserunt: stratusque per totam passim Græciam Xerxes intellexit, quantum ab exercitu turba distaret. Itaque Xerxes pudore quàm damno miserior, Demarato gratias egit, quod solus sibi verum dixisset. Sic igitur ac prudenter Artabanus eidem Xerxi lib. VII. Herod: Οὕτως ὡς τὰ ὑπερέχοιτε ζῶα κεραινοῖ ὁ θεός, & δὲ ἐὰν φανταζώμεν, τὰ δὲ συνέχευα, & δὲ μὴ κινέει; οὕτως δὲ ὡς εἰς εἰρήματα τὰ μέγιστα αἰεὶ καὶ δὲ ὄρεα, καὶ τοιαῦτα ὑπὸ στήθει βέλεια; φιλέει γὰρ ὁ θεός τὰ ὑπερέχοιτα